

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ
СПРАВ**

ФАКУЛЬТЕТ № 2

КАФЕДРА УКРАЇНОЗНАВСТВА

**МЕТОДОЛОГІЯ ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ
МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВОГО СТИЛЮ:
ПРАКТИКУМ**

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Харків 2021

УДК 001.89(075.8)

ББК 87я73

Рекомендовано до друку Вченою радою Харківського національного університету внутрішніх справ від 23.12.2020, протокол № 11.

Методологія дисертаційного дослідження. Мовні особливості наукового стилю : Практикум : навчальний посібник / уклад. І. М. Голопич, О. Б. Оверчук, В. А. Перцева. Харків : ХНУВС, 2021. 218 с.

Навчальний посібник призначений для аудиторної і самостійної роботи ад'юнктів/аспірантів та орієнтований на вироблення практичних навичок дослідження й презентації його результатів у науковому тексті.

Розділи містять короткі зведення базових знань і рекомендацій до академічного курсу «Методологія дисертаційного дослідження та мовні особливості наукового стилю» у вигляді схем, таблиць, алгоритмів та практичні завдання різних форм і типів складності.

Рецензенти:

Ткач П. Б. – професорка кафедри філології, перекладу та мовної комунікації Національної академії Національної гвардії України, кандидатка філологічних наук, доцентка

Чорний І. В. – завідувач кафедри українознавства факультету № 2 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор філологічних наук, професор

УДК 001.89(075.8)

ББК 87я73

2021

© Голопич І. М., Оверчук О. Б., Перцева В. А.,

© Харківський національний університет
внутрішніх справ, 2021

ПЕРЕДМОВА

До випускників закладів вищої освіти висуваються високі вимоги, їх професійна кваліфікація вимагає уміння проводити наукові дослідження, писати наукові тексти різних жанрів, кваліфікаційні роботи (курсові й дипломні), статті у фахові вітчизняні та закордонні наукові журнали; брати участь у наукових дискусіях; опанувати стандарти усної й письмової комунікації в науковій та офіційній сферах. З метою вироблення цих навичок й умінь укладено другу, практичну частину навчального посібника «Методологія дисертаційного дослідження. Мовні особливості наукового стилю» (Харків, ХНУВС, 2019).

Практикум призначений для аудиторної і самостійної роботи ад'юнктів/аспірантів та орієнтований на вироблення практичних навичок дослідження й презентації його результатів у науковому тексті.

Теоретичні розділи є коротким зведенням базових знань і практичних рекомендацій до загального курсу «Методологія дисертаційного дослідження. Мовні особливості наукового стилю» у вигляді схем, таблиць й алгоритмів. Кожен розділ містить декілька видів практичних завдань різних форм і типів складності.

Посібник-практикум базується на таких основних принципах, як-от:

- ✓ взаємозв'язок практики дослідження й завдань викладення результатів наукового пошуку;
- ✓ навчання елементарним навичкам наукової аргументації і правилам презентації результатів дослідження в письмовому й усному науковому тексті;
- ✓ уміння працювати з науковою літературою, формулювати наукову проблему, дослідницьке питання, аналізувати й оцінювати висновки автора, а також виділяти основну думку;
- ✓ оформлення наукових результатів у вигляді анотацій, тез, рефератів в усному виступі й електронному листуванні.

Отже, актуальність посібника зумовлена запитом сучасного суспільства до науковців в ефективному й безперешкодному трансляванні фахових знань, необхідністю й далі запроваджувати зразкову українську мову в царині науки.

РОЗДІЛ 1

ПОНЯТТЯ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ВИМОГИ ДО НЬОГО

КОРОТКИЙ ЗМІСТ ТЕОРІЇ

Поняття науки. Наука як сфера дослідницької діяльності, що спрямована на отримання нових знань про об'єктивну дійсність. Об'єкт науки. Предмет науки. Суб'єкт науки. Ознаки науки (наявність систематизованих знань, наукової проблеми, об'єкта й предмета дослідження, практична значущість знань).

Основні структурні елементи науки: ідея, гіпотеза, теорія, закон, судження, факти, парадокси, категорії тощо. Мета й завдання науки. Функції науки (соціальної пам'яті, гносеологічна, нормативна, комунікативна, аксіологічна, креативна, виховна).

Проблема диференціації наукових знань. Найвідоміші світові класифікації наук і наукових досліджень. Понятійний апарат науки.

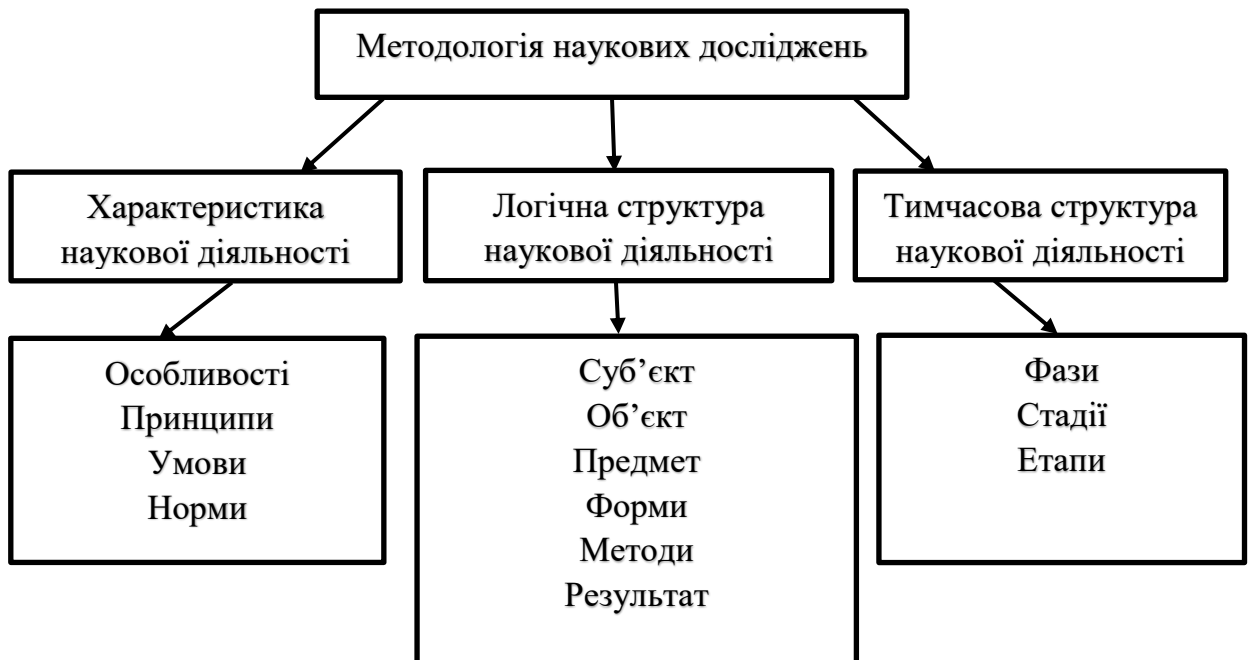
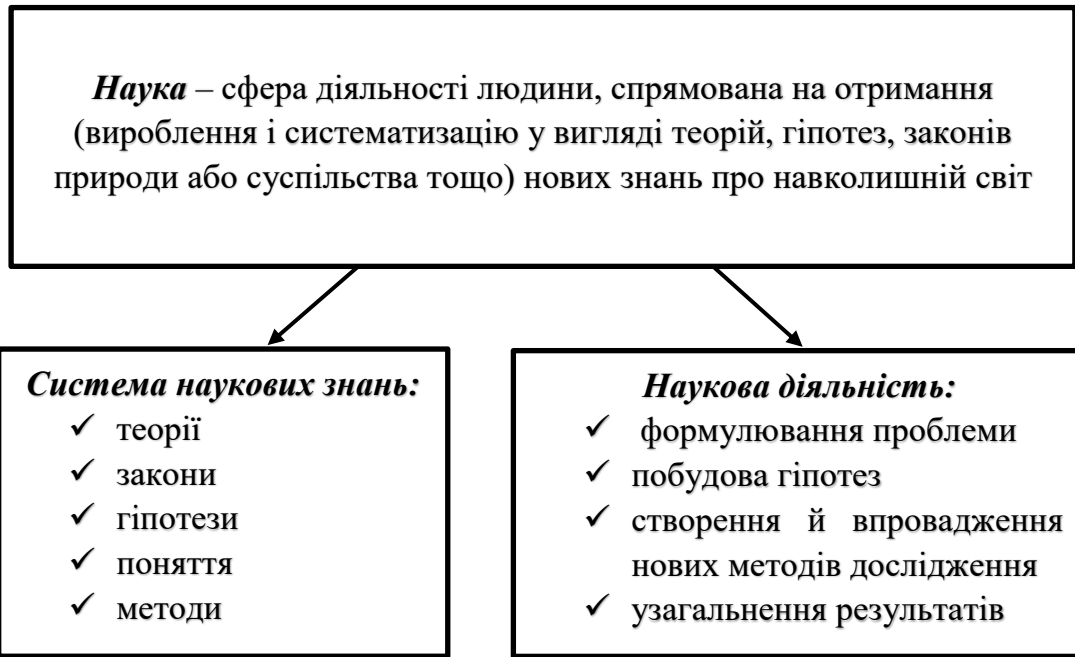
Роль особистості в науці. Поняття професійної етики вченого. Особистісні якості дослідника та їх характеристика. Поняття особистої відповідальності вченого. Авторське право. Основні порушення академічної доброчинності: фальсифікація, рерайт і плагіат. Основні права й обов'язки наукових працівників, затверджені в «Рекомендаціях про статус наукових працівників».

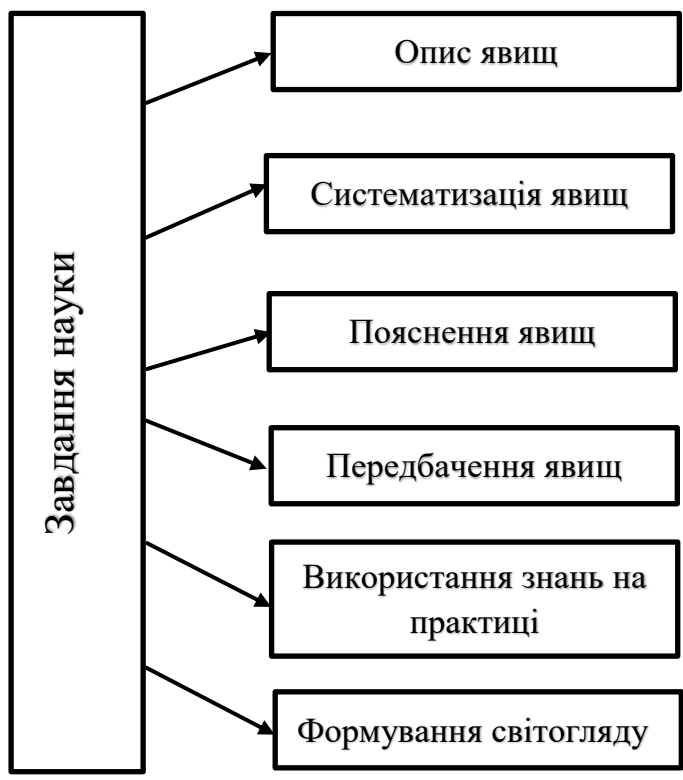
Поняття наукової роботи. Наукове дослідження як цілеспрямоване вивчення явищ і процесів за допомогою наукових методів. Ознаки наукового дослідження (об'єктивність, відтворюваність, доказовість, точність). Класифікація наукових досліджень. Об'єкт і предмет наукового дослідження. Вплив середовища на об'єкт дослідження. Емпіричні й теоретичні завдання.

Характеристика процесу наукового дослідження. Етапи дослідження: організаційний, дослідний, узагальнення, апробація, реалізація результатів.

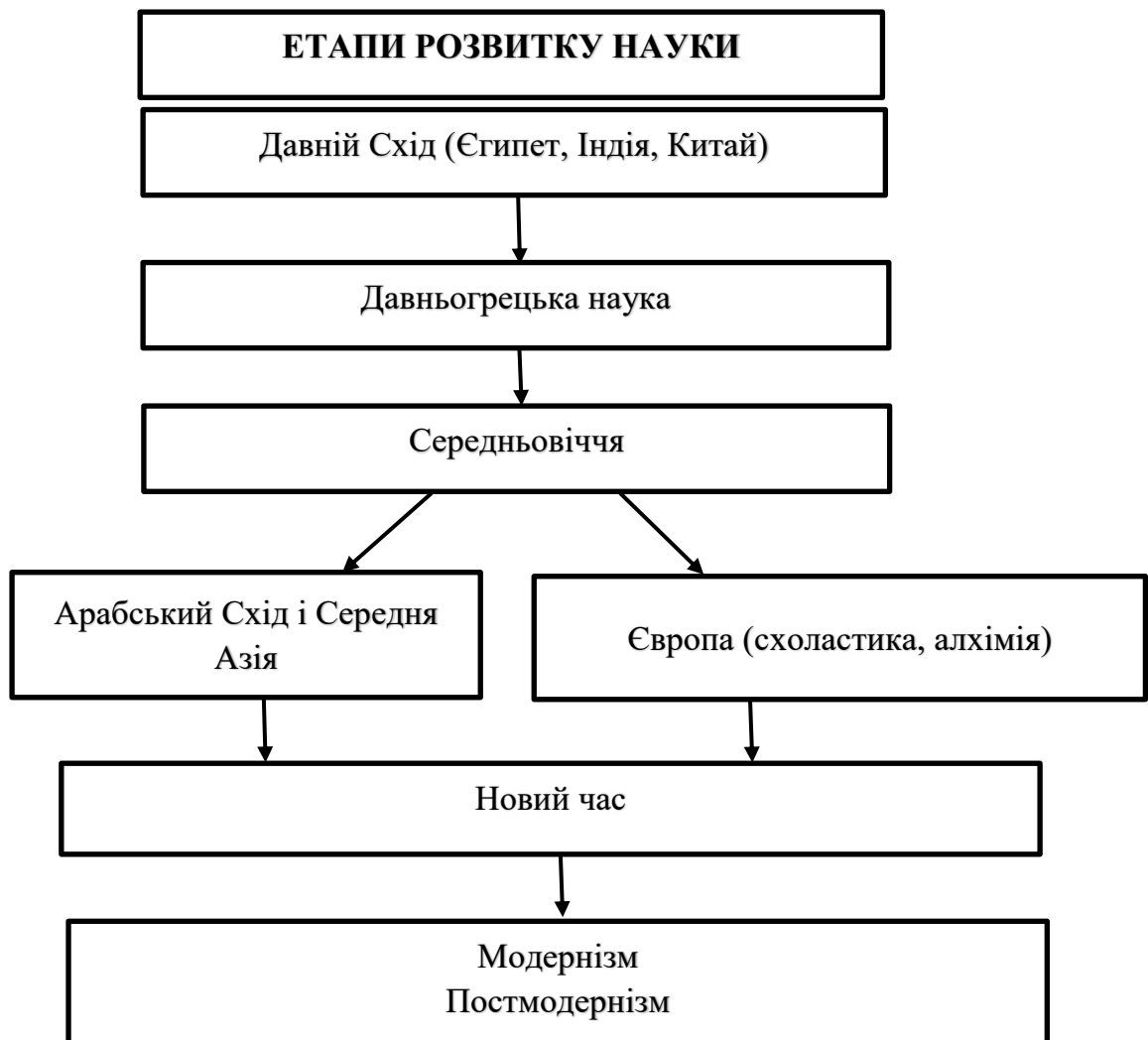
Поняття методології науки. Основні функції наукової методології. Принципи й рівні методологічного аналізу. Поняття «методу». Первинні та вторинні методи. Методи емпіричного й теоретичного рівня. Основні види теоретичних методів дослідження (аналіз і синтез, індукція і дедукція, порівняння, класифікація, узагальнення, абстрагування, конкретизація). Спеціальні методи наукового дослідження: прогнозування, дисперсний та факторний аналіз, кореляція, регресія.

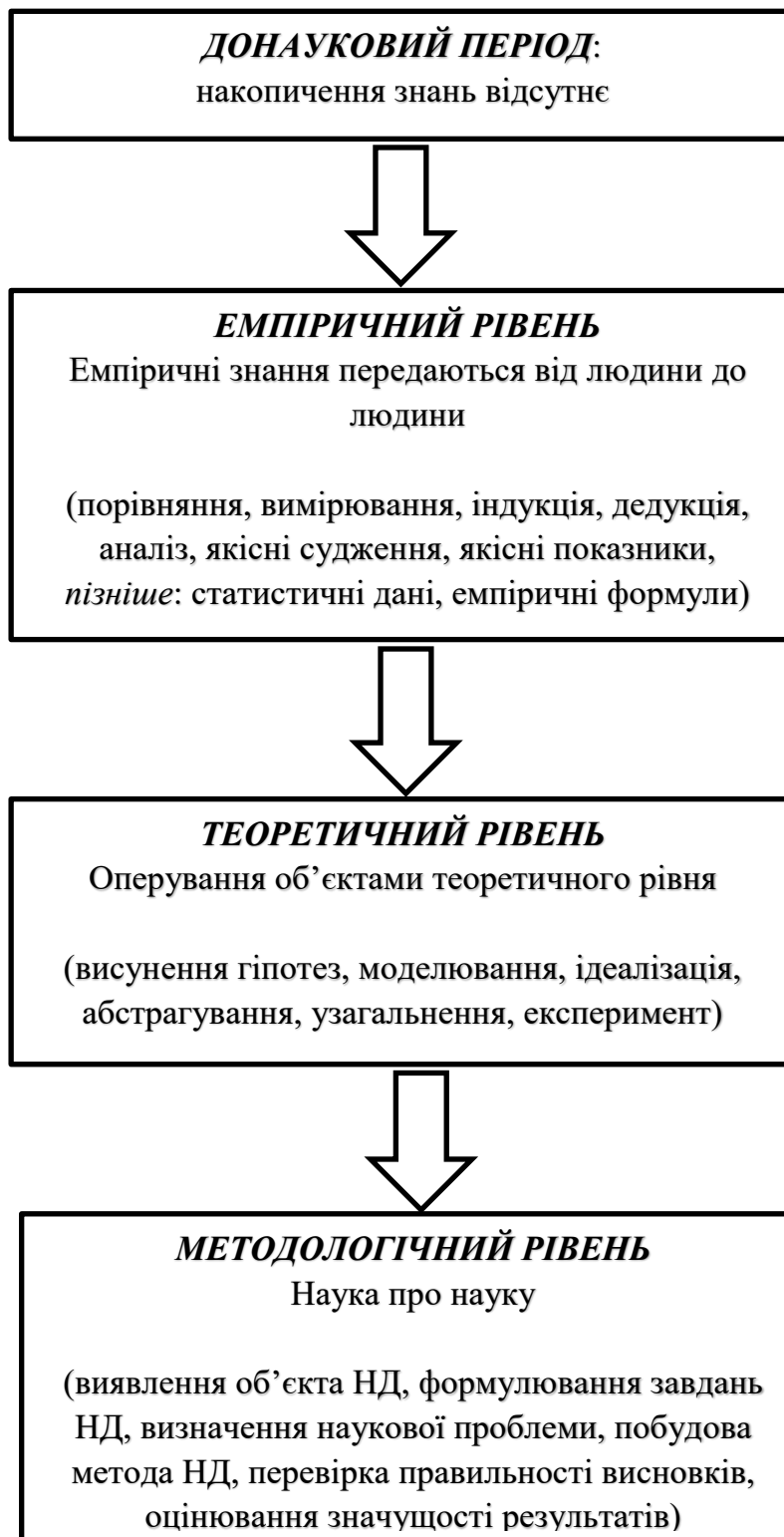
ДОДАТОК ДО ТЕОРЕТИЧНОГО РОЗДІЛУ

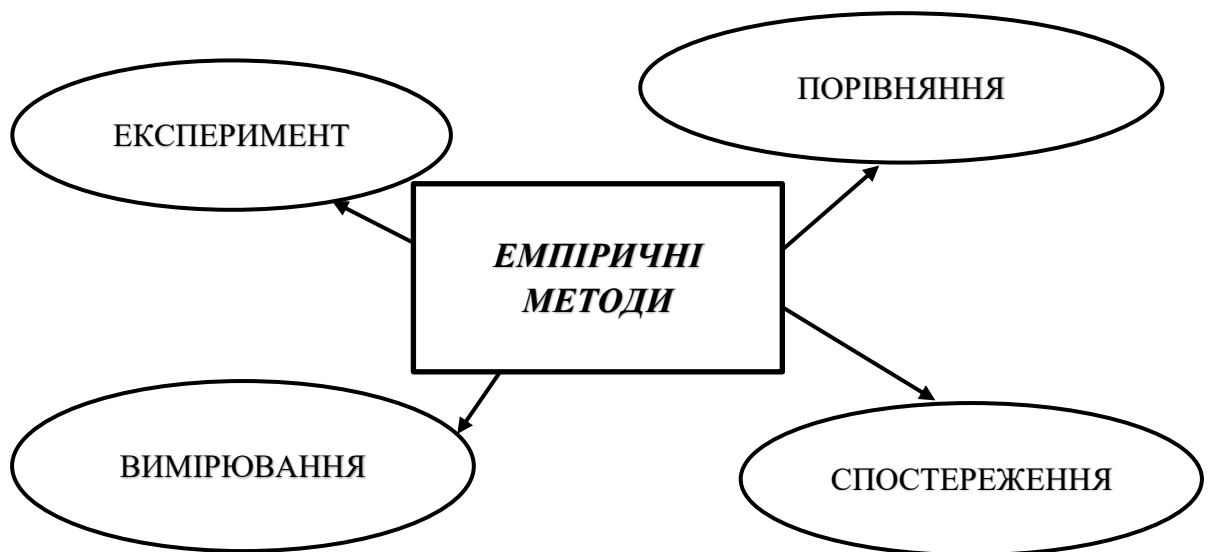
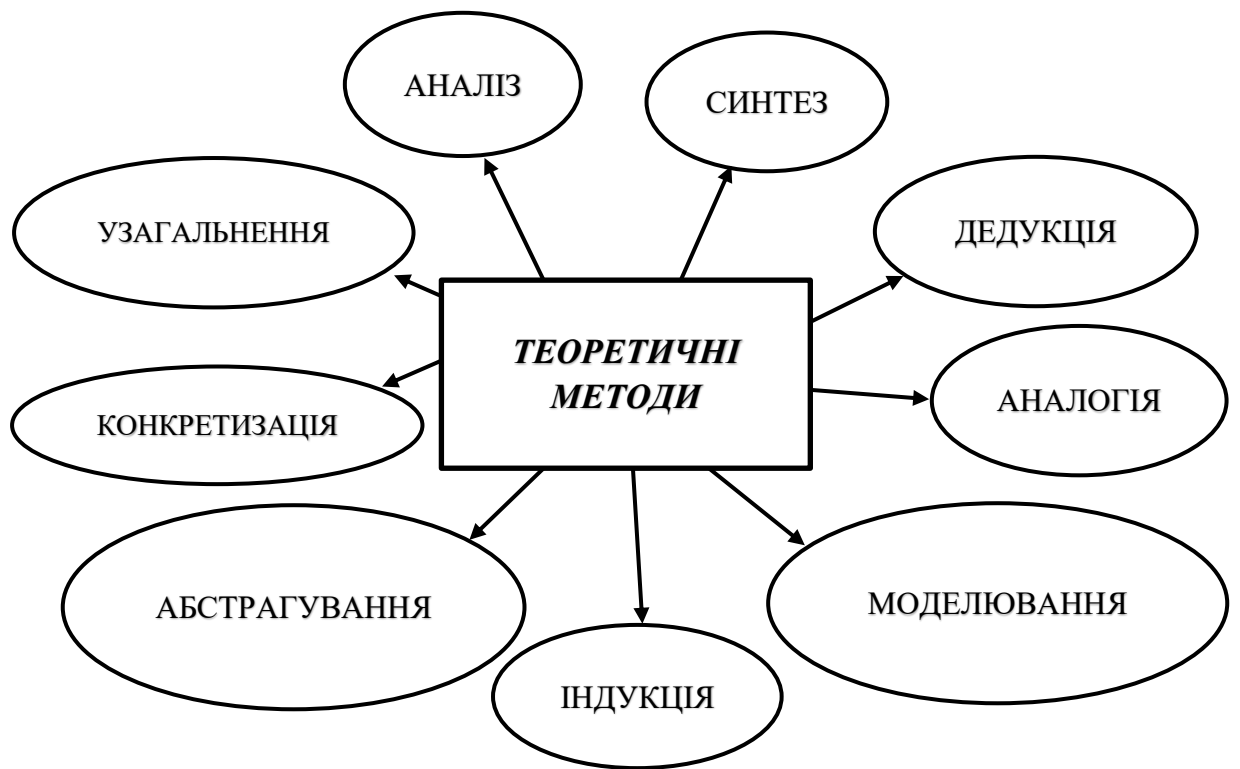

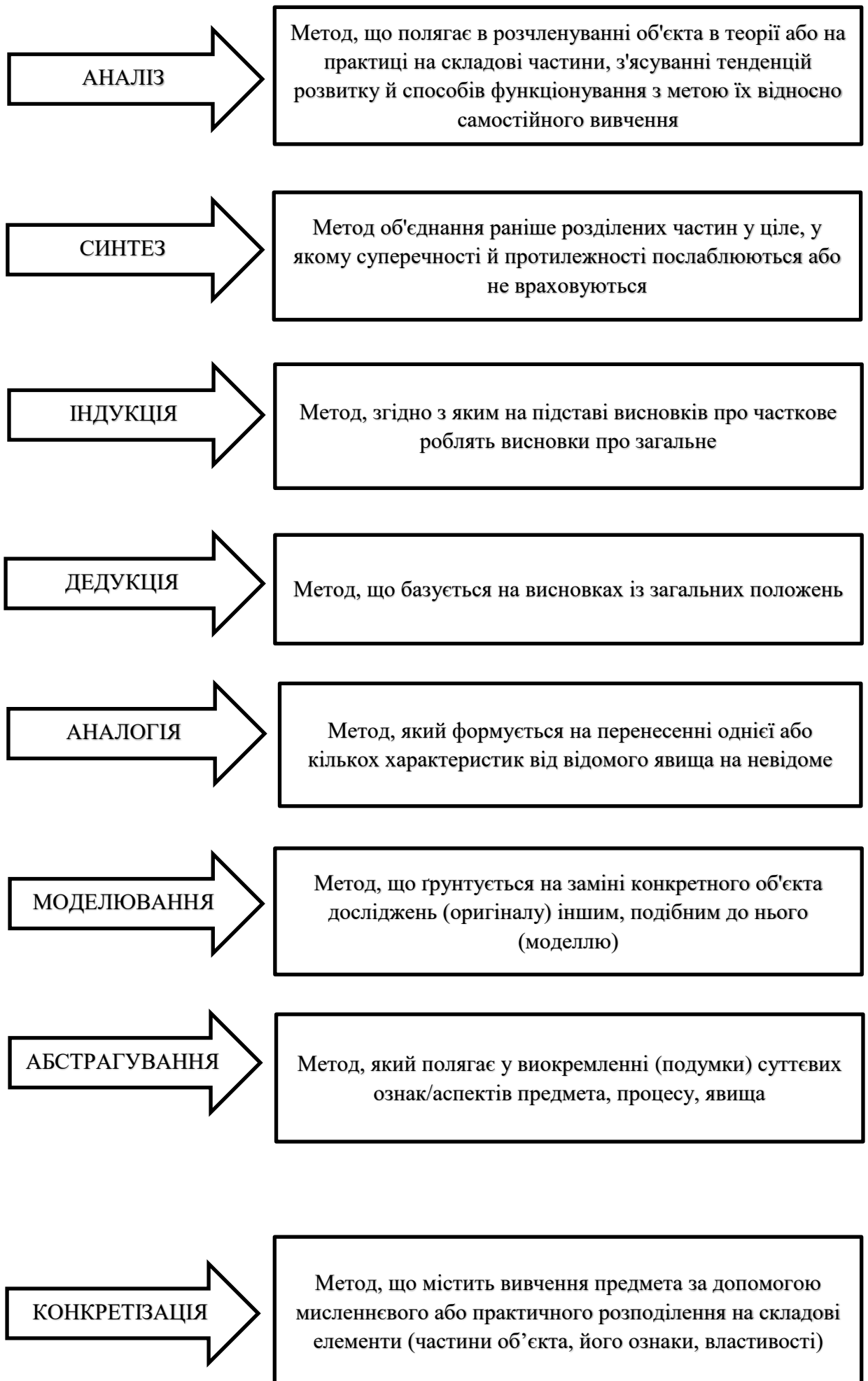

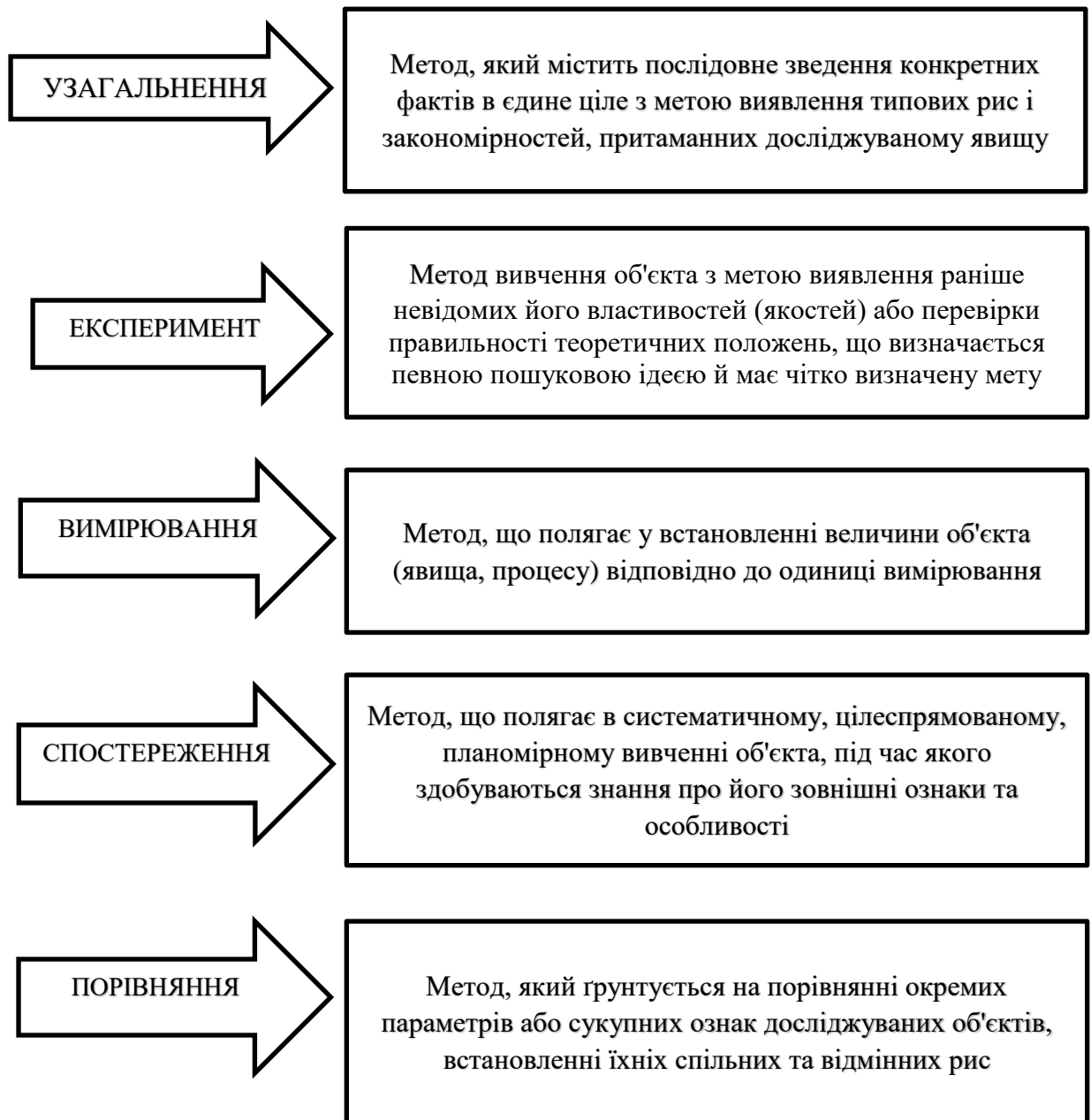
- Емпіричні**
полягають у відборі й ретельному вивченні фактів
- Теоретичні**
відтворюється механізм явищ або процесів, що дає можливість пояснити встановлені факти
- Логічні**
розв'язуються під час побудови теорії й розробки гіпотези й задовольняють логічні й гносеологічні вимоги

ПРАКТИЧНА КОМПОНЕНТА

І. КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ

1. Дайте визначення поняття «наука».

2. Назвіть основні поняття науки.
3. У чому полягає мета науки?
4. Які завдання передбачає процес наукового пізнання?
5. Які підходи до класифікації наук Ви знаєте?
6. Як Ви розумієте професійну етику науковця?
7. Перерахуйте основні права та обов'язки наукових працівників, що сформульовані в 1974 р. ЮНЕСКО в «Рекомендаціях про статус наукових працівників».
8. Чим відрізняються фундаментальні наукові дослідження від прикладних?
9. Що таке методологія науки?
10. Які існують методи науки?

II. ТЕСТИ

1. **Методологія науки – це:**
 - А) вчення про методи й процедури наукової діяльності;
 - Б) система методів і дослідницьких процедур;
 - В) теорія науки;
 - Г) сукупність методик вивчення наукових дисциплін.
2. **Характерними ознаками наукового дослідження є:**
 - А) цілеспрямованість;
 - Б) пошук нового;
 - В) системність;
 - Г) усі перераховані ознаки.
3. _____ – це сукупність прийомів, операцій і способів теоретичного пізнання та практичного перетворення дійсності для досягнення певних результатів:
 - А) метод;
 - Б) принцип;
 - В) експеримент;
 - Г) розробка.
4. _____ – це сфера дослідницької діяльності, спрямована на отримання нових знань про природу, суспільство, мислення:
 - А) наука;
 - Б) апробація;
 - В) концепція;
 - Г) теорія.

5. Усі методи наукового пізнання поділяють на групи за сферою застосування. До таких груп НЕ належать:

- А) філософські;
- Б) загальнонаукові;
- В) частковонаукові;
- Г) визначальні.

6. Яким чином визначається метод дослідження?

- А) через практичну взаємодію дослідника з об'єктом дослідження;
- Б) довільно, на розсуд дослідника;
- В) через взаємодію суб'єкта й об'єкта з теоретичними знаннями;
- Г) через об'єктивні знання про об'єкт дослідження.

7. Методика наукового дослідження – це:

- А) спосіб пізнання об'єктивного світу шляхом послідовних дій і спостережень;
- Б) система й послідовність дій, спрямованих на дослідження явищ і процесів;
- В) сукупність теоретичних принципів і методів дослідження реальності;
- Г) усі відповіді правильні.

8. Методологія наукового дослідження – це:

- А) вчення про методи пізнання;
- Б) напрямок наукового пізнання;
- В) вищий рівень застосування методів, який визначає загальну стратегію побудови процесу пізнання;
- Г) усі відповіді правильні.

9. Серед загальнонаукових методів виділяють три рівня. Із перерахованого до них НЕ належать:

- А) спостереження;
- Б) експеримент;
- В) порівняння;
- Г) формалізація.

10. У яких методах пізнання акцентується увага на взаємодії приватних і загальних положень?

- А) аналіз, синтез;
- Б) індукція, дедукція;
- В) аналогія, моделювання;
- Г) ідеалізація, формалізація.

11. Які наукові методи пізнання дають змогу отримати знання про одні предмети й явища на підставі вивчення інших?

- А) моделювання, аналогія;
- Б) дедукція, індукція;
- В) аналіз, синтез;
- Г) ідеалізація, формалізація.

12. Критична функція науки полягає:

- А) у набутті найбільш суттєвих знань про закони розвитку природи, суспільства й мислення;
- Б) в оцінці виявлених закономірностей, властивостей, тенденцій із метою посилення позитивних й усунення негативних сторін явищ і процесів;
- В) у вдосконаленні навколишнього світу, насамперед, системи матеріального виробництва й суспільних відносин;
- Г) у систематизації одержаних знань.

13. У яку епоху наука сформувалась як соціальний інститут?

- А) у період Античності;
- Б) в епоху Нового часу;
- В) із середини ХІХ ст.;
- Г) із другої половини ХХ ст.

14. Що НЕ є елементом науки:

- А) факт;
- Б) закон;
- В) термін;
- Г) аналіз і синтез.

15. Метод, основою якого є процедура єднання різних елементів в одне ціле, без чого неможливо здійснити наукове пізнання:

- А) аналіз;
- Б) синтез;
- В) індукція;
- Г) дедукція.

16. Функцією науки в суспільстві є:

- А) створення інтелектуально розвинутого суспільства;
- Б) здійснення ефективної роботи соціуму;
- В) опис, пояснення й прогнозування процесів та явищ дійсності на підставі законів, що формуються;
- Г) створення фундаменту для подальших наукових досліджень.

17. Науки про загальні закони розвитку природи, суспільства й мислення називаються:

- А) суспільні;
- Б) філософські;
- В) технічні;
- Г) природничі.

18. Який із перелічених етапів наукового дослідження зайвий:

- А) підготовчий;
- Б) творчий;
- В) дослідний;
- Г) заключний.

19. Визначення об'єкта й предмета, мети та завдань здійснюється на _____ етапі наукового дослідження:

- А) підготовчому;
- Б) другому;
- В) дослідному;
- Г) заключному.

20. Розробка гіпотези здійснюється на _____ етапі наукового дослідження:

- А) другому;
- Б) дослідному;
- В) підготовчому;
- Г) заключному.

21. Виберіть правильне твердження:

- А) метод і прийом – синоніми;
- Б) метод ширше прийому;
- В) метод вужче прийому;
- Г) немає правильної відповіді.

22. П'ять головних етапів проведення наукового дослідження:

- А) накопичення наукової інформації, проведення експерименту, теоретичне дослідження, формулювання теми, мети й завдання дослідження, визначення проблеми, оформлення результатів наукового дослідження;
- Б) теоретичне дослідження, формулювання теми, мети й завдання, визначення проблеми, накопичення наукової інформації, проведення експерименту, оформлення результатів наукового дослідження;

- В) накопичення наукової інформації, формулювання теми, мети й завдання дослідження, визначення проблеми, теоретичне дослідження, проведення експерименту, оформлення результатів дослідження;
- Г) немає правильної відповіді.

23. Метод – це:

- А) спосіб пізнання, дослідження явищ природи й суспільного життя;
- Б) система поглядів, система опису певного предмета або явища, що сприяє його розумінню, тлумаченню, вивченню головних ідей;
- В) система методологічних та методичних принципів і прийомів, операцій і форм побудови наукового знання;
- Г) процес вивчення певного об'єкта (предмета або явища) з метою встановлення закономірностей його виникнення, розвитку й перетворення в інтересах раціонального використання в практичній діяльності людей.

24. Дедукція – це

- А) вид умовиводу й метод пізнання; перехід від загального до часткового;
- Б) логічне міркування, у процесі якого з аргументів (доводів) виводиться істинність чи хибність тези;
- В) те, що обумовлює що-небудь;
- Г) визначення поняття.

25. Наукове пізнання – це:

- А) дослідження з певною метою, завданням і методологією;
- Б) певні цілі й завдання;
- В) певні методи отримання й перевірки знань;
- Г) теоретичне осмислення та обґрунтування практики.

26. Дайте визначення гіпотези:

- А) матеріалізоване визначення наукової ідеї;
- Б) наукове припущення, висунуте для пояснення певних процесів, явищ, які зумовлюють певний наслідок;
- В) вихідний момент пошуку, дослідження істини;
- Г) формулювання нових наукових положень.

27. Дайте визначення поняття науки:

- А) процес пізнання закономірностей об'єктивного світу;
- Б) система знань про об'єктивні закони природи, суспільства й мислення;
- В) особлива форма суспільної свідомості;
- Г) динамічна система знань.

28. Для отримання фактів за допомогою спостережень необхідно:

- А) порівняти між собою низку спостережень;
- Б) виділити зі спостережень ті явища, що повторюються;
- В) акцентувати увагу на інтерпретації повторювальних явищ;
- Г) усі відповіді правильні.

29. Емпіричний рівень пізнання – це:

- А) описування;
- Б) спостереження;
- В) експеримент;
- Г) усі відповіді правильні.

30. Метод – це:

- А) засіб дослідження мети, спосіб пізнання явищ дійсності в їх взаємозв'язку та розвитку;
- Б) спосіб відтворення в мисленні досліджуваного об'єкта;
- В) потреба й місце застосування наукових прийомів у процесі дослідження;
- Г) спосіб дослідження явищ, який визначає планомірний підхід до їх наукового пізнання та встановлення істини.

ПАМ'ЯТАЙМО!

У структурі будь-якої науки можна виділити елементи, сукупність яких формує науку як систему знань. До цих елементів належать факти, теорії, гіпотези, проблеми, методи, закони, принципи. Для того, щоб правильно використати наукові знання, треба знати функції кожного з названих елементів, розуміти відмінності між фактами й теорією, теорією і концепцією, концепцією і гіпотезою, закономірністю і законом, законом і принципом, методологією і методикою...

Елементи науки як системи знань перебувають у різних відносинах один з одним. Наприклад, факти – це основа для формування наукової гіпотези, гіпотеза – це основа для формування теорії. Теорія дає цілісне уявлення про закони й закономірності предметної області. Для виявлення законів і закономірностей використовуються наукові методи. Принципи побудови й використання методів утворюють методологію. І таке інше...

Вибір методів залежить від конкретної наукової галузі, у кожній науці свої спеціальні методи. Водночас існують методи, які застосовуються в різних наукових сферах, наприклад: статистичні, описові, експериментальні методи, порівняння, аналогії, моделювання.

Метод, підхід, науковий напрям – це не одне й те саме. Метод – це принцип, за яким ми відбираємо та аналізуємо науковий матеріал. Підхід – це аспект, у межах якого ми проводимо аналіз та інтерпретуємо наукові факти, обумовлені цим аспектом. Підхід формує науковий напрям.

III. ЗАВДАННЯ

Завдання 1. *Укажіть, який із наукових методів (аналіз, абстрагування, індукція, синтез, конкретизація, дедукція) використано в поданому судженні дослідника:*

«У регіоні окремо функціонують освіта, охорона здоров'я, ЖКГ, культура, виробництво. Разом же вони є єдиною економічною системою, спрямованою на розвиток території».

Завдання 2. *Вкажіть, що в поданій фразі є зайвим (некоректним):*

«Дослідження було побудовано за науковою методологією, а саме: на наукових принципах, результатах, суб'єктах, методах, завданнях».

Завдання 3. *Складіть перелік конкретних методів емпіричного дослідження, й дайте їх коротке визначення.*

Завдання 4. *Подумайте, чи може результатом наукового дослідження бути раніше отримане знання, вже доведена кимось гіпотеза? Обґрунтуйте відповідь.*

Завдання 5. *Відомо, що результат наукового дослідження обов'язково має бути оформлений письмово. Як Ви думаєте, із чим пов'язана така вимога?*

Завдання 6. *Вкажіть, чи можуть у науковому дослідженні бути сформульовані дві гіпотези, які суперечать одна одній? Обґрунтуйте свою відповідь.*

Завдання 7. *Основними предметними елементами наукового дослідження є об'єкт, предмет, мета й завдання. Охарактеризуйте, як вони пов'язані між собою.*

Завдання 8. *Доведіть істинність судження.*

«Харківським національним університетом внутрішніх справ керує ректор».

Завдання 9. *Наведіть приклади використання методів індукції і дедукції в освітній та професійній діяльності.*

Завдання 10. *Який із наведених наукових методів (моделювання, дедукція, абстрагування, індукція, порівняння, експеримент) було використано дослідником у процесі наведених міркувань:*

«Гроші мають багато властивостей. Вони компактні, їх зручно зберігати в гаманці, накопичувати, на них обмінюють товари й послуги тощо. Для вченого-економіста гроші – це насамперед предмет купівлі-продажу. Тому з усього перерахованого для дослідження важливою є можливість їх обміну на товари й послуги?»

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ ДО РОЗДІЛУ

1. Бірта Г. О. *Методологія і організація наукових досліджень.* : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2014. 142 с.
2. Гуторов О. І. *Методологія та організація наукових досліджень* : навч. посіб. Харків : ХНАУ, 2017. 272 с.
3. *Методологія дисертаційного дослідження. Мовні особливості наукового стилю* : навч. посіб. / уклад. Чорний І. В., Перцева В. А., Голопич І. М. Харків, ХНУВС, 2019. 272 с.
4. Подоляк Л. Г. *Психологія вищої школи.* : навч. посіб. Київ : Каравела, 2008. 336 с.
5. Рассоха І. М. *Конспект лекцій з навчальної дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень».* Харків : ХНАМГ, 2011. 76 с.
6. Романчиков В. І. *Основи наукових досліджень.* : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 254 с.
7. Цехмістрова Г. С. *Основи наукових досліджень* : навч. посіб. Київ : Слово, 2003. 240 с.

РОЗДІЛ 2
НАУКОВИЙ СТИЛЬ
СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
НАУКОВИЙ ТЕКСТ ЯК ФОРМА ІСНУВАННЯ НАУКОВИХ ЗНАНЬ

КОРОТКИЙ ЗМІСТ ТЕОРІЇ

Науковий стиль. Ознаки наукового стилю (логічна послідовність викладення, ясність і предметність тлумачень, узагальненість понять і явищ, об'єктивність, аргументація, доказовість і переконаність тверджень, причинно-наслідкові пояснення, аналіз, синтез; докладні висновки, інформативність, поняттєвість та предметність, упорядкованість системи зв'язків між частинами висловлювання, прагнення авторів до точності, стислості, однозначності висловлювання).

Основне призначення наукового стилю. Функції наукового стилю: пізнавально-інформативна (повідомлення, з'ясування); доказова (доведення наукових теорій, явищ, знань); роз'яснювальна (роз'яснення явищ); презентативна (представлення наукових результатів суспільству, виклад матеріалу); гносеологічна (збудження інтелекту читача з метою осмислення наукових даних).

Загальні риси наукового стилю. Наукове логічне мовлення (знання й правильне використання мовних засобів, за допомогою яких можна чітко описати предмет мислення та думку про нього, досягти змістовної зв'язності мовлення, уникаючи суперечностей у викладенні матеріалу).

Види й жанри наукового стилю (власне науковий, науково-популярний, науково-навчальний, науково-публіцистичний).

Поняття наукового тексту. Науковий текст як цілісний комунікативний блок. Основні функції наукових текстів. Основні методи логічної побудови наукового тексту. Наукові тексти з дедуктивною структурою. Виклад на підставі проблемного принципу. Судження за аналогією та їх значення.

Ознаки наукового тексту. Логічність наукового тексту. Техніка мовної ясності наукового тексту на лексичному й синтаксичному рівні. Стислість (мовна економія) як обличчя наукового стилю. Два способи скорочення: мовний (довгі мовні елементи замінюють на коротші) та змістовий (позбуваються несуттєвого, зрозумілого). Основні правила виразності в науковому тексті. «Виразність» і «читабельність». Показники зв'язаності (порядок слів, інтонація, наголос, пауза, ситуація спілкування). Лексико-граматичні засоби зв'язку. Точність як норма наукового стилю. Інформаційна

насиченість наукового тексту. Узагальненість наукового тексту на лексичному рівні.

Структура наукового тексту. Стандартні вирази, які сигналізують про перехід до наступної змістовної частини.

Класифікація наукових текстів за функціональним призначенням, за комунікативною метою. Визначення, дефініція, опис, пояснення. Аргументаційні тексти. Міркування, доказ, пояснення.

Композиція наукового тексту та принципи його укладання. Мовні засоби організації інформації наукового текст. Заголовок наукового тексту. Типи заголовків. Абзац та його основне призначення. Взаємозв'язки між реченнями у науковому. Загальні вимоги до створення наукового тексту.

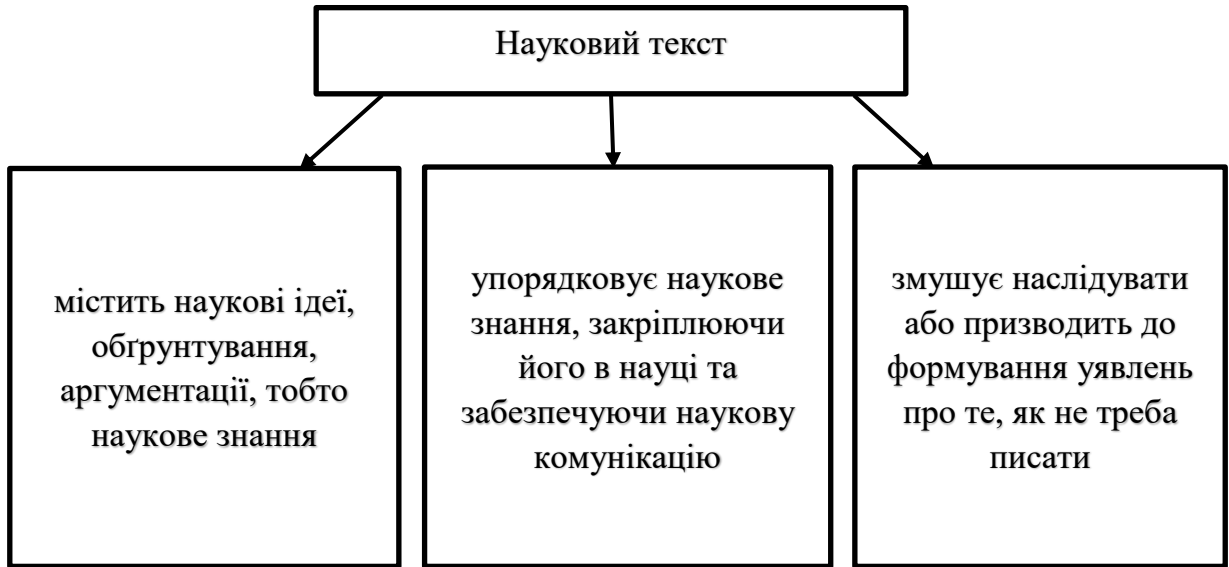
ДОДАТОК ДО ТЕОРЕТИЧНОГО РОЗДІЛУ

№		Науковий стиль	Основна характеристика
			Функціональний різновид літературної мови, що використовується з пізнавально-інформативною метою в галузі освіти й науки
1	<i>Ознаки</i>	Логічність, чіткість, точність, доказовість і послідовність викладу; предметність і ясність тлумачень (понятійність); об'єктивний аналіз; узагальненість понять і явищ; докладні висновки	
2	<i>Функції</i>	Пізнавально-інформативна, повідомлення, з'ясування; доказовості наукових теорій, явищ, знань; обґрунтування гіпотез, класифікація й систематизація знань, роз'яснення явищ; збудження інтелекту читача для їх осмислення	
3	<i>Підстилі</i>	Власне науковий (реалізується в монографіях, статтях рецензіях, рефератах, тезах тощо)	Покликаний точно, повно, обґрунтовано подавати наукову інформацію. Призначений для вузького кола спеціалістів і вчених. Мовні особливості: <ul style="list-style-type: none"> • насиченість термінами, іншомовними словами; • використання складнопідрядних речень (з підрядними означальними, додатковими, причини, наслідку), безсполучникових речень; • суворі логічність, книжність; • використання вставних слів (отже, таким чином, наприклад тощо); • переважанням розповідних речень, вживання питальних речень під час дискусії, полеміці; • прямий порядок слів
		Науково-навчальний	Використовується для написання

	(підручники, посібники, збірники завдань і вправ, програм, курси лекцій, словники, конспекти тощо)	літератури, призначеної для навчальних закладів; активізує логічне мислення читача (слухача). Мовні особливості: <ul style="list-style-type: none"> • абстрактна лексика, символи; • велика кількість термінів, схем, таблиць, графіків, зразків; • іншомовні слова, наукова фразеологія (стійкі термінологічні словосполучення), цитати, посилання, однозначна загальнонавчальна лексика; • безсуб'єктність, безособовість синтаксису, відсутність всього того, що вказувало б на особу автора, його уподобання (емоційно-експресивних синонімів, суфіксів, багатозначних слів, художніх тропів, індивідуальних неологізмів)
	Науково-публіцистичний (використовується в газетах і журналах)	Використовується журналістами для написання інформації про досягнення науки і техніки
	Науково-популярний (есе наукових праць, інтерв'ю вчених, огляди наукової інформації)	Застосовують для дохідливого, доступного викладу інформації про результати наукових досліджень для нефахівців. Мовні особливості: <ul style="list-style-type: none"> • інформація подається вибірково, не в повному обсязі, без докладної аргументації; • наводяться лише факти, положення, які не підготовлений читач (слухач) сприймає як істинні; • образність, емоційність наукового тексту (використання епітетів, метафор, образних перифраз); • перевага загальнонаукової термінології та обмеженого вживання вузькоспеціальної; • уживання фразеології; • поширення простих речень неускладненої будови, які роблять виклад більш легким для сприймання, доступнішим
	Виробничо-технічний (обслуговує різні	Від власне наукового стилю відрізняється простішою формою

	сфери господарства і виробництва – інструкції, проекти тощо)	викладу, лаконічнішим обґрунтуванням тієї чи іншої проблеми, обмеженою кількістю спеціальної термінології
--	--	---

**НАУКОВИЙ ТА НАУКОВО-ПУБЛІЦИСТИЧНИЙ ТЕКСТ:
СХОЖІСТЬ І ВІДМІННІСТЬ**

Науковий текст	Науково-публіцистичний текст
Мета	
<ul style="list-style-type: none"> Запевнити читача в існуванні проблеми Знайти нові факти Зафіксувати й проаналізувати явища такими, якими вони є, виявити сутність, описати характерні риси 	Інформувати про знайдені та опубліковані факти
Дати відповідь на досліджуване питання	<ul style="list-style-type: none"> Привернути увагу Викликати почуття солідарності, співчуття
Запевнити читача в правильності висновків	Розважити читача
Тема й проблема	
Теоретична й суспільна	Практична й індивідуальна
Об'єктивність	
Прагнення до об'єктивності й достовірності	Прагнення до яскравих вражень. Цифри потрібні для привертання уваги й переконання читачів
–	Може бути суб'єктивним, відбивати авторське емоційне ставлення до ситуації
Мова	
Стандартизована	<ul style="list-style-type: none"> Нестандартизована Використовуються розмовні засоби Стиль неформальний, навіть суб'єктивний

НАУКОВИЙ ТА ОФІЦІЙНО-ДІЛОВИЙ ТЕКСТ: СХОЖІСТЬ І ВІДМІННІСТЬ

Науковий текст	Офіційно-діловий текст
----------------	------------------------

<i>Мета</i>	
<ul style="list-style-type: none"> Запевнити читача в існуванні проблеми Знайти нові факти Зафіксувати й проаналізувати явища такими, якими вони є Виявити сутність, описати характерні риси досліджуваних предметів або явищ 	<ul style="list-style-type: none"> Регулювати діяльність юридичних суб'єктів й об'єктів Унормувувати оформлення ділових паперів
Дати відповідь на досліджуване питання	Узгодити процеси діяльності відповідно до законів і норм
<i>Адресат</i>	
Вузька, професійна, зацікавлена аудиторія, яка прагне отримати нові знання	Усі, хто є учасником правових відносин
<i>Мова</i>	
<ul style="list-style-type: none"> Стандартизована (наукові терміни й мовні кліше) Слова й конструкції зі значенням логічного оцінювання 	<ul style="list-style-type: none"> Стандартизована (юридичні й офіційні терміни й кліше) Спеціальна модальна лексика із значенням можливості, дозволу, відсутність засобів оцінювання

МОВНІ ЗАСОБИ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЇ НАУКОВОГО ТЕКСТУ

N	Відношення між елементами інформації	Мовні засоби для поєднання інформації
1	Тотожність, близькість суб'єкта, об'єкта дії або місця дії (події)	Він; цей; той (самий); такий (самий); такий; подібний; у(в)се це; в(у)сі ці; це все; тут; там; усюди; скрізь; вище; нижче
2	Причини й наслідки, умови й наслідки	І; та; але; проте, однак; тому що; бо; звідки йдеться; за таких умов; в(у) результаті; через; в(у) зв'язку з цим; згідно з; відповідно до; в(у) такому випадку; якщо (ж), то це свідчить про; вказує на; засвідчує, що; дозволяє; сприяє; має значення
3	Порядок викладення інформації й часова узгодженість	Спочатку (насамперед) з'ясуємо; передусім зазначимо; наступним кроком у дослідженні; в(у) той же час; поряд із цим; попередньо; вище; в(у) подальшому; по-перше; останнім часом; нарешті; насамкінець
4	Всебічний розгляд об'єкта (з точки зору	З точки зору; в(у) цьому розумінні; взагалі; зокрема; зазвичай; зокрема; практично, по суті; з

	типовості, сутності конкретності)	одного боку; з іншого боку; крім того; у (в) контексті; за концепцією; між іншим; більше того
5	Порівняння й протиставлення інформації	Однак, проте; але, та, також, як, так само, як і; не лише, але й; навпаки, аналогічно, також, з одного боку, з іншого боку, в(у) той же час, як; між тим, як; в(у) той час, як; разом із тим, інакше, саме так
6	Виокремлення частин висловлювання	Головне, необхідно зазначити, маємо підкреслити (зазначити); слід мати на увазі (враховувати); характерно, що; лише
7	Доповнення або уточнення інформації	Також, і, разом із тим, крім того, понад (що?), до речі, між іншим, головним чином, особливо, точніше, скоріше, йдеться про, мається на увазі, по суті, справа в тому, що, втім, все-таки, повернемося до теми, що; у випадку, тобто, а саме
8	Зв'язок між попередньою та наступною інформаціями	Як було сказано (показано, зазначено, встановлено, одержано, виявлено, знайдено, з'ясовано), як свідчать дані, на підставі даних, у(в)раховуючи (що), як видно з таблиці, як (уже) зазначалося раніше, (підкреслювалося, у(в)казувалося вище), вище(нижче) наведено, вище йшлося про, згідно з цим, відповідно до цього, у зв'язку з вищевикладеним, названий, останній, попередній, відповідний, вищеописаний, вищенаведений
9	Об'єктивна оцінка інформації	Природно, безперечно, очевидно, навряд чи, начебто, у дійсності, насправді, дійсно, правда; точніше; зрозуміло; безсумнівно, але; швидше за все, на перший погляд, врешті-решт, зрештою, дослідження показало, досвід (розрахунки, аналіз) підтвердив, можна припустити, невідомо, як відомо, загальновідомо
10	Суб'єктивна оцінка інформації	Думається; думаємо, що; здається, що; за нашим переконанням, уявляється вірогідним (правомірним), викликає сумнів, точка зору автора, спадає на думку, й(і)мовірно
11	Узагальнення, висновок, підсумок	Отже, тож, у підсумку, у результаті, у зв'язку з цим виходить, так що, усе це свідчить про те, що, звідси випливає (є зрозумілим, що), з цього ясно, що (є очевидним, що), це дозволяє зробити висновок (зводиться до того, що, свідчить про), нарешті, сформулюємо висновок, підбиваючи підсумки, резюмуючи
12	Ілюстрація зазначеного	Наприклад, так, як приклад, прикладом може слугувати, проілюструємо яскравими прикладами, про що можна судити за; продовжимо ілюструвати; наведемо

		найяскравіший приклад; проаналізуємо типові приклади; унаочнимо, візуалізуємо
13	Введення нової інформації, зокрема питальними та риторичними реченнями	Які основні характеристики закону? У чому полягає новизна роботи? Розглянемо такі випадки. Наведемо такі факти. Наведемо кілька нових аргументів. Зупинимось детальніше на. Перейдемо до питання про. Постає (виникає) питання про. Припустімо. Досить згадати (вказати). Основні переваги цього методу. Деякі додаткові зауваження стосуються. Дещо про перспективи дослідження

ПАМ'ЯТАЙМО!

Вочевидь, специфіка наукового тексту полягає в тому, що він дає нове знання, викладає нові факти, результати аналізу, виявлені автором дослідження, пропонує розв'язання проблеми.

Досліджуючи наукову проблему, ми не можемо спиратися на те, що нам суб'єктивно видається правильним. Ми повинні розглядати явища з усіх боків, враховувати аргументи й контраргументи, осмислювати альтернативні точки зору, уміти відмовлятися від початкової гіпотези, якщо вона не підтверджується фактами. Істина для дослідника має бути важливішою, ніж власна концепція. У цьому полягає об'єктивність роботи. Для того, щоб наші висновки були надійними, достовірними, важливо декілька разів перевіряти результати. І більше того – ми повинні продемонструвати процес свого дослідження так, щоб ці результати могли перевірити інші. Тільки в такому випадку на наші результати можуть спиратися в подальшому інші дослідники.

ПРАКТИЧНА КОМПОНЕНТА

I. КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ

1. Дайте визначення поняттю «науковий стиль».
2. Назвіть ознаки наукового стилю.
3. Які є підстилі наукового стилю?
4. Назвіть «студентські» наукові жанри.
5. Які методи логічної побудови доречно використовувати в науковому тексті?
6. Охарактеризуйте, як реалізується ясність як ознака наукового тексту?
7. Проаналізуйте правила виразності й читабельності наукового тексту.
8. Які основні недоліки наукових текстів?
9. Чим зумовлюється структура наукового тексту?
10. Яку роль виконує заголовок у науковому тексті?

II. ТЕСТИ

- 1. У науковому тексті нормативним є такий вислів:**
 - А) стаття присвячується;
 - Б) у статті розглядається;
 - В) стаття присвячена;
 - Г) у статті досліджується.
- 2. Підручник належить до такого підстилю наукового стилю:**
 - А) власне науковий;
 - Б) виробничо-технічний;
 - В) науково-навчальний;
 - Г) науково-популярний.
- 3. Для виділення в науковому тексті окремих слів або частин використовують такі способи:**
 - А) великі літери, курсив, умовні позначки;
 - Б) великі літери, розрідження, підкреслення, курсив;
 - В) великі літери, підкреслення, символи;
 - Г) великі літери, курсив, розрідження, символи.
- 4. Вступ наукового тексту має містити:**
 - А) речення, що привертають увагу читача (інтригу);
 - Б) вказівку на проблему, що обмежує фокус тексту;
 - В) чітко сформульовану тезу (яка буде обґрунтовуватись);
 - Г) аспекти, які планується розглянути в тексті (предметна галузь).

5. Кожен абзац основної частини наукового тексту містить:

- А) вступне речення, яке описує тему й основну думку;
- Б) фактографічну підтримку основної тези;
- В) речення, яке об'єднує його з наступним абзацом (думкою);
- Г) введення нової інформації, зокрема, питальними та риторичними реченнями.

6. Висновок наукового тексту повинен містити:

- А) стислий перелік висновків з основної частини;
- Б) основний висновок відповідно до тези роботи;
- В) рекомендації й (чи) оцінку;
- Г) суб'єктивну оцінку інформації.

7. Синтаксичний рівень наукового тексту відповідає таким вимогам:

- А) послідовно розташовані речення з чітко окресленими основними блоками;
- Б) відсутність ланцюжків, фрагментів, «перестрибувань»;
- В) логічна й синтаксична завершеність;
- Г) все перелічене.

8. Наукові тексти, що починаються з узагальнення, ...

- А) мають дедуктивну структуру;
- Б) мають індуктивну структуру;
- В) базуються на проблемному принципі викладення;
- Г) базуються на методі аналогії.

9. У наукових текстах зі словом «питання» поєднуються такі слова:

- А) ставити, порушувати, висувати;
- Б) ставити, порушувати, піднімати;
- В) порушувати, висувати, загострювати;
- Г) ставити, задавати, піднімати.

10. Науковий стиль реалізується в таких жанрах:

- А) реферат, анотація, протокол, тези;
- Б) наукова стаття, монографія, заява, резюме;
- В) монографія, автобіографія, реферат, анотація;
- Г) наукова стаття, анотація, тези, доповідь.

11. Мовні ознаки наукового стилю – це:

- А) доказовість, аргументованість, переконливість, узагальнення;
- Б) абстрагованість, завершеність, об'єктивність, точність;

- В) усна й писемна форми, широке використання термінів, іншомовної лексики, номенклатурних назв;
- Г) все перелічене.

12. Зміст наукового тексту передбачає:

- А) розуміння предмета дослідження;
- Б) відбір необхідної кількості фактичного матеріалу, правильне використання джерел;
- В) абсолютне вивчення предметної галузі, використання фонових і спеціальних знань;
- Г) все перелічене.

13. Адресація наукового тексту передбачає:

- А) конкретного реципієнта;
- Б) повагу до читача;
- В) пошук реципієнта, який відкритий для його впливів;
- Г) вміння сприймати іншу точку зору, припускати можливі заперечення.

14. До загальних ознак наукового стилю належать:

- А) концептуальність, об'єктивність, точність, логічність;
- Б) образність, об'єктивність, точність, логічність;
- В) концептуальність, вибірковість, точність, логічність;
- Г) поняттєвість, об'єктивність, точність, схематичність.

15. Структурно науковий текст складається з:

- А) вступу, анотації, дослідної частини;
- Б) вступу, дослідної частини, висновків;
- В) передмови, дослідної частини, висновків;
- Г) вступу, дослідної частини, післямови.

16. Особиста позиція в науковому тексті повинна бути:

- А) чітко відбита в основній тезі;
- Б) послідовно доведена в основній частині;
- В) сформульована у висновках;
- Г) все правильно.

17. Основна функція наукового стилю:

- А) естетична;
- Б) впливу;
- В) комунікативна;
- Г) інформативна.

18. Науковий текст, що слугує для обґрунтування специфіки методології проведеного дослідження, належить до:

- А) теоретичних текстів;
- Б) методологічних текстів;
- В) оглядових текстів;
- Г) емпірико-фактологічних текстів.

19. Науковий текст, представлений у вигляді анотацій, рефератів, конспектів, оглядів, рецензій, належить до:

- А) теоретичних текстів;
- Б) методологічних текстів;
- В) вторинних текстів;
- Г) емпірико-фактологічних текстів.

20. Особливості наукового тексту полягають у:

- А) відображенні певної проблеми, висуненні гіпотези, орієнтації на нові знання, на досягнення дослідницької мети та завдань;
- Б) раціональності, широкому використанні понятійного, категоріального апарату науки;
- В) тяжінні до образності, активізації почуттів читача;
- Г) примушуванні адресата повірити авторові.

21. Комунікативна ознака наукового стилю, що реалізується в умінні знаходити слово/словосполучення адекватне науковому поняттю – це:

- А) точність;
- Б) логічність;
- В) об'єктивність;
- Г) читабельність.

22. Закономірне, мотивоване змістом й задумом розташування усіх частин наукового тексту та доцільний баланс між ними – це:

- А) логіка тексту;
- Б) композиція тексту;
- В) зміст тексту;
- Г) оформлення тексту.

23. Іноді в науковому тексті точність порушується через ...

- А) синонімію термінів;
- Б) використання речень із неускладненою будовою;
- В) використання скорочень;
- Г) недоречне використання цитат.

24. Загальні вимоги до наукового тексту:

- А) текст не має бути чітко структурований, організований довільно;
- Б) текст має бути чітко структурований, поділятися на розділи й параграфи;
- В) має деталізований розподіл на значеннєві частини, абзаци й речення;
- Г) текст не вирізняється композиційністю.

25. Свідоме обґрунтування своєї авторської позиції повинно базуватись на підставі:

- А) логіки;
- Б) переконливих аргументів;
- В) послідовності викладення;
- Г) адекватного використання інформації.

26. Об'єктивність наукового тексту передбачає:

- А) нейтральність;
- Б) відсутність суб'єктивності, бездоказовості, безапеляційності заяв автора;
- В) відсутність «загальних фраз», банальних висновків, відомих фактів;
- Г) всі варіанти правильні.

27. Для наукового тексту характерні:

- А) емоційна забарвленість;
- Б) логічність, правильність, об'єктивність;
- В) чіткість формулювань;
- Г) використання просторічної лексики.

28. Яка з наведених фраз містить позитивну оцінку наукової роботи:

- А) «Ми дотримуємось іншої думки...»;
- Б) «Складно погодитись із автором...»;
- В) «Визнається помилковим...»;
- Г) «Варто визнати переваги такого підходу до розв'язання...».

29. Знайдіть фразу, яка містить негативну оцінку наукового твору:

- А) «Автор справедливо зазначає...»;
- Б) «Автор критично висловлюється про...»
- В) «Автор не звернув увагу на безумовну неузгодженість між...»;
- Г) «Можна погодитись із автором, що ...».

30. Цитування в наукових текстах можливе лише:

- А) з вказівкою автора й назвою джерела;
- Б) з опублікованих джерел;

- В) із дозволу автора;
- Г) для ілюстрації певного факту.

III. ЗАВДАННЯ

Завдання 1. *Проаналізуйте наведений уривок: визначте, до якого підстилю наукового стилю він належить, вкажіть жанр і мовні особливості.*

Інформація – це основний об’єкт інформаційного суспільства, і її роль сьогодні важко переоцінити. Обіг інформації в суспільстві дає підстави для висновку про появу нового виду суспільних відносин – інформаційних, що є об’єктом правового регулювання. Це насамперед пов’язано з тим, що серед усієї сукупності суспільних правовідносин пріоритетними та вагомими для визнання світовою спільнотою сьогодні стають інформаційні правовідносини. Вони забезпечують ефективність виконання функцій держави, реалізацію прав і свобод людини та громадянина, інтегрованість політики, економіки та інших сфер життєдіяльності людини.

Інформаційні відносини на сучасному етапі потребують усе більшого правового контролю, що зумовлено не лише динамікою розвитку інформаційних технологій, а й виникненням конфлікту інтересів різноманітних суб’єктів права на інформацію.

У сфері інформаційного права провідні дослідники аналізують питання змісту й ознак поняття «право на інформацію», практичної реалізації суб’єктивних інформаційних прав різними категоріями суб’єктів тощо. У своїх наукових працях зазначені й суміжні питання розкривають такі науковці: Брижко В. М., Демкова М. С., Калюжний Р. А., Колобанов Д. В., Кузенко Л. В., Петров Є. В., Яременко О. І. та інші.

Завдання 2. *Проаналізуйте наведений уривок: визначте до якого підстилю наукового стилю він належить, вкажіть жанр і мовні особливості.*

Тема 2. Форма держави

Засвоєння теоретичних положень теми дозволить дати відповідь на такі питання: як формується влада в державах, якими органами вона представлена та який порядок їх утворення, термін повноважень, як вони взаємодіють між собою та населенням, на яких принципах і як територіально побудована державна влада, якими методами вона здійснюється.

2.1 Поняття та елементи форми держави

З метою встановлення існуючого в державі порядку організації та здійснення державної влади, аналізують формально закріплені норми права певної держави або декількох держав, а також дійсний у державі порядок організації та здійснення державної влади. Узагальнення отриманих знань дозволяє вченим здійснити наукову класифікацію держав світу щодо порядку побудови владних відносин у державі.

Отже, поняття форми держави є штучним результатом наукового узагальнення (класифікації) певних держав світу за порядком організації та здійснення державної влади (наприклад, Франції, Китаю тощо).

За відповідним критерієм складовими елементами форми держави традиційно називають: форму державного правління (найстаріший елемент: вченими він став виокремлюватися ще в Стародавній Греції); форму державного устрою (активно вивчається починаючи з XVII–XVIII ст.); форму державно-правового режиму (наукою став виділятися лише на початку XX ст.).

Форма державного правління характеризує формальний (нормативно закріплений) та одночасно дійсний порядок організації та здійснення державної влади щодо: а) формування посади глави держави та інших вищих органів державної влади; б) побудови структури та взаємодії вищих органів державної влади між собою й народом. За відповідними параметрами виокремлюють дві основні форми державного правління – монархію та республіку.

Завдання 3. *Проаналізуйте уривок: визначте до якого підстилю наукового стилю він належить, вкажіть жанр і мовні особливості.*

В Україні готуються запустити серійне виробництво так званого електронного антисептика – «санітайзера IOON», який вбиватиме 99 % усіх бактерій і вірусів.

Пристрій розробили харківські вчені з Інституту мікробіології й імунології імені І. І. Мечникова. Перші партії таких пристроїв почнуть випускати вже в листопаді 2022 року.

«Вдалося домовитися з вітчизняними виробниками, і проєкт буде суто українським. Пластикову частину робитиме одеський завод, а електроніка та кінцеве складання – за Черніговом. Виробництво невеликими партіями почнеться в листопаді. Перша партія буде від 100 до 500 штук – залежно від того, скільки отримаємо попередніх замовлень, які вже можна робити», – розповів один із розробників і керівник проєкту IOON Андрій Мануйлов у коментарі «Укрінформу».

«Уперше про портативний пристрій, який згодом отримав назву «IOON», стало відомо в грудні 2019 року. В основі технології – цільовий синтез тривалентного срібла AgO^+ , яке легко реагує з іншими зарядженими частинками. Тривалентний оксид срібла руйнує бактеріальну або вірусну оболонку, порушує обмін речовин і процеси поділу (розмноження) мікробів», – нагадує Мануйлов.

Беручись за розробку, вчені прагнули створити такий антисептик, який діяв би дуже швидко й потім зникав після розпилення, перетворюючись на воду, не був токсичним, убивав більшість бактерій і до якого бактерії не змогли б адаптуватися.

Запуску виробництва передувала тривала робота впродовж останнього року. Команда стартапу виграла грант у 25000 доларів від Ukrainian Startup Found та отримала менторську підтримку від Polish-Ukrainian Startup Bridge та EO Business Incubator.

Завдання 4. Проаналізуйте наведений уривок: визначте до якого підстилю наукового стилю він належить, вкажіть жанр і мовні особливості.

До Дня науки поспілкувались із заступником директора Інституту біології, хімії та біоресурсів Чернівецького національного університету, завідувачем кафедри загальної хімії та хімічного матеріалознавства доцентом Юрієм Халавкою.

Як працюєте в умовах карантину?

Глобальні наукові дослідження ми не перериваємо, але вони дуже зменшилися. Наші науковці працюють у режимі чергування, проводять невеликі експерименти або ті, що можна автоматизувати. Звісно, не в тих обсягах, як за повноцінного робочого графіка.

Над якими науковими дослідженнями ви працюєте?

Я займаюся розробкою та дослідженням наноматеріалів. У нас зараз є проєкт, який стосується вдосконалення дисплейної техніки. Це системи освітлення, які пов'язані з використанням напівпровідникових наноматеріалів, так званих «квантових точок». Наразі працюємо над тим, щоб робити їх із поширених і не таких токсичних елементів, аби вони були простішими у використанні, утилізації і, зрештою, дешевшими.

Як ви оцінюєте матеріально-технічну базу лабораторій інституту? Чого не вистачає і чи є підтримка від держави?

Ми нещодавно робили опитування серед наших аспірантів і студентів. Вони оцінюють матеріальну базу на тверду «4». Тобто я не бачу серйозної кризи, оскільки у сфери, у яких ми працюємо, багато інвестували. Тому маємо майже повне базове забезпечення. Це ж стосується біологів. Навіть ті

самі прилади, які використовують для діагностики коронавірусу. Такого типу прилад є і в нашому інституті, ми використовуємо його для генетичних досліджень. Також сподіваємось і на допомогу новоствореного «Національного фонду досліджень», який почав оголошувати перші конкурси на закупівлю обладнання.

Чи залучають науковців інституту біології, хімії та біоресурсів до проведення досліджень вірусу COVID-19?

У нас мало науковців займалися конкретно вірусологією. Але до досліджень вірусу COVID-19 можна підходити як із хімічної, так і з біологічної точки зору. До нас зверталися колеги, які шукали партнерів для таких досліджень. Наскільки це буде конкретним проектом, поки що рано говорити. Такі речі можна планувати, коли є можливість працювати повноцінно.

Завдання 5. Проаналізуйте наведений уривок: визначте до якого підстилю він належить, вкажіть жанр і мовні особливості.

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Ця Інструкція визначає порядок організації контролю та профілактики післяопераційних гнійнозапальних інфекцій, спричинених мікроорганізмами, резистентними до дії антимікробних препаратів (далі – АМП), і спрямована на оптимізацію заходів щодо запобігання появі та поширенню в закладах охорони здоров'я (далі – ЗОЗ) резистентних штамів мікроорганізмів.

1.2. Ця Інструкція є обов'язковою для всіх ЗОЗ, у складі яких є відділення хірургічного профілю, усіх форм власності незалежно від їх відомчого підпорядкування.

1.3. Відповідальними за виконання цієї Інструкції в стаціонарі є головний лікар ЗОЗ, а у відділеннях хірургічного профілю – завідувачі відділень.

1.4. Терміни в цій Інструкції вживаються в таких значеннях:

- епідеміологічний нагляд за післяопераційними інфекціями – система моніторингу за епідемічним процесом (бактеріоносійство збудників інфекцій, захворюваність, летальність), факторами й умовами, що впливають на їх виникнення, розповсюдження, аналіз та узагальнення наявної інформації для розробки профілактичних і протиепідемічних заходів;
- імплантат – чужорідне тіло (протез серцевого клапана, біотрансплантат судини, штучне серце, протез голівки стегна тощо), яке імплантується в організм хірургічним шляхом;
- інфекційний контроль – комплекс організаційних, профілактичних і

протиепідемічних заходів, спрямованих на запобігання виникненню та поширенню внутрішньолікарняних інфекцій (у тому числі, післяопераційних), що базується на результатах епідеміологічної діагностики.

Завдання 6. *Визначте підстиль текстів. Аргументуйте свої висновки. Для цього проаналізуйте фрагменти текстів за параметрами: мета тексту; адресат, його рівень знань і його очікування, інтереси; автор і його позиція стосовно адресата; мовні особливості стилю.*

✓ Із шести запропонованих на вибір каналів пошуку [працівників] у середньому компанія використовує приблизно три (2,9) канали. Найбільш популярний пошук через інтернет і через соціальні мережі (використовуються 3/4 компаній). Трохи більше половини компаній удаються до пошуку через ЗМІ, біля третини використовують спеціалізованих посередників (державну службу зайнятості й приватні рекрутингові компанії). До навчальних закладів звертається тільки кожна шоста організація. Несподіваним результатом стало те, що фінансові обмеження (витрати пошуку) істотно не впливають на використання каналів пошуку працівників.

✓ Минув час, і на зміну грецькій цивілізації прийшла римська. У латині існує слово «mancepts» – підприємець. Спочатку так називався відкупник державних доходів. У Давньому Римі «mancipium» означало право власності. Але ось що характерно: ми знову стикаємось із «двозначністю» слова. Mancipium означало, з одного боку, необмежену владу, а з іншого – її повну відсутність, безправний статус раба. Чому це стало можливим? Річ у тому, що mancipio означає «передавати у власність», купувати що-небудь (або навіть кого-небудь). Раби в Римі були частиною майна, власністю рабовласника. Їх можна було купувати або передавати у власність (наслідувати).

✓ Минулий рік виявився не дуже вдалим для економіки країни. І хоча міністр стверджує, що вітчизняна промисловість показала непогані результати, попри непросту світову кон'юнктуру, промислове виробництво наприкінці року продемонструвало уповільнення. Позитивна тенденція відзначається практично в усіх галузях. Проте якщо порівнювати ці дані з цифрами 2020 року, то спостерігається уповільнення темпів зростання економіки. Чи отримають нерадісні тенденції розвиток у році, що почався? У 2021 році збільшення бюджетних витрат буде обмежено, і на тлі відсутності істотних експортних надходжень підвищення доходів населення також не

вийде за досить низькі показники. Як наслідок, споживання навряд чи стане локомотивом зростання.

Завдання 7. *Розділіть наведені фрагменти на групи, де позиція автора виражена: а) суб'єктивно й відкрито, від першої особи; б) безособово, за допомогою модальних слів; в) приховано, за допомогою пасивних конструкцій. Переформулюйте пропозиції, використовуючи інший спосіб вираження авторської позиції.*

✓ Отже, тепер ми визначили, кого називаємо працівниками інтелектуальної праці... Які специфічні виклики представляє ця група персоналу для управлінців? Щоб відповісти на це запитання, важливо пам'ятати, що ключовими компетентностями цих співробітників є знання, уміння застосовувати їх в конкретній ситуації.

✓ Як було продемонстровано, ефективність використання знань і конкурентоспроможність організації в сучасній економіці знань [Romer, Kurtzman, 2004] значною мірою залежать від доброї волі й особистої зацікавленості співробітника.

✓ На нашу думку, це питання представляє високу значущість із точки зору не лише теорії, але й практики.

✓ За результатами проведеного аналізу літератури в межах нашого дослідження ми сформулювали таку гіпотезу.

✓ Як інструмент збирання інформації ми використали анонімне анкетування інтелектуальних співробітників компаній. Нами була розроблена низка запитань, присвячених мотивам, пов'язаним із трудовою діяльністю.

✓ Коротко зупинимось на трьох видах теоретичних робіт щодо захисту прав на інтелектуальну власність, формулювання яких допоможе окреслити завдання цієї статті.

Завдання 8. *Розділіть фрагменти наукових текстів на групи, де позиція автора виражена: а) суб'єктивно й відкрито, від першої особи; б) безособово, за допомогою модальних слів; в) приховано, за допомогою пасивних конструкцій. Переформулюйте пропозиції, використовуючи інший спосіб вираження авторської позиції.*

✓ Тому ми сформулювали питання про мотиваційні переваги на підставі п'ятифакторної моделі потреб А. Маслоу.

✓ Аналізуючи цю закономірність детальніше, варто зазначити, що не в усіх країнах із високим рівнем доходу існує однаковий рівень підприємництва.

✓ Як відзначалося, джерелом інформації для характеристики структурних умов розвитку підприємництва слугують експертні інтерв'ю.

✓ Дослідження показало, що усі респонденти (і підприємці, і «теоретики», що не займаються практичною підприємницькою діяльністю) усвідомлюють, що нині є проблеми, які стримують розвиток підприємництва в Україні.

✓ Одним із центральних чинників, що впливає на управління інноваційним розвитком компанії, є захист прав на інтелектуальну власність (ІВ). Необхідно зазначити, що рівень захисту ІВ залежить від розміру іноземних інвестицій в країну загалом (Maskis, 2000; Yang, Maskus, 2003).

Завдання 9. *Вставте на місці квадратних дужок слова й вирази, що вказують на авторську точку зору. Після цього викладіть самостійно й скорочено зміст фрагмента, дотримуючись норм наукового стилю.*

Слова й вирази, що вказують на точку зору автора: на нашу думку; представляється; варто визначити; важливо вказати; є усі підстави вважати; ми вважаємо; думається; можна зробити висновок; таким чином; отже; у результаті; з цього випливає, вочевидь, поза сумнівом тощо.

✓ [...] кооперація є джерелом розвитку мережі: спочатку підприємство-ініціатор формує оболонку електронного майданчика, потім об'єднує на ній організаторів закупівель (підприємців, підприємства), заохочує покупців, розвиває мережу центрів у районному центрі й великих містах.

✓ [...] перехід підприємства до мережевої форми роботи обумовлений сукупністю таких переваг для учасників: наявність автономії та дія особливих стосунків серед усіх суб'єктів мережі.

✓ [...] мережева взаємодія «спільні покупки» повністю відповідає принципам для підприємницьких мереж, які визначили Дж. Липнек і Дж. Стэмпе: єдина мета, незалежні члени, добровільний зв'язок, наявність декількох лідерів, інтегровані рівні.

✓ [...] усе це сприяє зміцненню ресурсної бази, досягненню нових ринкових позицій, підвищенню економічної й управлінської ефективності, а найголовніше – мережева взаємодія формується на добровільних засадах.

Завдання 10. *Який із текстів належить науковій, а який – офіційно-діловій сфері? Аргументуйте відповідь, виходячи зі змісту, мети, позиції автора й стилю. Випишіть лексику, що характеризує стиль і завдання кожного з текстів.*

✓ Емпірична оцінка рівня захисту прав на інтелектуальну власність пов'язана з низкою проблем, багато в чому поєднаних із відсутністю набору індикаторів, які дозволили б коректно провести оцінку. Саме поняття захисту (чи рівня захисту) інтелектуальної власності можна представити двозначним. З одного боку, якщо йдеться про захист прав, то необхідно говорити про

оцінку якості й повноти законодавчої бази в цій сфері, її відповідності міжнародним нормам і правилам, а також рівні її інтеграції в економічну систему країни, тобто про те, наскільки наявна законодавча база дозволяє ефективно використати права власності в економіці. З іншого боку, законодавча база не забезпечує (не гарантує) захист прав, вона лише створює основу для її реалізації.

✓ Право на отримання патенту на винахід, корисну модель або промисловий зразок, створені працівником (автором) у зв'язку з виконанням ним своїх трудових обов'язків, належить роботодавцю. Якщо роботодавець протягом чотирьох місяців не подасть заявку на видачу патенту на цей винахід до органу виконавчої влади з інтелектуальної власності, не передає право на одержання патенту іншій особі й не повідомить працівникові (автору) про збереження інформації, право на отримання патенту на такий винахід належить працівникові (автору).

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ ДО РОЗДІЛУ

1. Методологія дисертаційного дослідження. Мовні особливості наукового стилю: навчальний посібник / уклад. Чорний І. В., Перцева В. А., Голопич І. М. Харків, ХНУВС, 2019. 272 с.
2. Семенов О. М. Культура наукової української мови: навч. посіб. 2-ге видання. Київ : Академія, 2010. 213 с.
3. Сурмін Ю. П. Наукові тексти: специфіка, підготовка та презентація. Київ : НАДУ, 2008. 184 с.

РОЗДІЛ 3

СТРУКТУРА Й ЛОГІКА НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

КОРОТКИЙ ЗМІСТ ТЕОРІЇ

Поняття логіки пошукової діяльності. Взаємодія суб'єктивних й об'єктивних, наукових і позанаукових чинників. Стратегія наукового пошуку. Етапи конструювання логіки дослідження: постановчий, власне дослідницький й оздоблювально-впроваджувальний.

Загальне ознайомлення з проблемою дослідження. Наукова проблема. Стадії ознайомлення зі станом обраної для наукового дослідження проблеми. Вибір і формулювання теми дослідження. Види тем. Особливості процесу формулювання теми дослідження, затвердження теми.

Обов'язкові вимоги до вибору й формулювання теми наукового дослідження: актуальність, значущість, конкретність, проблемність, новизна, стислість тощо. Три ступені новизни теми дослідження. Назва наукового дослідження й правила її формулювання.

Мовні засоби, що використовують для обґрунтування вибору теми та її актуальності.

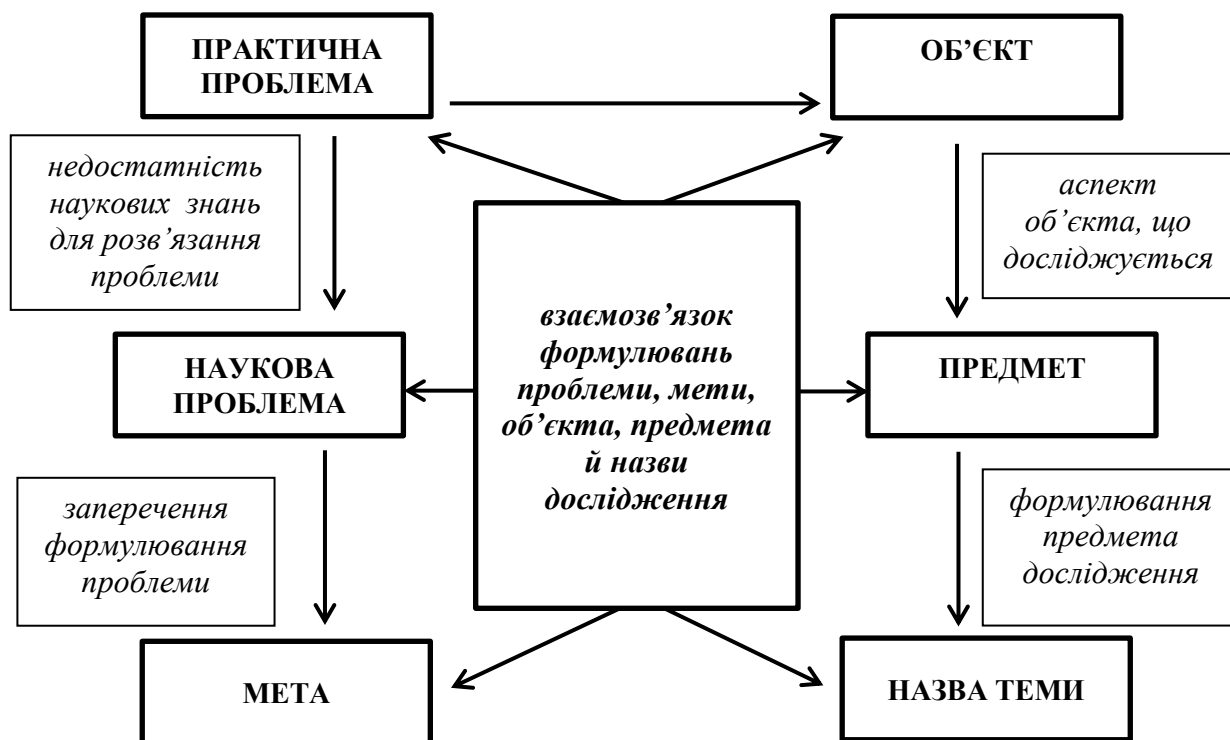
Визначення об'єкта й предмета дослідження. Класифікація об'єктів наукового дослідження: за науковими рівнями, за ступенем складності, за наявністю й відсутністю ознак. Фактори, що зумовлюють розвиток об'єкта наукового дослідження. Різниця між об'єктом і предметом дослідження. Формулювання мети дослідження. Розбіжності в тлумаченнях поняття «мета наукового дослідження». Види цілей наукового дослідження. Мовні засоби, що використовують для формулювання мети.

Постановка завдань дослідження. Завдання наукового дослідження як засоби реалізації мети дослідження. Класифікація наукових завдань: за функціональним призначенням; за науковим рівнем; за терміном виконання. Кількість завдань і загальні тенденції для їх формулювання.

Виклад змісту й структура дисертації. Основні (обов'язкові) структурні елементи дисертації. Авторський аркуш. Розрахунок обсягу основного тексту. Вимоги до структурних елементів дисертації. Титульний аркуш дисертації та його оформлення. Анотація. Основна частина дисертації та її складові: вступ, огляд літератури, розділи дисертації, висновки, відомості про використання результатів досліджень або рекомендації щодо їх використання, список використаних джерел, додатки.

ДОДАТОК ДО ТЕОРЕТИЧНОГО РОЗДІЛУ

<i>явище, що спонукало до формулювання проблеми</i>

ПАМ'ЯТАЙМО!

Гіпотеза визначає напрям й обсяг дослідження, допомагає з'ясувати, які факти треба збирати, які джерела вивчати, які експерименти проводити.

Спочатку формулюється робоча гіпотеза, яка вважається тимчасовим припущенням. Потім робоча гіпотеза виправляється, доповнюється, а іноді й повністю замінюється. На підставі робочої гіпотези формулюється наукова гіпотеза, що є найбільш загальним припущенням, здатним повно й глибоко пояснити досліджувані явища.

Помилково вважати, що під час наукового дослідження завжди формулюється тільки одна наукова гіпотеза. Навпаки. Фахівці рекомендують розробляти не одну, а як мінімум дві гіпотези: основну й альтернативну (контргіпотезу). Оскільки гіпотеза може стати метою, якої хочеться досягти за будь-яку ціну. Розроблення декількох гіпотез забирає більше часу, проте підвищує вірогідність результатів дослідження.

Сформульована наукова гіпотеза вимагає обґрунтування й перевірки. Обґрунтувати гіпотезу – це показати, що основне її припущення висунуто не випадково, адже воно спирається на низку теоретичних міркувань. Перевірити гіпотезу – це встановити її істинність або хибність, відповідність або невідповідність дійсності.

висування гіпотези

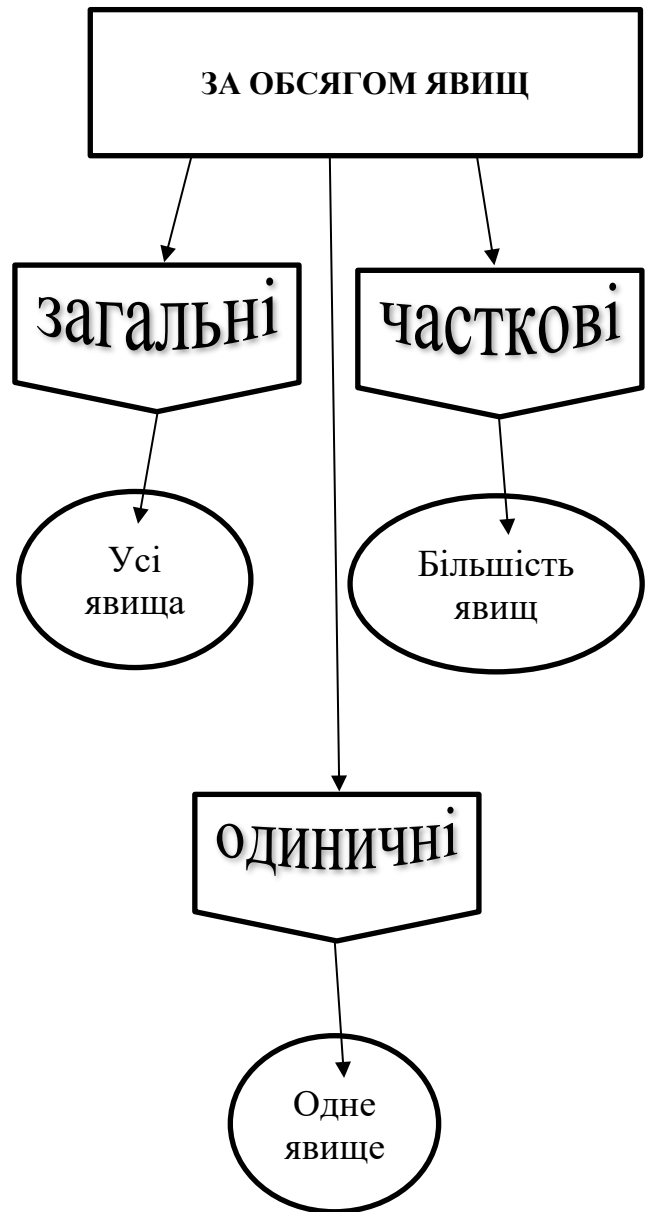
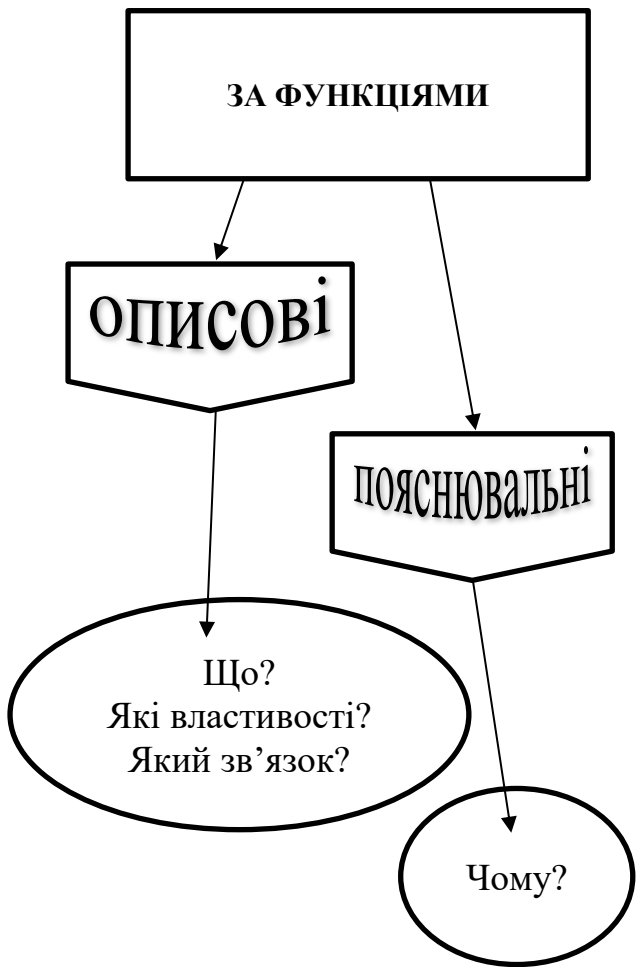
формулювання
гіпотези

доведення
гіпотези

результати
доведення гіпотези

ВИДИ ГІПОТЕЗ

- ✓ Титульний лист
 - ✓ Зміст
 - ✓ Перелік умовних позначок
- ВСТУП**

ПРАКТИЧНА КОМПОНЕНТА

I. КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ

1. Схарактеризуйте три етапи конструювання логіки дослідження.
2. Які дії виконуються під час загального ознайомлення з проблемою дослідження?
3. Дайте визначення теми наукового дослідження. Які етапи містить процес формування теми дослідження?
4. Які Ви знаєте тлумачення мети наукового дослідження?
5. Яким наказом МОН України затверджено вимоги до оформлення дисертації?
6. Які відомості зазначають на титульній сторінці дисертації?
7. З яких структурних елементів складається анотація до дисертації?
8. З яких частин складається основна частина дисертації?
9. Що викладають у вступі дисертаційного дослідження?
10. Що може вноситись до додатків дисертаційного дослідження?

II. ТЕСТИ

1. **Об'єкт дослідження – це...**
А) підприємство або галузь;

- Б) процес чи явище, які формують проблемну ситуацію й обрані для дослідження;
- В) те, на що спрямований процес пізнання;
- Г) навколишній матеріальний світ і його відбиття у свідомості людини.

2. Проблема наукового дослідження – це ...

- А) те, що необхідно доказати, дещо невідоме в науці;
- Б) те, що не може зробити автор наукового дослідження;
- В) джерело інформації, необхідне для дослідження;
- Г) найкорисніше джерело інформації, що потребує дослідження.

3. Мета наукового дослідження – це...

- А) коротке й точне формулювання того, що автор має намір зробити в межах дослідження;
- Б) уточнення проблеми, що конкретизує основний задум;
- В) джерело інформації, необхідної для дослідження;
- Г) те, що належить відкрити, довести, щось невідоме в науці.

4. Визначаючи зміст наукової проблеми (теми) необхідно:

- А) з'ясувати, які явища, предмети, процеси, закономірності має охоплювати проблема;
- Б) відокремити тему від питань суміжних тем;
- В) визначити коло літературних джерел і документів, які є основними й первинними в розробці проблеми;
- Г) все зазначене.

5. Тема наукового дослідження – це...

- А) уточнення проблеми, що конкретизує основний задум;
- Б) те, що належить відкрити, довести, щось невідоме в науці;
- В) джерело інформації, необхідної для дослідження;
- Г) конкретне джерело інформації, необхідної для дослідження.

6. Гіпотеза наукового дослідження – це...

- А) уточнення проблеми, що конкретизує основний задум;
- Б) те, що належить відкрити, довести, щось невідоме в науці;
- В) джерело інформації, необхідної для дослідження;
- Г) очікуване судження про закономірний (причинний) зв'язок явищ.

7. Робоча гіпотеза – це...

- А) ідея, яка з певними уточненнями й доповненнями може перетворитися на наукову теорію;
- Б) тимчасове припущення для систематизації фактичного матеріалу;

- В) уточнення проблеми, що конкретизує основний задум;
- Г) те, що належить довести, щось невідоме в науці.

8. Тема наукового дослідження повинна бути ...

- А) з прихованим формулюванням;
- Б) точно сформульованою;
- В) сформульованою наприкінці дослідження;
- Г) сформульованою так, щоб автор міг у будь-який час її змінити.

9. Наукове дослідження здійснюється ...

- А) у довільній послідовності, що визначається випадковими зовнішніми обставинами;
- Б) у довільній послідовності, яка визначається творчим натхненням дослідника;
- В) спонтанно, без будь-якої логічної послідовності;
- Г) за чітко визначеними етапами в певній логічній послідовності.

10. План наукової праці – це

- А) послідовне викладення наукового добутку;
- Б) критерій, за допомогою якого характеризується відповідність гіпотезі, закону, теорії, фактам чи експериментальним результатам;
- В) пропозиція, яка має особливу форму й вимагає відповіді, пояснення;
- Г) пошукове дослідження, що проводиться до початку активного застосування розробленого методичного апарату з метою його уточнення.

11. Бібліографічний огляд – це

- А) огляд, який містить характеристику джерел інформації, що з'явилися за визначений час чи об'єднаних за певною загальною ознакою;
- Б) бібліографічні зведення (опис) про документи, що згадуються, цитуються в науковій праці чи використовуються яким-небудь іншим способом під час його підготовки;
- В) сукупність бібліографічних зведень, які цитуються, розглядаються, згадуються в дослідженні;
- Г) метод одержання інформації на підставі вербальної комунікації дослідника й респондента.

12. Теоретична цінність дослідження – це

- А) значення отриманих результатів для науки;
- Б) чіткий фіксований зв'язок елементів, що передбачає визначену структуру дослідження;

- В) розкриття теоретичного значення (застосування) дослідницької роботи, опис того, як і в чому можуть застосовуватися отримані результати;
- Г) методологічна характеристика дослідження.

13. Висновки – це

- А) стислий узагальнений виклад найважливіших, з точки зору автора, результатів дослідження;
- Б) частина всієї досліджуваної (генеральної) сукупності, що становить безпосередній об'єкт вивчення за розробленою методикою;
- В) метод дослідження, спрямований на аналіз вже наявних (раніше добутих в інших дослідженнях) фактів відповідно до нових завдань;
- Г) етап дослідження, який передбачає використання операцій порівняння, узагальнення тощо.

14. Ситуацію, під час якої традиційні, стандартні методи для розв'язання наукової проблеми відсутні, що потребує звернення до пошуку нових пізнавальних засобів і прийомів, називають ...

- А) міжособистісним конфліктом;
- Б) надзвичайною ситуацією;
- В) проблемною ситуацією;
- Г) трудовим спором.

15. Актуальність дослідження це –

- А) методологічна характеристика дослідження, тобто обґрунтування, яке передбачає відповідь на питання: чому ця проблема потребує вивчення;
- Б) послідовність дій для одержання результатів дослідження;
- В) метод дослідження, уявне чи практичне вивчення досліджуваного предмета чи явища;
- Г) теоретичний метод, сукупність гносеологічних операцій із науковими поняттями, у яких відбиваються явища, що є предметом дослідження.

16. Предмет й об'єкт дослідження узгоджуються так, що:

- А) об'єкт ширший предмета;
- Б) це тотожні поняття;
- В) предмет ширший об'єкта;
- Г) вони існують незалежно один від одного.

17. Явища, на які спрямоване наукове пізнання – це:

- А) метод пізнання;
- Б) суб'єкт пізнання;
- В) сфера пізнання;
- Г) об'єкт пізнання.

18. Які чинники впливають на вибір наукової проблеми:

- А) історичні особливості мислення, притаманні тому суспільству, у якому формується й формулюється проблема;
- Б) рівень досягнутих знань про об'єкти, яких стосується проблема;
- В) перевіреність і стабільність наукової теорії, у якій виникає проблемна ситуація;
- Г) всі відповіді є правильними.

19. Здатність наукової роботи відповідати на питання сучасної науки визначає така її характеристика:

- А) обсяг;
- Б) структурованість;
- В) складність;
- Г) актуальність.

20. Можливість використовувати результати наукової роботи в науковій або практичній діяльності характеризує її:

- А) актуальність;
- Б) впроваджуваність;
- В) новизну;
- Г) структурованість.

21. З-поміж перерахованих слів для формулювання мети наукової роботи не можна використовувати такі:

- А) «обґрунтувати»;
- Б) «визначити»;
- В) «порівняти»;
- Г) «вивчити».

22. Чи пов'язана мета дослідження з об'єктом і предметом дослідження, а також із науковим результатом:

- А) так;
- Б) іноді;
- В) ні;
- Г) ніколи.

23. Мета наукового дослідження – це:

- А) всебічне вивчення предмета дослідження;
- Б) виступ на науковій конференції;
- В) публікація результатів;
- Г) одержання нових знань.

24. Проблема й тема узгоджуються так, що:

- А) проблема є одним із елементів теми;
- Б) тема складається з низки проблем;
- В) проблема складається з низки тем;
- Г) це синоніми.

25. Мета й завдання дослідження узгоджуються так, що:

- А) вони існують незалежно одне від одного;
- Б) реалізація завдань визначає досягнення мети;
- В) це синоніми;
- Г) завдання містять мету.

26. Об'єкт дослідження – це

- А) підприємство або галузь;
- Б) процес чи явище, яке формує проблемну ситуацію й обране для дослідження;
- В) те, на що спрямований процес пізнання;
- Г) навколишній матеріальний світ і його відбиття у свідомості людини.

27. Спосіб пізнання об'єкта дослідження – це:

- А) метод;
- Б) ідея;
- В) принцип;
- Г) методика.

28. За яких умов гіпотеза переконлива:

- А) не суперечить принципам наукового пізнання;
- Б) враховує раніше відомі науці закони та максимально проста;
- В) пояснює всі факти, для вивчення яких вона висувається;
- Г) все зазначене правильне.

29. Засоби як елемент процедури проведення конкретного наукового дослідження – це:

- А) сукупність головних операцій збору, опрацювання або аналізу даних, властивих певному методу дослідження;
- Б) сукупність спеціальних правил використання певного способу дослідження;
- В) сукупність технічних прийомів і дій, пов'язаних із певним способом дослідження, послідовність їх застосування та взаємозв'язок між ними;
- Г) матеріальні й нематеріальні «інструменти» збору, опрацювання, аналізу та узагальнення інформації.

30. Методика як елемент процедури проведення конкретного наукового дослідження – це:

- А) сукупність основних операцій збору, опрацювання або аналізу даних, властивих певному методу дослідження;
- Б) сукупність спеціальних правил використання певного способу дослідження;
- В) сукупність технічних прийомів і дій, пов'язаних із певним способом дослідження, послідовність їх застосування та взаємозв'язок між ними;
- Г) матеріальні та нематеріальні «інструменти» збору, опрацювання, аналізу й узагальнення інформації.

III. ЗАВДАННЯ

Завдання 1. *Укажіть помилки в поданих формулюваннях тем науково-дослідних робіт і виправіть їх:*

- 1) Організація Об'єднаних Націй.
- 2) Провідні країни в боротьбі за лідерство.
- 3) Європейська політика України.
- 4) Проблеми регіональних систем міжнародної безпеки.
- 5) Образ України в працях сучасних дослідників.

Завдання 2. *Сформулюйте завдання дослідження до кожної поданої мети.*

- ✓ Виявити механізми формування інституціональної довіри серед українських підприємців.
- ✓ Виявити основні детермінанти ставлення громадян Європи до наднаціональних інститутів і визначити їх вплив на політику Європейського Союзу.
- ✓ Систематизувати уявлення сучасної молоді від 21 до 30 років про феномен «життєвого успіху».
- ✓ Визначити індивідуальні практики відносин до грошей серед сучасної київської молоді.
- ✓ Визначити, чи змінюються практики управління фінансами на прикладі аналізу безготівкового компонента сімейного бюджету.

Слова для довідки: виявити, виділити, розкрити, знайти, визначити, систематизувати, обґрунтувати, довести, пояснити, продемонструвати, оцінити.

Завдання 3. *Сформулюйте мету дослідження для наведених нижче дослідницьких завдань. Як могли б називатися ці роботи?*

- ✓ З'ясувати перелік цілей, з якими випускники вступають до аспірантури.
- ✓ Виявити, як організовано процес навчання аспірантів, дослідницька діяльність і процес написання дисертації.

- ✓ Визначити роль університетських правил і наукового керівника в процесі написання дисертації.
- ✓ Визначити зовнішні умови, які перешкоджають написанню дисертації (наприклад, робота, сім'я, складні стосунки з науковим керівником).
- ✓ Проаналізувати причини, за яких аспіранти відкладають написання дисертації (переживання за результат, недооцінка своїх здібностей, критерії оцінки й вимоги до аспірантів).

Завдання 4. *Сформулюйте цілі, які будуть доречні в роботах із такими назвами:*

- ✓ Використання поновлюваних джерел енергії в економіці сучасної Італії.
- ✓ Права жінок і гендерна рівність в Україні.
- ✓ Законодавча реформа в Мексиці.
- ✓ Роль зовнішнього чинника в розвитку політики Японії.

Завдання 5. *Спробуйте переформулювати невдалі назви.*

- ✓ Про правову регламентацію надання медичних послуг.
- ✓ Аналіз наявних підходів до моделювання бізнес-процесів великих роздрібних мереж.
- ✓ Підвищення ефективності фінансово-комерційної діяльності підприємства.
- ✓ Актуальні проблеми авторського права під час ліцензування контенту онлайн.

Завдання 6. *Оберіть правильні формулювання мети дослідження. Обґрунтуйте свою думку.*

- ✓ Метою випускної кваліфікаційної роботи є розроблення програми формування команди торгових представників у виробничій компанії «Якобс».
- ✓ Метою роботи є дослідження особливостей притягнення до цивільно-правової відповідальності членів органів управління господарського суспільства за збитки, що заподіяні суспільству.
- ✓ Метою роботи є дослідження підстав і порядку припинення трудового договору.
- ✓ Мета роботи полягає в правовому аналізі й виявленні проблем у сфері трудового законодавства стосовно використання праці інвалідів.
- ✓ Мета дослідження – з'ясувати, як сучасні тестові технології впливають на управління освітнім процесом, а також на якість результатів навчання.

Завдання 7. *Складіть перелік конкретних методів емпіричного дослідження, які Ви плануєте використовувати у своїй дослідницькій діяльності. Обґрунтуйте їх необхідність і доречність.*

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ ДО РОЗДІЛУ

- 1.** *Методологія дисертаційного дослідження. Мовні особливості наукового стилю: навчальний посібник / уклад. Чорний І.В., Перцева В.А., Голопич І.М. Харків, ХНУВС, 2019. 272 с.*
- 2.** *Основи методології та організації наукових досліджень. : навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнктів / за ред. А. Є. Конверського. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 352 с.*
- 3.** *Рассоха І. М. Конспект лекцій з навчальної дисципліни Методологія та організація наукових досліджень. Харків : ХНАМГ, 2011. 76 с.*
- 4.** *Швець Ф. Д. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. Рівне : НУВГП, 2016. 151 с.*

РОЗДІЛ 4

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

КОРОТКИЙ ЗМІСТ ТЕОРІЇ

Інформаційне забезпечення як сукупність інформації та способів її пошуку, опрацювання, накопичення, збереження, систематизація, узагальнення з метою використання в процесі наукового дослідження.

Наукова інформація: ознаки, функції, вимоги. Інформаційний пошук, його завдання та етапи. Вміння визначати хронологічні, мовні, географічні межі, за якими відбуватиметься пошук інформації. Алгоритм інформаційної розвідки. Класифікація інформаційного забезпечення наукового дослідження. Первинна інформація. Вторинна інформація. Основні джерела наукової інформації. Поняття «документального фонду наукової інформації». ДСТУ 3017-2017 «Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять». Повнота інформаційної бази дослідження. Основні документальні джерела для здійснення наукових досліджень: наукові, навчальні, довідкові, офіційні, інформаційні. Види наукових видань.

Організація інформаційно-бібліографічної діяльності. Система довідково-бібліографічного апарату бібліотеки. Система каталогів і картотек, бібліографічні посібники. Загальнодержавні бібліотеки. Пошукові можливості електронних каталогів.

Пошукові системи наукової інформації. Соціальні мережі як необхідна складова професійного розвитку науковців. Спеціалізовані соціальні мережі, призначені для використання науковими працівниками. Принципи роботи пошукових серверів (пошукових систем). Пошуковий образ документа. Ключові слова. Основні правила пошуку інформаційних ресурсів.

Бібліографічна культура дослідника. Накопичення та опрацювання наукової інформації. Етапи вивчення наукових джерел.

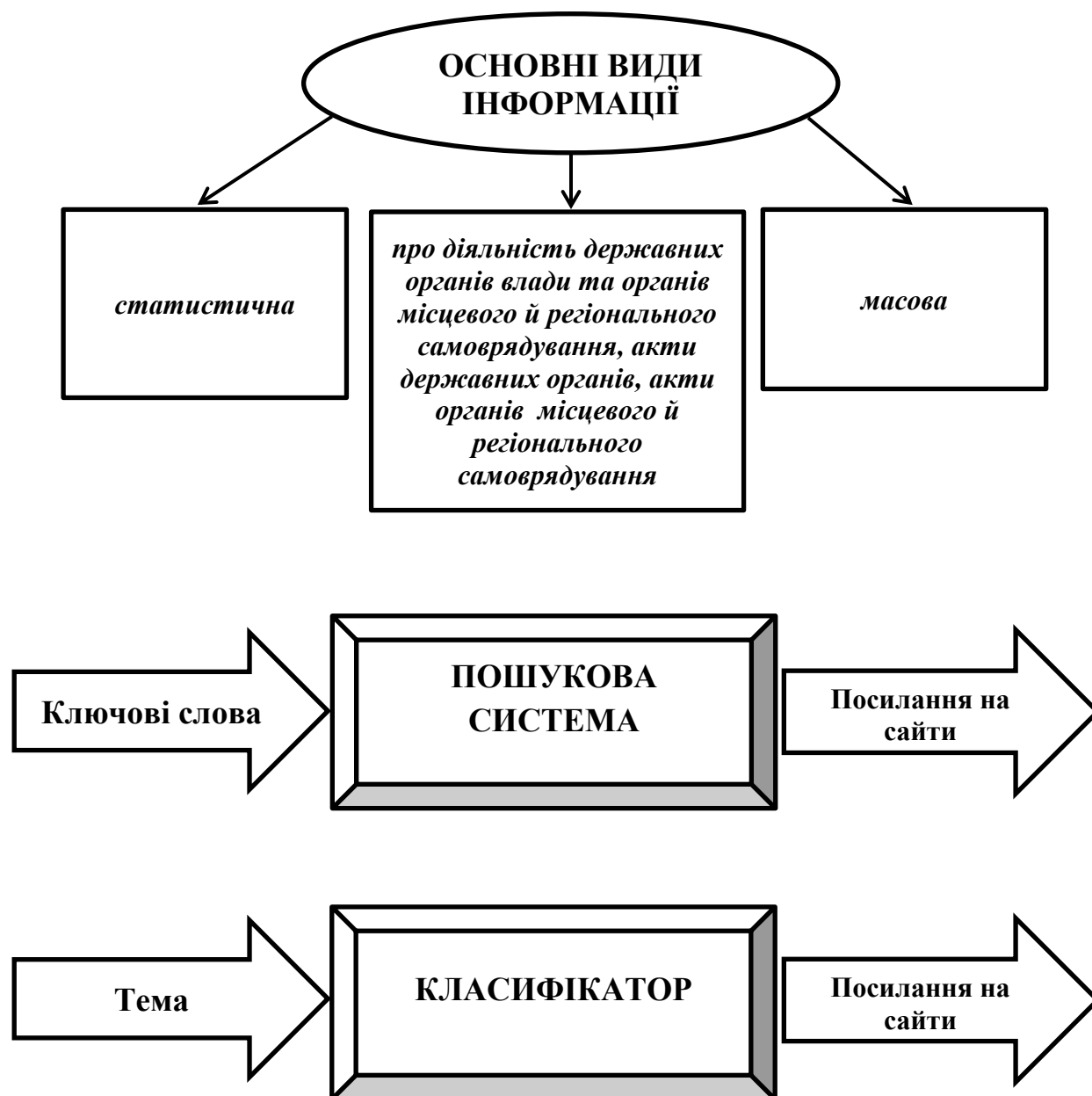
Основні правила швидкочитання. Система умовних позначок. Способи фіксації інформації. Робочі записи. Практичні форми робочих записів прочитаного: план, цитати, анотація, тези, резюме й конспект.

Огляд літератури як результат накопичення й аналізу наукової інформації. Основні правила й вимоги до систематизації поглядів попередників. Дві концепції написання літературного огляду: хронологічний та логічний підходи. Аналітичний характер огляду наукової літератури.

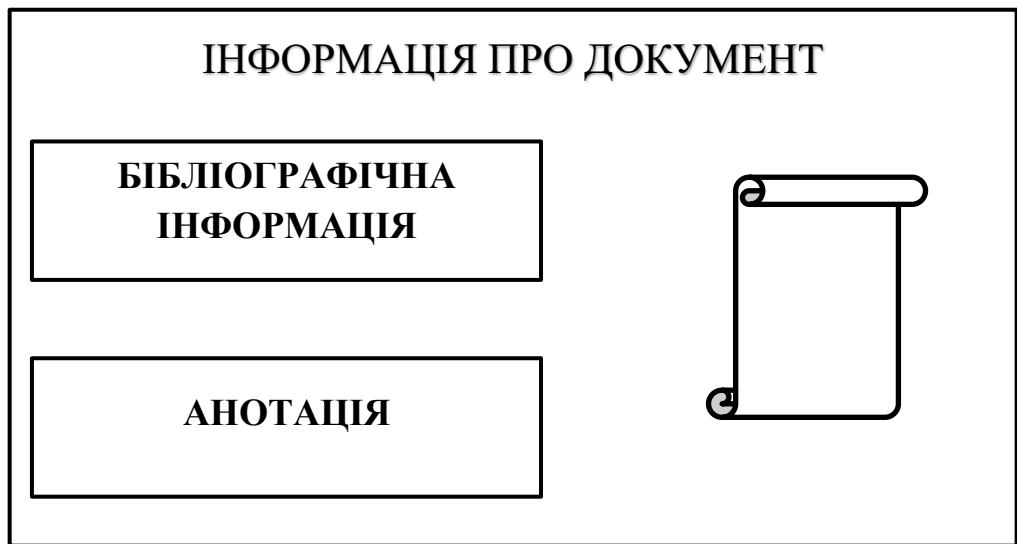
Академічний плагіат та методи його виявлення. Принципи наукового цитування. Правомірне й неправомірне запозичення в науковій сфері. Поняття академічної доброчесності, основні види її порушень та

відповідальність за такі порушення. Класифікація порушень академічної доброчесності: плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво та необ'єктивне оцінювання. Основні види відповідальності науково-педагогічних і наукових працівників за порушення академічної доброчесності.

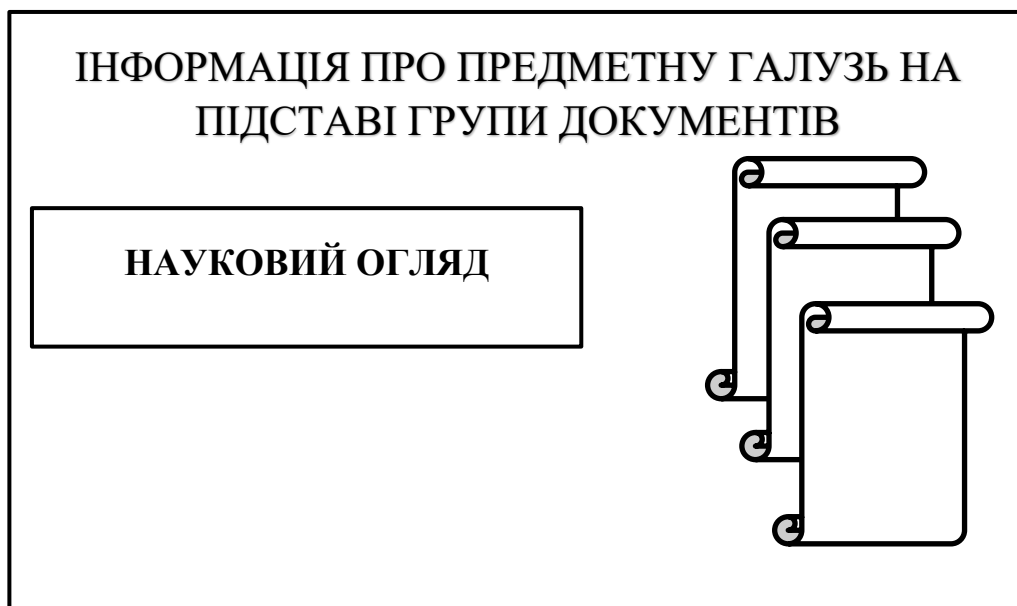
ДОДАТОК ДО ТЕОРЕТИЧНОГО РОЗДІЛУ

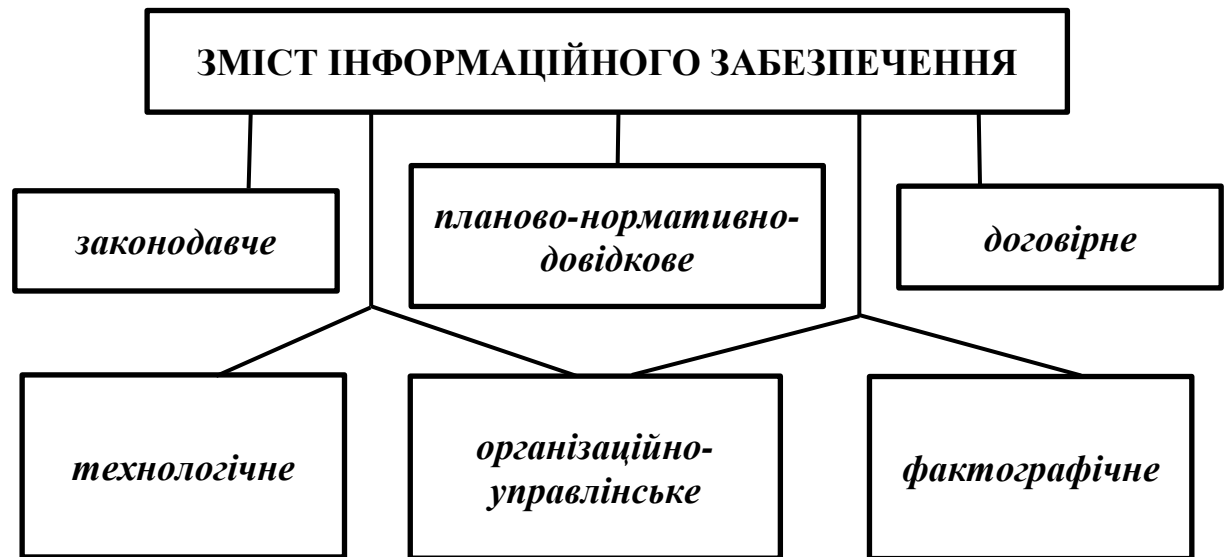

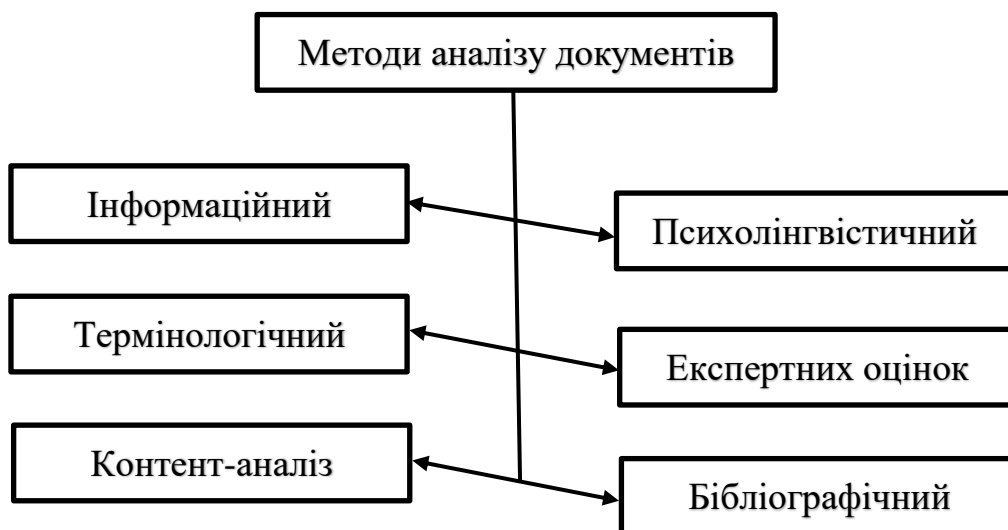
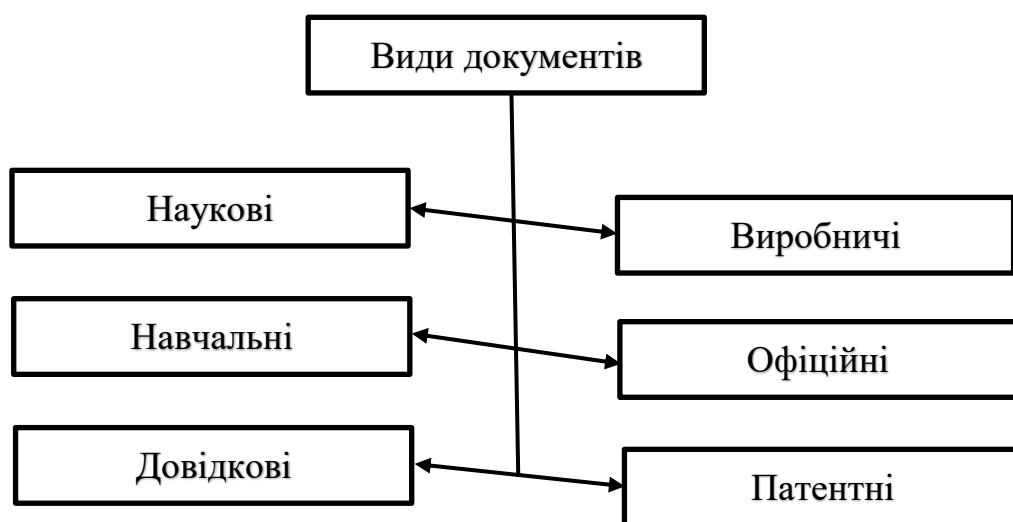
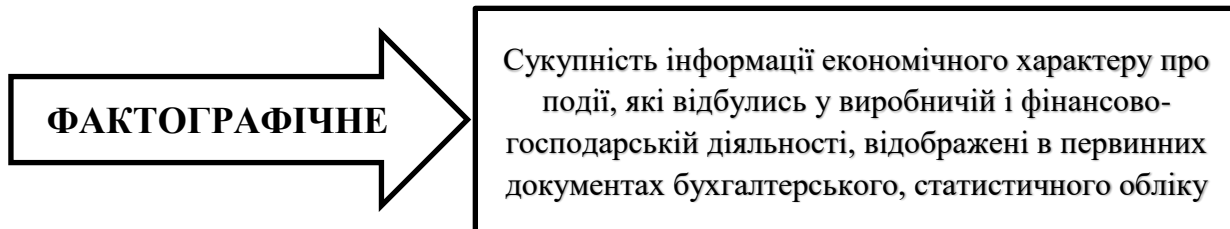
АНАЛІЗ

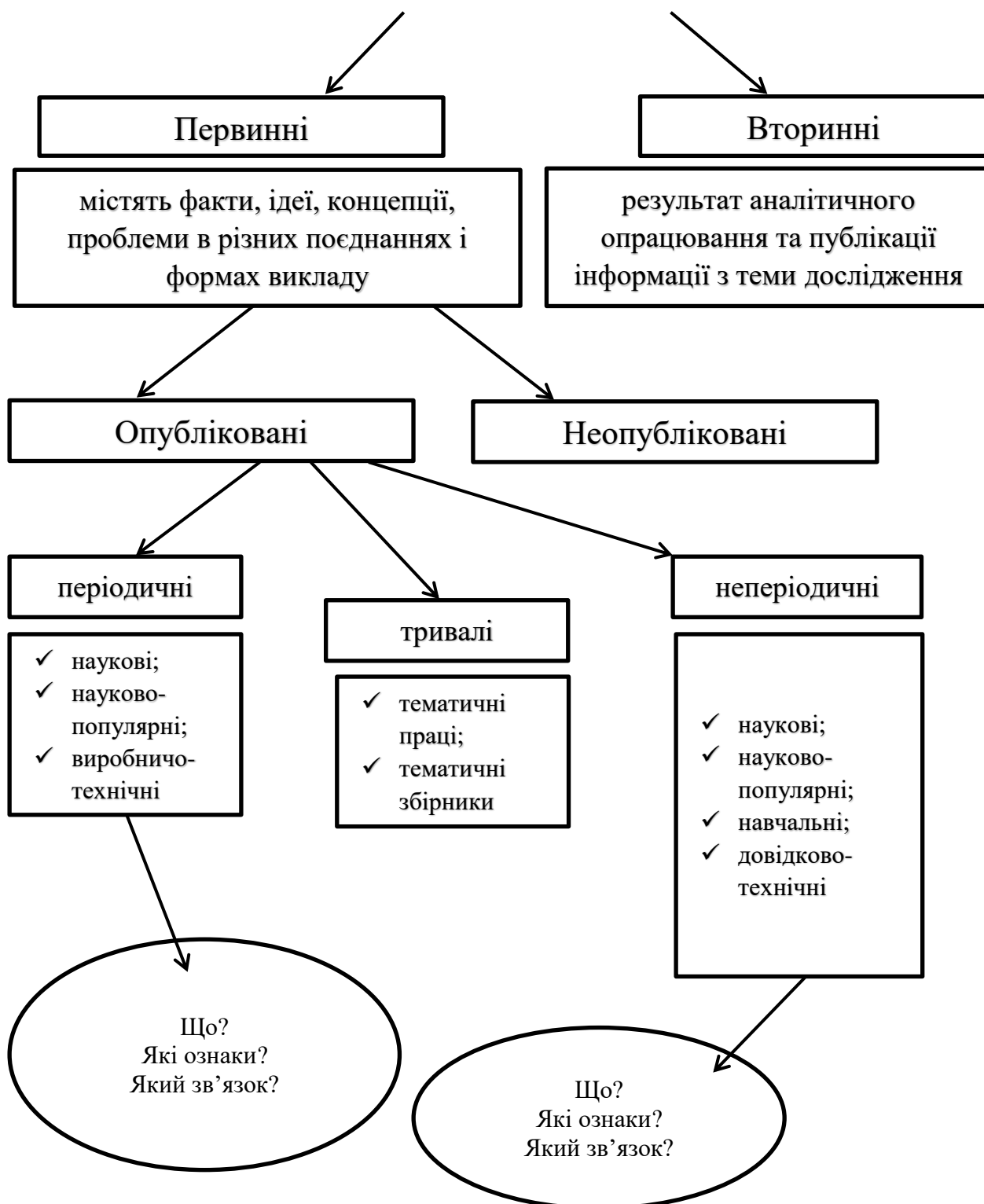
СИНТЕЗ

НАУКОВІ ДОКУМЕНТИ

**ДСТУ 8302:2015 «ІНФОРМАЦІЯ ТА ДОКУМЕНТАЦІЯ.
БІБЛІОГРАФІЧНЕ ПОСИЛАННЯ. ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ТА
ПРАВИЛА СКЛАДАННЯ»**

Характеристика джерела	Приклад
------------------------	---------

Книги: <i>Один автор</i>	Дробот О. В. Професійна свідомість керівника : навч. посіб. Київ : Талком, 2016. 340 с.
<i>Два автори</i>	Гура О. І., Гура Т. Є. Психологія управління соціальною організацією : навч. посіб. 2-ге вид., доп. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. 212 с.
<i>Три автори</i>	Аніловська Г. Я., Марушко Н. С., Стоколоса Т. М. Інформаційні системи і технології у фінансах : навч. посіб. Львів : Магнолія 2006, 2015. 312 с.
<i>Чотири й більше авторів</i>	Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України : станом на 10 жовт. 2016 р. / К. І. Беліков та ін.; за заг. ред. О. М. Литвинова. Київ : ЦУЛ, 2016. 528 с.
<i>Автор(и) та редактор(и)/упорядники</i>	Бутко М. П., Неживенко А. П., Пепа Т. В. Економічна психологія : навч. посіб. / за ред. М. П. Бутко. Київ : ЦУЛ, 2016. 232 с.
<i>Без автора</i>	Сучасне суспільство: філософсько-правове дослідження актуальних проблем : монографія / за ред. О. Г. Данильяна. Харків : Право, 2016. 488 с.
Багатотомні видання	Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. / Акад. прав. наук України. Харків : Право, 2009. Т. 2 : Конституційні засади правової системи України і проблеми її вдосконалення / заг. ред. Ю. П. Битяк. 576 с. Кучерявенко Н. П. Курс податкового права : в 6 т. Харків : Право, 2007. Т. 4 : Особенная часть. 536 с.
Автореферати дисертацій	Гнатенко Н. Г. Групи інтересів у Верховній Раді України: сутність і роль у формуванні державної політики : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Київ, 2017. 20 с.
Дисертації	Вініченко О. М. Система динамічного контролю соціально-економічного розвитку промислового підприємства : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04. Дніпро, 2017. 424 с.
Законодавчі та нормативні документи	Повітряний кодекс України : Закон України від 19.05.2011 р. № 3393-VI. <i>Відомості Верховної Ради України</i> . 2011. № 48–49. Ст. 536. Про Концепцію вдосконалення інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України на 2017-2020 роки : Указ Президента України від 21.02.2017 № 43/2017. <i>Урядовий кур'єр</i> . 2017. 23 лют. (№ 35). С. 10.
Архівні документи	Матеріали Ради Народних комісарів Української Народної Республіки. <i>ЦДАВО України</i> (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 1061. Оп. 1. Спр. 12. Копія; Ф. 1063. Оп. 3. С. 3.

Частина книги	<p>Гетьман А. П. Екологічна політика держави: конституційно-правовий аспект. Тридцять років з екологічним правом : вибрані праці. Харків, 2013. С. 205–212.</p> <p>Коломоєць Т. О. Адміністративна деліктологія та адміністративна деліктність. Адміністративне право України : підручник / за заг. ред. Т. О. Коломоєць. Київ, 2009. С. 195–197.</p>
Матеріали конференцій (тези, доповіді)	<p>Анциперова І. І. Історико-правовий аспект акту про бюджет. Дослідження проблем права в Україні очима молодих вчених : тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 24 квіт. 2014 р.). Запоріжжя, 2014. С. 134–137.</p> <p>Кононенко Н. Методологія толерантності в системі суспільних відносин : Матеріали VII міжнародного форуму (Братислава, 18 листопада 2010 р.). Київ, 2011. С. 145–150.</p>
Частина продовжуваного видання	<p>Коломоєць Т. О. Оцінні поняття в адміністративному законодавстві України: реалії та перспективи формулювання їх застосування. <i>Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки</i>. Запоріжжя, 2017. № 1. С. 36–46.</p>
Частина періодичного видання (журналу, газети)	<p>Кулініч О. О. Право на освіту в системі конституційних прав людини і громадянина та його гарантії. <i>Часопис Київського університету права</i>. 2007. № 4. С. 88-92.</p>
Електронні ресурси	<p>Шарая А. А. Принципи державної служби за законодавством України. <i>Юридичний науковий електронний журнал</i>. 2017. № 5. С. 115–118. URL: http://lsej.org.ua/5_2017/32.pdf.</p>

АРА – МІЖНАРОДНИЙ СТИЛЬ ОФОРМЛЕННЯ НАУКОВИХ ПУБЛІКАЦІЙ

ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ (ЖУРНАЛИ, ЗБІРНИКИ НАУКОВИХ ПРАЦЬ)	
Література (Кирилиця)	References (Транслітерація)
<i>Один автор</i>	
Автор, А. А. (Рік публікації). Назва статті. Назва періодичного видання. Випуск (Номер), сторінка(и). doi: xxxx	
Автор, А. А., (Рік публікації). Назва статті. Назва періодичного видання. Номер, Сторінка(и). doi: xxxx	
Акімова, Н. (2017). Психолінгвістичний код сайтів новин: колективне авторство. Psycholinguistics. Психолінгвістика. Психолінгвістика, 22(1), 15–25. doi: 10.5281/zenodo.1087458	Akimova, N. (2017). Psikholingvistichnij kod sajtiv novin: kolektivne avtorstvo [News sites psycholinguistics code: collective authorship]. Psikholingvistika – Psycholinguistics, 22(1), 15–25. https://doi.org/10.5281/zenodo.1087458 [in Ukrainian].
<i>Два автори</i>	
Автор, А. А., & Автор, Б. Б. (Рік публікації). Назва статті. Назва періодичного видання. Номер, Сторінка(и). doi: xxxx	
Акімова, Н., & Акімова, А. (2018). Розуміння тексту як специфічний вид розуміння. Psycholinguistics. Психолінгвістика. Психолінгвістика, 24(1), 27–46. https://doi.org/10.31470/2309-1797-2018-24-1-27-46	Akimova, N., & Akimova, A. (2018). Rozuminnya tekstu yak specifichnij vid rozuminnya [Text Understanding as a Special Kind of Understanding]. Psikholingvistika – Psycholinguistics, 24(1), 27–46. https://doi.org/10.31470/2309-1797-2018-24-1-27-46 [in Ukrainian].
<i>Від трьох до п'яти авторів</i>	
Автор, А.А., Автор, Б.Б., & Автор, В.В. (Рік публікації). Назва статті. Назва періодичного видання. Номер, Сторінка(и). doi: xxxx	
Князева, Е. Г., Тихонова, Е. В., & Курбаков, И. А. (2019). Психолінгвістическое исследование конфликтогенных языковых единиц в современном медийном дискурсе. Вопросы психолінгвістики, 1(39), 102–117. doi: 10.30982/2077-5911-2019-39-1-102-117	Knyazeva, E.G., Tihonova, E.V., & Kurbakov, I.A. (2019). Psiholingvisticheskoe issledovanie konfliktogennyh yazykovyh edinic v sovremennom medijnom diskurse [A psycholinguistic research into conflictogenous verbal means in modern media discourse]. Voprosy psiholingvistiki – Journal of Psycholinguistics, 1(39), 102–117. doi: 10.30982/2077-5911-2019-39-1-102-117 [in Russian].

<p>Ахутина, Т. В., Корнеев, А. А., Ощепкова, Е. С., Панкратова, Я. Р., & Матвеева, Е. Ю. (2019). Понимание грамматических конструкций и построение рассказа учащимися 1-3 классов. Вопросы психолингвистики, 1(39), 58–81. doi: 10.30982/2077-5911-2019-39-1-58-81</p>	<p>Ahutina, T.V., Korneev, A.A., Oshepkova, E.S., Pankratova, Ya.R., & Matveeva, E.Yu. (2019). Ponimanie grammaticheskikh konstrukcij i postroenie rasskaza uchashimisya 1-3 klassov [Understanding of grammatical constructions and story creation in first-, second- and third-graders]. Voprosy psiholingvistiki – Journal of Psycholinguistics, 1(39), 58–81. doi: 10.30982/2077-5911-2019-39-1-58-81 [in Russian].</p>
<p><i>Якщо більше шести авторів, сьомий та наступні автори позначаються «та ін.» / «et al.»</i></p>	
<p>Автор, А. А., Автор, Б. Б., Автор, В. В., Автор, Г. Г., Автор, Д. Д., Автор, Е. Е., та ін. (Рік публікації). Назва статті. Назва періодичного видання. Номер, Сторінка(и). doi: xxxx</p>	
<p>Fan, X., Miller, B. C., Park, K. E., Winward, B. W., Christensen, M., Grotevant, H. D., et al. (2006). An exploratory study about inaccuracy and invalidity in adolescent self-report surveys. <i>Field Methods</i>, 18(3), 223–244. https://doi.org/10.1177/152822X06289161</p>	
<p><i>Якщо більше восьми авторів, після шостого та перед восьмим ставиться трикрапка «...»</i></p>	
<p>Автор, А. А., Автор, Б. Б., Автор, В. В., Автор, Г. Г., Автор, Д. Д., Автор, Е. Е., ... Автор, Ж. Ж. (Рік публікації). Назва статті. Назва періодичного видання. Номер, Сторінка(и). doi: xxxx</p>	
<p>Wolchik, S. A., West, S. G., Sandler, I. N., Tein, J., Coatsworth, D., Lengua, L., ... Griffin, W. A. (2000). An experimental evaluation of theory-based mother and mother-child programs for children of divorce. <i>Journal of Consulting and Clinical Psychology</i>, 68(5), 843–856. doi: 10.1037//0022-006X.68.5.843</p>	
<p><i>Якщо DOI відсутній, але є online доступ до статті</i></p>	
<p>Автор, А. А. (Рік публікації). Назва статті. Назва періодичного видання. Випуск(Номер), сторінка(и). Режим доступу http://xxxx</p>	
<p>Глозман, Ж. (2015). Семантические и грамматические категории в норме и патологии. <i>Східноєвропейський журнал психолингвистики</i>, 2(1), 34–42. Режим доступу: http://eepl.at.ua/_ld/0/64_eejpl_journal_2.pdf</p>	<p>Glozman, Zh. (2015). Semanticheskie i grammaticheskie kategorii v norme i patologii [Semantic and Grammar Categories in Norm and Pathology]. <i>Skhidnoyevropejskij zhurnal psiholingvistiki – East European Journal of Psycholinguistics</i>, 2(1), 34–42. Retrieved from http://eepl.at.ua/_ld/0/64_eejpl_journal_2.pdf [in Russian].</p>
<p><i>Автор і редактор(и) збірника наукових праць</i></p>	
<p>Автор, А. А. (Рік публікації). Назва публікації. А. А. Редактор & Б. Б. Редактор (Ред.), Назва збірника наукових праць (Кіл-сть томів / випусків). (Номер тома / випуска, сторінки). Місто (повністю) : Видавництво.</p>	

Бондаренко, А. К. (2012). Понимание как фактор успешности когнитивной и коммуникативной деятельности языковой личности. Е. Г. Борисова & Н. В. Аниськина (Ред.), Понимание в коммуникации. Человек в информативном пространстве (Т. 1–2). (Т. 1, с. 74–78). Ярославль – Москва : Изд-во ЯГПУ.	Bondarenko, A. K. (2012). Ponimanie kak faktor uspešnosti kognitivnoj i kommunikativnoj deyatelnosti yazykovoj lichnosti [Understanding as a factor of success in cognitive and communicative activity of a linguistic personality]. In E. G. Borisova & N. V. Aniskina (Eds.), Ponimanie v kommunikacii. Chelovek v informativnom prostranstve – Understanding in communication. Man in an informative space (Vols. 1–2). (Vol. 1, pp. 74–78). Yaroslavl – Moscow : Izd-vo YaGPU [in Russian].
КНИГИ (МОНОГРАФІЇ)	
<i>Один автор</i>	
Автор, А. А. (Рік публікації). Назва книги. Місто (повністю) : Видавництво.	
Орап, М. О. (2014). Психологія мовленнєвого досвіду особистості. (Монографія). Тернопіль : Підручники і Посібники.	Orap, M.O. (2014). Psihologiya movlennyevogo dosvidu osobistosti [Psychology of personality's speech experience]. Ternopil : Pidruchniki i Posibniki [in Ukrainian].
<i>Два автори</i>	
Автор, А. А., & Автор, Б. Б. (Рік публікації). Назва книги. Місто (повністю) : Видавництво.	
Засєкіна, Л.В., & Засєкін, С.В. (2008). Психолінгвістична діагностика. Луцьк : Вежа.	Zasiekina, L.V., & Zasiekin, S.V. (2008). Psiholingvistichna diagnostika [Psycholinguistic diagnosis]. Lutsk : Vezha [in Ukrainian].
<i>Три автори</i>	
Автор, А. А., Автор, Б. Б., & Автор, В. В. (Рік публікації). Назва книги. Місто (повністю) : Видавництво.	
Ушакова, Т. Н., Павлова, Н. Д., & Зачесова, И. А. (2009). Речь человека в общении. Москва : Наука.	Ushakova, T.N., Pavlova, N.D., & Zachesova, I.A. (2009). Rech cheloveka v obshenii [Speech of a person in communication]. Moscow : Nauka [in Russian].
<i>Частина книги (Автор і редактор(и))</i>	
Автор(и). (Рік видання). Назва частини книги. Редактор(и), Назва книги (сторінки). Місто (повністю) : Видавництво.	
Радзиховская, В.К., & Кирьянов, А.П. (2003). А.А. Леонтьев: Психолінгвістика XX века. В.К. Радзиховская (Ред.), Психолінгвістика в очерках и извлечениях (с. 405–421). Москва : Издательский центр «Академия».	Radzihovskaya, V.K., & Kiryanov, A.P. (2003). A.A. Leontiev: Psiholingvistika XX veka [A.A. Leontiev: Psycholinguistics of the 20th century]. In V.K. Radzihovskaya (Ed.), Psiholingvistika v ocherkah i izvlecheniyah – Psycholinguistics in

	essays and extracts (pp. 405–421). Moscow : Izdatelskij centr «Akademiya» [in Russian].
Книга під заголовком (За редакцією)	
Редктор(и). (Ред.). (Рік публікації). Назва книги. Місто (повністю) : Видавництво.	
Радзиховская, В.К. (Ред.). (2003). Психолінгвістика в очерках и извлечениях. Москва : Издательский центр «Академия».	Radzihovskaya, V.K. (Ed.). (2003). Psiholingvistika v ocherkah i izvlecheniyah [Psycholinguistics in essays and extracts]. Moscow : Izdatelskij centr «Akademiya» [in Russian].
МАТЕРІАЛИ (ТЕЗИ) КОНФЕРЕНЦІЇ	
Автор і редактор(и)	
Автор, А.А. (Рік видання). Назва матеріалів. Редактор(и), Назва конференції (Місто проведення, дата проведення), (сторінки). Місто видання : Видавництво.	
Мілінчук, В. І. (2015). Психолінгвістичні особливості експресивної дислалії в дітей. Л.О. Калмикова (Ред.), Тези X Міжнародної науково-практичної конференції «Психолінгвістика в сучасному світі – 2015» (м. Переяслав- Хмельницький, 22–23 жовтня 2015 р.) (с. 76–77). Переяслав-Хмельницький : ФОП Лукашевич О. М.	Milinchuk, V. I. (2015). Psiholingvistichni osoblivosti ekspresivnoyi dislaliyi v ditej [Psycholinguistic features of the expressive dyslalia in children]. In L.O. Kalmikova (Ed.), Proceedings from ISPCPMW '15: X Mizhnarodna naukovo-praktichna konferenciya «Psiholingvistika v suchasnomu sviti – 2015» – The International Scientific and Practical Conference «Psycholinguistics in a Modern World – 2015» (Pereiaslav- Khmelnyskyi, October 22nd–23rd, 2015) (pp. 76–77). Pereiaslav-Khmelnyskyi : FOP Lukashevich O. M. [in Ukrainian].
АВТОРЕФЕРАТ ДИСЕРТАЦІЇ	
Автор, А. А. (Рік видання). Назва автореферату. (Вихідні дані). Місто (повністю)	
Ваганова, Н.А. (2006). Розуміння старшими дошкільниками нової інформації у вербальній і візуальній формах. (Автореф. дис. канд. психол. наук). Київ.	Vaganova, N.A. (2006). Rozuminnya starshimi doshkilnikami novoyi informaciyi u verbalnij i vizualnij formah [Understanding of the new information presented in verbal and visual forms by pre-school children]. Extended abstract of Candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
ДИСЕРТАЦІЇ	
Автор, А.А. (Рік видання). Назва дисертації. (Вихідні дані). Місто (повністю)	
Ваганова, Н.А. (2006). Розуміння	Vaganova, N.A. (2006). Rozuminnya

старшими дошкільниками нової інформації у вербальній і візуальній формах. (Дис. канд. психол. наук). Київ.	starshimi doshkilnikami novoyi informaciyi u verbalnij i vizualnij formah [Understanding of the new information presented in verbal and visual forms by pre-school children]. Candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ	
Cambridge Local Examinations Syndicate. (2001). Quick placement test [measurement instrument]. Retrieved from http://www.vhsaschaffenburg.de/cms/media/download/238/oxford-test.pdf .	
Psychology Software Tools, Inc. (2012). E-Prime 2.0. Retrieved October 23, 2018. Retrieved from http://www.pstnet.com/	
Актуальные проблемы психолінгвистики (н.д.). Режим доступа: https://studopedia.info/3-25968.html	
Aktualnye problemy psiholingvistiki [Actual problems of psycholinguistics]. Retrieved from https://studopedia.info/3-25968.html	

ПРАКТИЧНА КОМПОНЕНТА

I. КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ

1. Дайте визначення поняттю «наукова інформація».
2. Назвіть види та ознаки наукової інформації.
3. Охарактеризуйте поняття «інформаційний пошук».
4. Окресліть теми інформаційного пошуку, його хронологічні, мовні й географічні межі.
5. Визначте склад, зміст і характер первинних та вторинних джерел інформації.
6. Що розуміють під поняттям «документальний фонд наукової інформації»?
7. Як відбувається бібліографічний пошук інформації?
8. Які групи спеціалізованих соціальних мереж Вам відомі? Назвіть переваги кожної.
9. Назвіть етапи накопичення наукової інформації.
10. Охарактеризуйте форми ведення робочих записів.
11. Поясніть наявні концепції написання літературного огляду.
12. Які існують правила цитування?
13. Чим правомірне запозичення відрізняється від неправомірного?
14. Розкрийте значення понять «плагіат» та «академічний плагіат».
15. Назвіть вимоги до оформлення наукових джерел.

II. ТЕСТИ

1. Джерелами наукової інформації можуть бути:

- А) Інтернет;
- Б) періодичні видання;
- В) конспекти;
- Г) монографії.

2. Підручники до наукової літератури:

- А) належать;
- Б) іноді належать;
- В) можуть належати;
- Г) ніколи не належать.

3. Книга, яка цілком присвячена одній проблемі або темі, має назву:

- А) підручник;
- Б) дисертація;
- В) навчальний посібник;
- Г) монографія.

4. Монографія – це:

- А) книга, написана одним автором;
- Б) наукова стаття;
- В) книга, присвячена одній проблемі або темі;
- Г) комплексне видання, що розглядає низку тем.

5. Видання, що містить систематизований виклад певної навчальної дисципліни, - це:

- А) монографія;
- Б) підручник;
- В) наукова стаття;
- Г) доповідь.

6. Видами систематизації матеріалу є:

- А) хронологічний;
- Б) граматичний;
- В) систематичний;
- Г) тематичний.

7. Спосіб запам'ятовування, що передбачає багаторазове повторення прочитаного, називають:

- А) логічно-змістовим;
- Б) вимушеним;
- В) механічним;
- Г) невимушеним.

8. Дайте визначення поняття «інформація»:

- А) це відомості про події та процеси;
- Б) це детальне систематизоване подання певного відібраного матеріалу без будь-якого аналізу;
- В) це певні відомості, сукупність якихось даних, знань;
- Г) все вище зазначене.

9. Назвіть основні ознаки наукової інформації:

- А) формує відомості про наукову роботу;
- Б) отримується в процесі пізнання закономірностей об'єктивної дійсності;
- В) повідомляє про досягнення науки, виробництва;
- Г) є результатом впровадження наукових досліджень у практику.

10. Періодичне видання – це:

- А) видання, яке складається з окремих робіт різних авторів, присвячених одному напрямку, але з різних галузей;
- Б) наукова праця, що містить ґрунтовне викладення матеріалу з конкретної галузі науки;
- В) журнали, бюлетені, інші видання з різних галузей науки і техніки;
- Г) сукупність упорядкованих первинних документів і довідкового пошукового апарату.

11. Виберіть основні чотири принципи інформаційних відносин:

- А) об'єктивність і точність;
- Б) сучасність та оперативність;
- В) доступність та свобода обміну нею;
- Г) систематичність і регулярність.

12. Бібліографічний огляд – це

- А) опис, який містить характеристику джерел інформації, що з'явилися за визначений час чи об'єднаних за певною ознакою;
- Б) бібліографічні зведення про документи, що згадуються, цитуються в науковій праці;
- В) сукупність бібліографічних зведень про цитовані, розглянуті чи згадані документи;
- Г) метод одержання інформації на підставі словесної комунікації дослідника й респондента, що відповідає на питання, які передбачені програмою дослідження.

13. Інформація розділяється на:

- А) оглядову, реферативну, релевативну;
- Б) сигнальну, довідкову;

- В) міжнародну, національну;
- Г) практичну, теоретичну.

14. За якими критеріями визначається якість інформації в науковому дослідженні:

- А) цільове призначення й періодичність,
- Б) цінність і правдивість;
- В) спосіб подання й дискретність;
- Г) за всіма зазначеними критеріями.

15. Що таке об'єктивність науково-дослідної роботи:

- А) доказ істинності, правильності результату експерименту;
- Б) літературне оформлення роботи;
- В) наукове обґрунтування експерименту;
- Г) перевірка на практиці висновків експерименту.

16. У яких каталогах картки з описом літературних джерел сформовані в алфавітному порядку за змістом знань:

- А) предметних;
- Б) алфавітних;
- В) систематичних;
- Г) періодичних.

17. Науковий пошук – це:

- А) особливий вид наукового дослідження, у якому отримуються принципово нові результати, що мають значення наукових відкриттів нових закономірностей;
- Б) категорія, яка позначає явище чи стан, обумовлені іншим явищем;
- В) різновид спостереження;
- Г) величина експерименту.

18. Слово «інформація» в перекладі з латинської мови означає:

- А) роз'яснення;
- Б) переконання;
- В) судження;
- Г) мислення.

19. Під поняттям «адекватність інформації» розуміють:

- А) можливість використання інформації у разі потреби;

- Б) відображення певних явищ із мінімальним викривленням або мінімальною помилкою;
- В) відповідність інформації тим завданням, для розв'язання яких вона призначена;
- Г) відповідність інформації реальним процесам й об'єктам.

20. Логічна інформація – це:

- А) масова інформація;
- Б) числова інформація;
- В) тактильна інформація;
- Г) наукова інформація.

21. На які види поділяється наукова інформація за способами її одержання й галузями використання:

- А) економічна;
- Б) друкована;
- В) первинна;
- Г) соціальна.

22. Які принципи інформаційних відносин закріплено Законом України «Про інформацію»:

- А) гарантованість права на інформацію;
- Б) відкритість, доступність інформації, свобода обміну інформацією;
- В) достовірність і повнота інформації;
- Г) всі відповіді є правильними.

23. Систематизовані зібрання наукової літератури й документації, зафіксовані на паперових та інших носіях – це:

- А) періодичні видання;
- Б) інформаційні ресурси науково-технічної інформації;
- В) наукові збірники;
- Г) наукові монографії.

24. Сукупність упорядкованих первинних документів і довідково-пошукового апарату, призначених для задоволення інформаційних потреб – це:

- А) періодичні видання;
- Б) довідково-інформаційний фонд;
- В) наукові збірники;
- Г) наукові монографії.

25. Сукупність упорядкованих вторинних документів, створених для пошуку першоджерел – це:

- А) періодичні видання;
- Б) довідково-пошуковий апарат;
- В) наукові збірники;
- Г) монографії.

26. Вкажіть інформаційно-пошукові мови, які застосовуються в бібліотеках:

- А) універсальна десяткова класифікація;
- Б) латинська мова;
- В) бібліотечно-бібліографічна класифікація;
- Г) англійська мова.

27. Ключове слово – це:

- А) слово чи словосполучення, що найповніше характеризує зміст наукового документа чи його частини;
- Б) термін, що узагальнює поняття «підструктура», «елемент», «підсистема»;
- В) стислий письмовий виклад змісту розмови, тексту;
- Г) формальний метод аналізу змісту документів за допомогою математичних засобів.

28. Вкажіть установи, які здійснюють в Україні збір та оброблення наукової інформації:

- А) Книжкова палата України;
- Б) Український інститут науково-технічної і економічної інформації;
- В) Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського;
- Г) всі відповіді є правильними.

29. Інформація про використані автором літературні джерела:

- А) сигнальна інформація;
- Б) резюме;
- В) бібліографічна інформація;
- Г) анотація.

30. Вивчення документів – це:

- А) метод одержання первинної інформації на ранніх стадіях дослідження для попереднього ознайомлення з об'єктом;
- Б) процедура, за допомогою якої об'єкти дослідження, розглянуті як носії певних відносин, відбиваються в певній системі;
- В) властивість інформації, що встановлює ступінь відповідності істині;

Г) вид дослідження, під час якого спостерігач не знає про об'єкт спостереження.

ПАМ'ЯТАЙМО!

Під час вивчення наукової літератури важлива роль належить порядку ознайомлення з різними джерелами. По-перше, наукові праці перебувають у взаємозв'язку, вони доповнюють одна одну. По-друге, обсяг правильного усвідомлення прочитаного матеріалу залежить від рівня підготовки читача, який визначається раніше опрацьованими джерелами.

Основний принцип вивчення наукової літератури – перехід від простого матеріалу до складного, від загального – до конкретного. Отже, фахівці рекомендують організовувати вивчення наукової літератури за темою дослідження в такому порядку:

- ✓ спочатку ознайомитися з літературою за допомогою реферативних журналів, скласти бібліографію й тільки тоді переходити до безпосереднього вивчення потрібних матеріалів;
- ✓ детальне вивчення літературних джерел розпочинати з фундаментальних робіт, у яких досліджувана тема висвітлюється в контексті загальної парадигми науки;
- ✓ спочатку вивчати новіші роботи, потім опубліковані раніше;
- ✓ спочатку вивчати простіші матеріали, потім складніші;
- ✓ спочатку загальні роботи, потім спеціальні;
- ✓ спочатку теоретичні, потім прикладні;
- ✓ спочатку вітчизняні, потім закордонні.

III. ЗАВДАННЯ

Завдання 1. *Користуючись різними онлайн-сервісами: а) перевірте власні тексти на плагіат (тези, статті, есе); б) порівняйте відсоток унікальності тексту на різних сервісах.*

Завдання 2. *Укладіть бібліографію (до 20 джерел) до тем таких наукових робіт:*

- ✓ Держава як суб'єкт управління загальними процесами;
- ✓ Право особи на невтручання в особисте та сімейне життя;
- ✓ Розвиток комунікативної культури майбутніх адміністративних менеджерів;
- ✓ Історія становлення й розвитку юридичної термінології в Україні та за кордоном;

- ✓ Розвиток культури фахового мовлення майбутніх педагогів вищої школи.

Завдання 3. Виправте помилки в бібліографії:

- ✓ Наслідки глобалізації (лінгвістичний аспект). Ажнюк Б. // Урок української, 2001, № 1 – С. 58 - 60.
- ✓ С. П. Бевзенко Українська діалектологія: Збірник вправ і завдань. - "Вища школа", К., Одеса: Гол. вид-во видавн. об'єдн. 1987. – 127 с.
- ✓ Болонський процес: Документи /Уклад.: З.І.Тимошенко, А.М.Грехов, Ю.А.Гапоп, Ю.І.Палеха. – К.: Вид-во Європ.ун-ту, 2004. – 169 с.
- ✓ Бондаренко Н., Ярмолюк А. Концепція вивчення української мови в 5-11 класах загальноосвітньої школи з російською мовою навчання: Українська мова і література в школі, 2002. – №5. – С. 43 - 51 .
- ✓ Вашуленко М.С. Педагогічна спадщина Сухомлинського у контексті сучасності // Педагогічна газета. - №2. – 2004. - С.2.

Завдання 4. Виправте помилки в бібліографії:

- ✓ Ставицька Л.О. Естетика слова в українській поезії (10 – 30 рр. ХХ ст.) / К. : Правда Ярославичів, 2000. – Л.О. Ставицька – 156 с.
- ✓ Стилїстика української мови: підручник / Л.І. Мацько, О.М. Сидоренко, О.М. Мацько.– К. : Вища школа, 2003. - Мацько Л.І – 462 с.
- ✓ Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / Полтава : Олена Олександрівна Селіванова – Довкілля-К, 2006. – 716 с.
- ✓ К. : Вид-во АН УРСР, 1958. – Т. 1: Дожовтневий період / [за ред. І. К. Білодіда] – 595 с. – Білодід І. К. Розвиток української літературної мови після воз'єднання України з Росією // Курс історії української літературної мови : У 2 т. / АН УРСР. Ін-т мовознавства.
- ✓ Галицько-Волинський літопис (лексичні, фразеологічні та стилістичні особливості) Генсьорський А. І. / Антін Іванович Генсьорський. – К., Вид-во АН УРСР: 1961. – 284 С.

ПАМ'ЯТАЙМО!

Бібліографічний опис складається з елементів, які поділяються на обов'язкові та факультативні. Обов'язкові елементи містять бібліографічні відомості, які забезпечують ідентифікацію документа. Їх наводять у будь-якому описі. Пробіли між знаками й елементами опису є обов'язковими й використовуються для розрізнення знаків граматичної та приписаної пунктуації.

Елементи бібліографічного опису мають таку послідовність:

- ✓ прізвище й ініціали автора;
- ✓ заголовок – назва твору;
- ✓ видання – відомості про відмінності цієї публікації від попередніх;
- ✓ вихідні дані – місце видання, найменування видавництва й рік видання;
- ✓ кількісна характеристика даних – фактична кількість сторінок;
- ✓ надзаголовкові дані (необов'язковий елемент опису) – найменування закладу, організації, від імені якої публікується робота.

У списку використаних джерел кожний опис має свій порядковий номер і починається з нового рядка.

До списку вносяться лише праці та джерела, які згадувались або використовувались у роботі. Оформлюючи бібліографічний опис джерел, необхідно дотримуватися положень державних стандартів (наприклад, ДСТУ 8302:2015).

Завдання 5. *Оформіть відповідно до державного стандарту посилання на статтю Катерини Городенської «Правильно визначайте календарні межі», опубліковану в 3 номері журналу «Українська мова» за 2005 рік. Необхідні реквізити допишіть.*

Завдання 6. *Оформіть відповідно до державного стандарту посилання на книгу Івана Вихованця та Катерини Городенської «Теоретична морфологія української мови. Книга опублікована за редакцією Івана Вихованця у Києві, в університетському видавництві «Пульсари» 2004 року і має загальний обсяг 400 сторінок.*

Завдання 7. *Дайте посилання на роботу автора кожного фрагмента. Викладіть його точку зору, використовуючи пряму й непряму мову:*

1. Реєстроване безробіття, перебуваючи під контролем державної служби зайнятості, вимагає певних заходів регуляції. Це введення осіб до ринку праці через механізм працевлаштування й механізми професійного навчання та перенавчання, соціально вразливих категорій населення – через механізми соціального захисту, розвиток гнучких форм праці й робочого часу. Що ж до нереєстрованого безробіття, то, виходячи з-під контролю органів управління, воно перетворюється на стихійний феномен, який посилює «тіньову економіку» й інші небажані явища.

Для довідки: Соколова Г. Н. Ринок праці в регіонах України : аналіз тенденцій зайнятості. *Економічна соціологія*. 2011. № 5. С. 40-53.

2. Емпіричний матеріал розглянутого дослідження підтверджує, що реклама не міститиме помітного конфлікту, якщо рівень добробуту населення загалом підвищиться та його основна частина зможе потенційно придбати більшість

рекламованих на масових каналах комунікації товарів і послуг. У цьому випадку інституціональні спотворення реклами залишаться, але не будуть помітними для формування соціального настрою та думок.

Для довідки: Савельєва О. О. Перспективи змін у ставленні українців до реклами. *Моніторинг громадської думки : економічні і соціальні зміни.* 2006. № 1 (77). С. 41-50.

Завдання 8. *Серед дослідників поширена думка, що в сучасному світі наукова інформація втрачає свою актуальність дуже швидко. Як Ви думаєте, з якими процесами в суспільстві це пов'язано?*

Завдання 9. *Не всю інформацію можна використовувати в наукових дослідженнях. Уточніть, яку саме й чому?*

Завдання 10. *Уведіть подані джерела до списку літератури, що розташований нижче. Оформіть ці роботи згідно з використанням у ньому стандартом.*

- ✓ Галажинський Е. В. Психологічні підстави для вивчення повноти й якості процесів самореалізації особистості. Психологічний журнал, № 24, 2006. С. 70-76.
- ✓ Іноземцев В. Л. Інформаційна економіка й трансформація власності. «Фінансист», № 7, 2000. С.49-51.
- ✓ Drucker P. F. The Landmarks of Tomorrow. Heinemann: London. 2004.
- ✓ Kelloway K., Barling J. Knowledge work as organizational behaviour. International Journal of Management Reviews. 2000. № 2 (3). С. 287-304.
- ✓ Лобанов К. Н., Москаленко С. А. К вопросу административной ответственности несовершеннолетних. Проблемы правоохранительной деятельности. 2015. № 1. С. 48–53.
- ✓ Чернецький О. Л. Поняття та особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх: теоретико-правові питання. Форум права. 2008. № 1. С. 439–444. URL: <http://nbuv.gov.ua/j-pdf/>.

Література

1. Адміністративна відповідальність в Україні : навч. посіб. / за заг. ред. А. Т. Комзюка. 2-ге вид. Харків : Ун-т внутр. справ, 2001. 112 с.
2. Адміністративне право України : підручник / за заг. ред. Ю. П. Битяка. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 543 с.
3. Баранова А. Д., Дорофеева Ж. П., Меняйло Д. В. Особенности административной ответственности несовершеннолетних. *Философия права.* 2015. № 4 (71). С. 80–83.

4. Бельский К. С. Административная ответственность: генезис, основные признаки, структура. *Государство и право*. 1999. № 12. С. 12–20.
5. Ковальчук Ю. І. Особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх. *Право України*. 2003. № 6. С. 111–114.
6. Левенець Ю. О. Поняття адміністративної відповідальності. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2012. Вип. 3. С. 54–62.
7. Літошенко О. С. Адміністративна відповідальність в системі юридичної відповідальності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2004. 16 с.
8. Міщук І. В., Алексеїчук О. А. Проблемні аспекти механізму притягнення неповнолітнього до адміністративної відповідальності. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 4. С. 314–316.
9. Муратова Д. Б., Найчук Г. О. Деякі проблемні питання адміністративної відповідальності неповнолітніх. *Науковий огляд*. 2017. № 6 (38). URL: <http://oaji.net/articles/2017/797-1502027116.pdf> (дата звернення: 21.05.2019).
10. Надобко С. В. Адміністративна відповідальність за порушення законодавства про банки і банківську діяльність : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2016. 198 с.
11. Ткаля О. Проблеми та перспективи адміністративного впливу, що застосовується до неповнолітніх. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 8. С. 125–129.
12. Щукін О. М. До питання концептуалізації поняття адміністративної відповідальності. *Юридичний вісник*. 2014. № 3 (32). С. 73–78.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ ДО РОЗДІЛУ

1. ДСТУ 8302:2015 Інформація та документація Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. [чинний від 2016-07-01]. Вид. офіц. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2015. 27 с.
2. ДСТУ 3017:2017. Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять [На заміну ДСТУ 3017-95; чинний від 2016-07-01]. Вид. офіц. Київ : Державна наукова установа «Книжкова палата», 2015. 42 с.
3. Методологія дисертаційного дослідження. Мовні особливості наукового стилю: навчальний посібник / уклад. Чорний І. В., Перцева В. А., Голопич І. М. Харків, ХНУВС, 2019. 272 с.
4. Романчиков В. І. Основи наукових досліджень. : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 254 с.

5. Сопова К. А. Методи виявлення плагіату в наукових публікаціях. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2017. №4. С. 31–37.

РОЗДІЛ 5

СТАТТЯ ЯК САМОСТІЙНИЙ НАУКОВИЙ ТВИР

КОРОТКИЙ ЗМІСТ ТЕОРІЇ

Поняття й класифікація результатів наукових досліджень. Види публікацій. Мета та зміст наукових публікацій.

Наукова стаття як жанр наукової літератури. Основні ознаки науковості статті. Функції наукової статті (дослідницька, презентаційна, оцінна комунікаційна, атестаційна).

Категорія інформативності. Змістовно-фактуальна, змістовно-концептуальна, змістовно-підтекстова інформація.

Класифікація наукових статей: залежно від предмета й методу дослідження; за жанром викладення інформації; за метою; за структурою; за новизною; за роллю в атестації автора тощо. Теоретичні, практичні, оглядові, історичні статті. Аналітична стаття.

Етапи роботи над науковою статтею.

Обов'язкові структурні елементи наукової статті: 1) постановка проблеми в загальному вигляді (вступ); 2) аналіз останніх досліджень і публікацій; 3) формулювання мети статті; 4) постановка завдань; 5) виклад змісту власного дослідження; 6) висновок; 7) бібліографічний список використаної й цитованої літератури; 8) анотації та ключові слова.

Правила оформлення наукових статей. Технічні вимоги: нумеровані й марковані списки, виноски, графіки, діаграми, таблиці, цитування та посилання. Послідовність розміщення матеріалів у науковій статті.

Вимоги до змісту, форми та мови наукової статті.

Процес стандартизації, відбору мовних засобів і його залежність від мети наукової інформації та від змісту наукової праці. Специфічні мовні кліше для написання наукової статті.

ДОДАТОК ДО ТЕОРЕТИЧНОГО РОЗДІЛУ

- 2 ФОРМУЛЮВАННЯ РОБОЧОЇ НАЗВИ
- 3 ВИБІР РІЗНОВИДУ СТАТТІ
- 4 ОКРЕСЛЕННЯ МЕЖ ТЕМИ Й ОБСЯГІВ НАУКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ
- 5 РОЗРОБЛЕННЯ ОРІЄНТОВНОГО ПЛАНУ (ЗМІСТУ)
- 6 ОКРЕСЛЕННЯ ЗМІСТУ РОБОТИ
- 7 ВИЗНАЧЕННЯ МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ
- 8 ПІДГОТОВКА ОСНОВНИХ ТЕЗ (ВІДПОВІДЕЙ НА ЗАВДАННЯ СТАТТІ)
- 9 ЗАПИС ОСНОВНОГО ТЕКСТУ СТАТТІ
- 10 ОБҐРУНТУВАННЯ ОТРИМАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ
- 11 ПРОВЕДЕННЯ САМОКОНТРОЛЮ ВИКОНАНОЇ РОБОТИ НА ЗМІСТОВНОМУ, ЛОГІЧНОМУ, МОВНОСТИЛІСТИЧНОМУ РІВНЯХ
- 12 ОФОРМЛЕННЯ СПИСКУ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ПОСЛІДОВНІСТЬ РОЗМІЩЕННЯ МАТЕРІАЛІВ У НАУКОВІЙ СТАТТІ

№	Елемент	Розміщення	Шрифт	Зміст	Примітка
Основний блок – пишеться українською або англійською мовами					
1	Індекс УДК,	Ліворуч, без абзацу	Прямий, 14		
2	Назва статті	По центру, нижче індексу УДК	Прямий, жирний, прописні літери, 14		
3	Прізвище та ім'я (ініціали) автора (авторів)	Нижче назви статті з відступом 1-го рядка	Прямий, жирний, 14	Приклад: Петренко Матвій Петренко М. С.	Між ініціалами ставиться крапка з пробілом. Прізвища з ініціалами (власним іменем) співавторів розділяються комами
4	Відомості про автора (авторів)	Нижче прізвища з ініціалами автора /авторів	Прямий, 14	Науковий ступінь, вчене звання, посада, місце роботи автора, без скорочень, електронна адреса, посилання на профіль Google Scholar, ORCID, ID	Відомості про кожного співавтора подаються окремими рядками
5	Анотація	Нижче відомостей про автора (авторів), з відступом 1-го рядка	Прямий, 14	Узагальнений короткий виклад змісту зі зазначенням новизни й практичного значення	Починається з абзацу, обсяг від 1800 знаків, вирівнювання – по ширині
6.	Ключові слова	Після анотації	Прямий, 14	Кількість повинна відповідати змісту й забезпечувати	Слова (а не речення) подають у називному відмінку, у рядок через кому

				тематичний пошук роботи (від 5 до 15)	
7.	Основний текст статті	Після ключових слів із відступом 1-го рядка	Прямий, 14		Починається з абзацу. Вирівнювання тексту – по ширині
8.	Список джерел	Після основного тексту, з відступом 1-го рядка після заголовку	Прямий, 14		Нумеруються послідовно за допомогою функції «нумеровані списки»
Англomовний блок – пишеться англійською мовою					
9.	Назва статті	Нижче списку використаних джерел із відступом 1-го рядка	Прямий, жирний, прописні літери, 14		
10	Прізвище та ім'я (ініціали) автора (авторів)	Нижче назви статті з відступом 1-го рядка	Прямий, жирний, 14	<i>Приклад:</i> Petrenko M. S.	Між ініціалами ставиться крапка з пробілом. Прізвища з ініціалами (власним іменем) співавторів розділяються комами
11	Відомості про автора (авторів)	Нижче прізвища з ініціалами автора (авторів)	Прямий, 14	Науковий ступінь, вчене звання, посада, місце роботи автора/авторів без скорочень	Відомості про кожного співавтора подаються окремими рядками
12	Анотація (Abstract)	Нижче відомостей про автора із відступом 1-го рядка	Жирний, 14		Починається з абзацу. Вирівнювання тексту – по ширині
13	Ключові слова (Key words)	Після анотації	Прямий, 14		Слова, а не речення

14	Список джерел (References)	Із відступом 1-го рядка після списку джерел основного блоку	Прямий, 14		Нумеруються послідовно за допомогою функції «нумеровані списки»
----	----------------------------	---	------------	--	---

- ✓ **Постановка проблеми в загальному вигляді: вступ** (5–10 рядків):
 - рівень актуальності теми;
 - зв’язок із найважливішими завданнями науки;
 - значення для розвитку певної галузі науки або практичної діяльності;
 - визначення наукової гіпотези;
 - причини, з яких було розпочато дослідження
- ✓ **Аналіз останніх досліджень і публікацій** (0,5–2 сторінки)
- ✓ **Формулювання мети статті** (1–2 формулювання)
- ✓ **Постановка завдань** (2–5 формулювань)
- ✓ **Виклад змісту власного дослідження: основна частина** (5–8 сторінок)
- ✓ **Висновок** (1/3 сторінки)
- ✓ **Список використаної та цитованої літератури**
- ✓ **Анотації** (не менше 1800 знаків без пропусків) і **ключові слова** (5–10)

ПАМ'ЯТАЙМО!

Щоб написати якісну наукову статтю, треба правильно вибудувати свою авторську позицію. Насамперед дослідникові-початківцю необхідно пам'ятати, що в автора будь-якого дослідження повинна бути позиція!

Мета наукової статті – викласти нове бачення, нові результати. Авторіві обов'язково необхідно повідомити щось невідоме про предмет вивчення, обґрунтувати власний погляд на проблему в науковій дискусії. Він не повинен приховувати свої судження, власну точку зору за нечіткими формулюваннями. Позиція автора має бути:

- ✓ виражена ясно й чітко;
- ✓ відокремлена від позиції інших дослідників.

Проте існують деякі особливості щодо презентації позиції автора в науковій статті.

Автор базується не на особистій, суб'єктивній, індивідуальній думці, а аналізує явища з позиції наукової спільноти, виступає як її експерт. Він бере на себе роль представника наукової корпорації. Тільки за цієї умови його висновки й судження будуть зрозумілими та значущими для наукової аудиторії. Це прагнення виражається і в способі викладення.

У фокусі уваги опиняється не стільки дослідник, скільки предмет дослідження.

Як автор може презентувати власну точку зору в науковому тексті?

- ✓ Автор приховує свою присутність: це стратегія, яка використовується найчастіше. У такій статті вживаються переважно безособові й пасивні конструкції: «розроблено модель», «залежність розглядається в аспекті», «у цій роботі пропонується підхід» тощо.
- ✓ Займенником «*МИ*»: проте буває, що авторіві необхідно спеціально вказати на різницю між його результатами, його підходом від результатів інших дослідників. Зазвичай автор представляє колектив, навіть якщо це одна людина. У такій статті вживаються займенники й дієслова I особи множини (*ми, наш*): «ми розглядаємо інший аспект проблеми»; «наші дослідження доводять, що...», «ми спробуємо показати, що...».
- ✓ Займенником «*Я*»: іноді автор присутній у науковому тексті як індивідуальність, тоді використовуються форми I особи однини (*я*). Зазвичай це доречно в усних доповідях. Якщо ж говорити про написані тексти (наукові статті), то форми I особи однини (*я*) притаманні швидше англійській, а не українській науковій традиції. Наприклад: «*Найпростішим із цих двох процесів є навчання, і тут технічний розвиток пішов далі. Я говоритиму, зокрема, про навчання*

за допомогою ігрових комп'ютерів, яке дає можливість удосконалювати стратегію й тактику на підставі власного (ігрового) досвіду».

Дослідникові-початківцю краще уникати займенника «Я» та його відмінникових форм. Не варто писати:

- мені здається, що...;*
- мені більше подобається інша інтерпретація...;*
- я не можу погодитися з автором і пропоную інший варіант розв'язання...*

Чи можна в науковому тексті давати оцінку, показувати своє ставлення до проблеми?

Це необхідно, тому що дослідник повинен аналізувати, характеризувати, оцінювати явища, підходи, результати. У науковій статті аргументовану й логічну оцінку можна надавати, використовуючи критерії: *істинне – неправдиве, переконливе – непереконливе, нове – відоме, оригінальне – тривіальне, істотне – незначне, можливе – неможливе*. А емоційності, суб'єктивності, необґрунтованості в оцінюванні потрібно уникати.

Традиційно під час написання наукових текстів слід не допускати категоричності власних висловлювань, адже це суперечить науковій етиці. Наука розвивається динамічно, знання кожного з нас не можуть бути всеосяжними. Нові факти, нові технології можуть найближчим часом змінити картину світу. Тому, викладаючи власну позицію, доречно використовувати «пом'якшувальні» фрази: *як здається; ймовірно; є підстави стверджувати/думати; автор схильний вважати; ми вважаємо; із цих фактів видно* тощо. Вони, з одного боку, чітко відбивають позицію автора, а з іншого – свідчать про те, що автор припускає можливість для іншої інтерпретації, але наявні факти поки що не дають для цього підстав.

МОВНІ КЛІШЕ ДЛЯ НАПИСАННЯ СТАТТІ

1	<p><i>Мотивація актуальності теми важливості дослідження</i></p>	<p><i>Проблема...</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • перебуває в центрі уваги... • заслуговує на особливу увагу... • посідає важливе місце... • є актуальною... • давно є на часі... • належить до найактуальніших... • не є цілком вирішеною... • є малорозробленою, недослідженою... • є дискусійною, не досить розробленою... • фрагментарно висвітлювалася в... • не була об'єктом спеціального вивчення... <p><i>Важливо ...</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • дослідити... • описати (здійснити опис) • узагальнити... • вивчити... • встановити... • пояснити... • систематизувати... • класифікувати... • визначити... • проаналізувати... • з'ясувати... • розробити... • здійснити експеримент... • простежити... • укласти... • виявити... • експериментально перевірити...
2	<p><i>Історія сучасний стан розроблення проблеми науковій літературі</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Прийнято вважати, що... • Загальновідомо, що... • Є думка, що... • На думку (кого?)... , ... • Згідно з точкою зору..., ... • Відповідно до концепції... • Як вважає (вважають)...., ... • Наявні точки зору з цього питання можна класифікувати в такий спосіб... • Дослідженням цієї проблеми займалися... • Цих поглядів дотримується (дотримуються)... • Гіпотезу (передбачення) про... висунув (розробив) • Початок напряму (тенденції) покладено... • Нову концепцію (ідею, гіпотезу, теорію) розроблено...
3	<p><i>Мета завдання</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Статтю присвячено такому питанню, як ... • Мета статті полягає в тому, щоб...

	<i>статті</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Завдання дослідження формулюється ... • Метою є встановити (встановлення)... • Метою є визначити (визначення)... • У статті порівнюється (порівнюються)... • У статті виявляється (виявляються)... • У статті вивчається (вивчаються)... • У статті з'ясовується (з'ясовуються)... • Автор розв'язує низку завдань, а саме: • Мета статті – проаналізувати (описати, схарактеризувати) ... • Метою роботи є дослідження...
4	<i>Викладення суті дослідження в статті</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Є підстави вважати... • Умови та хід експерименту дозволяють висунути гіпотезу... • Гіпотетично можна стверджувати... • Перевіримо запропоновану гіпотезу... • Виходячи з передбачення..., ... • Однією з найважливіших особливостей (чого?) є • Об'єкт дослідження характеризується такими особливостями: ... • Об'єкт аналізу має такі специфічні якості, як... • Зібраний матеріал підлягає структуруванню... • Матеріали здійсненого обстеження дозволяють згрупувати (класифікувати, узагальнити, уточнити, конкретизувати)... • За структурою можна виокремити... • Нами зафіксовано (виявлено, з'ясовано, описано)...
5	<i>Висновки, рекомендації, пропозиції</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Отже, проведене дослідження (аналіз) підтверджує, що... • Отже, є всі підстави зробити такий висновок:... • Як підсумок, зазначимо, що... • Дані здійсненого аналізу дозволяють зробити висновок про... • Можна впевнено стверджувати, що... • Сформулюємо основні висновки й рекомендації... • Описана в статті методика проведення експерименту представляє собою... • Нарешті, зробимо висновок про... • Підсумовуючи все сказане, відзначимо, що... • Підбиваючи підсумки, сформулюємо... • Можна зробити низку висновків... • Здійснене дослідження дозволяє зробити такі висновки:... • Дослідження дало можливість сформулювати такі висновки: ... • Під час експерименту розв'язано порушені питання й підтверджено основні положення запропонованої

ОФОРМЛЕННЯ ЦИТАТ

ПРАВИЛА ЦИТУВАННЯ	ПРИКЛАДИ
<p>1. Основні правила</p> <p>Текст цитати починається й закінчується лапками та обов'язково супроводжується посиланням на джерело. Посилання на джерело оформлюється в квадратних дужках із вказівкою відповідного порядкового номера в переліку літератури.</p> <p>Використовуючи матеріали з джерел, що мають велику кількість сторінок, у посиланнях доцільно точно вказувати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць і формул, що містять цитовану інформацію</p>	<p>«Менеджери заявляють, що прибуток має значення тільки для акціонерів, а менеджер у своїй діяльності зобов'язаний зважати на інтереси виробництва, місцевих громадських організацій» [2, с. 144–145].</p> <p>Текст у списку літератури: 2. Гвішніані Д. М. Організація й управління. Київ : Наукова думка, 2018. 332 с.</p>
<p>2. Непряме цитування</p> <p>Під час такого цитування (тобто під час викладання думки інших авторів своїми словами) також треба давати відповідні посилання на джерела</p>	<p>У роботах [2–3] розглядаються питання оцінки результатів діяльності підприємств на підставі обліку інтересів різних економічних суб'єктів.</p>
<p>3. Пропуск слів у цитаті</p> <p>Пропуск слів, пропозицій, абзаців під час цитування допускається без спотворення авторського тексту й позначається трикрапкою. Трикрапка ставиться в будь-якому місці цитати. Якщо перед випущеним текстом або за ним стояв розділовий знак, то він не зберігається</p>	<p>«Менеджери заявляють, що менеджер у своїй діяльності зобов'язаний зважати ... на інтереси виробництва» [2, с. 144–145].</p>
<p>4. Авторське ставлення до цитати</p> <p>Якщо необхідно передати ставлення автора до окремих фраз із цитованого тексту, то після таких фраз у круглих дужках ставлять знак оклику або питання. Якщо автор, наводячи цитату, виділяє в ній деякі слова іншим шрифтом, то він повинен зробити спеціальне пояснення. Текст пояснення розміщується в круглих дужках, наприкінці ставиться крапка, а далі – дефіс і вказуються ініціали автора</p>	<p>«Менеджери (!) заявляють, що менеджер у своїй діяльності зобов'язаний зважати на інтереси виробництва, місцевих громадських організацій» (курсив мій. – Б.В.) [3, с. 144–145].</p>

5. Посилання у виносці	
Допускається наводити посилання на джерела у виносках внизу сторінки, але в такому разі текст виноски повинен відповідати бібліографічному опису з переліку використаної літератури	<p>«Менеджери заявляють, що менеджер у своїй діяльності зобов'язаний зважати на інтереси виробництва» [3, с. 144–145] ².</p> <p>Текст посилання: 2) [3] Гвішіані Д. М. Організація й управління. Київ : Наукова думка, 2018. 332 с.</p>

ПРАКТИЧНА КОМПОНЕНТА

I. КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ

1. Охарактеризуйте статтю як жанр.
2. Які види статей існують у науковому стилі? Назвіть критерії їх класифікації.
3. Які особливості має аналітична стаття?
4. Назвіть особливості структури наукової статті.
5. Які функції виконує наукова стаття?
6. У чому суть категорії інформативності?
7. Охарактеризуйте етапи роботи над статтею.
8. Назвіть основні вимоги до наукової статті.
9. Чи існує послідовність розміщення матеріалів у науковій статті?
10. Назвіть мовні кліше, які використовуються в науковій статті.
11. Які мовні оріхи трапляються в наукових статтях?
12. Як здійснюється самоконтроль виконаної роботи на змістовному, логічному, мовностилістичному рівнях?

II. ТЕСТИ

1. Мета наукової статті – це:

- А) надати наукові відомості для їх подальшого використання в роботі інших учених;
- Б) виразити й обґрунтувати свою думку та ідеї з наукової проблеми;
- В) здійснити внесок у розвиток науки й показати свою компетентність у певному питанні;

Г) зацікавити громадськість певною науковою розробкою.

2. Які навички повинен мати сучасний автор наукової статті:

- А) уміння продавати ідеї;
- Б) уміння приймати й розуміти нове;
- В) нетворкінг (зв'язки й контакти);
- Г) критика колег.

3. Чого варто уникати в науковій статті:

- А) довгих речень;
- Б) великої кількості тире й двокрапок;
- В) номіналізації;
- Г) зв'язності.

4. Функція, за якою наукова стаття вказує на переваги дослідника і його досліджень серед наукової спільноти:

- А) дослідницька;
- Б) презентаційна;
- В) атестаційна;
- Г) комунікаційна.

5. З усіх складових наукової статті може бути відсутньою будь-яка частина, окрім:

- А) вступу;
- Б) основної;
- В) висновку;
- Г) анотації.

6. Методи дослідження вказуються в:

- А) вступі;
- Б) основній частині;
- В) висновку;
- Г) анотації.

7. До проявів академічної недоброчесності належать всі форми, окрім:

- А) подання в списку літератури до наукової статті джерел, які автор використав, але на них не посилався;
- Б) відсутність у списку літератури до наукової статті джерел, які опрацював автор;
- В) подання в описі джерел до наукової статті вигаданої інформації для бібліографічного опису;

Г) подання в роботі інформації про чужі дослідження без вказівки авторства та джерела.

8. Компіляція передбачає:

А) укладання з кількох чужих матеріалів свого та редагування без дозволу й скорочення чужого матеріалу;

Б) використання фрагменту чужого дослідження без відповідних посилань;

В) проведення декількох досліджень з обраної теми;

Г) публікацію результатів одного дослідження в різних роботах під різною назвою.

9. Як перевірити матеріал на надійність:

А) джерело опубліковане в друкованому виданні;

Б) джерело опубліковане в авторитетному журналі;

В) публікація автора в журналі перед друком пройшла рецензування;

Г) джерело має багато цитувань.

10. З якої частини починається написання наукової статті:

А) зі вступу;

Б) із висновків;

В) з основної думки (тези);

Г) з методів дослідження.

11. Який тип інформації не вимагає дешифровки й відтворюється під час переказу наукового тексту:

А) змістовно-фактуальний;

Б) змістовно-концептуальний;

В) змістовно-підтекстовий;

Г) авторський.

12. Яка структура доказу є оптимальною для наукової статті:

А) аргумент, візуалізація, демонстрація;

Б) теза, аргумент, демонстрація;

В) теза, аргумент, візуалізація;

Г) аргумент, демонстрація, теза, класифікація.

13. У яких наукових статтях простежується тенденція до спадковості наукової інформації:

А) оглядових;

Б) аналітичних;

В) історичних;

Г) практико-орієнтовних.

14. Науковій статті притаманна така ознака:

- А) окличні речення;
- Б) цитати, посилання;
- В) вживання синонімів;
- Г) суб'єктивність.

15. Що таке плагіат:

- А) наслідування;
- Б) запозичення фрагментів чужих текстів без вказівки джерел;
- В) цитування;
- Г) використання шаблонів.

16. Чого треба уникати в науковій публікації:

- А) довгих речень;
- Б) великої кількості тире й двокрапок;
- В) номіналізації;
- Г) паралелізму.

17. Доберіть потрібне за змістом слово в реченні: *Поняття тексту в лінгвістиці (...) по-різному.*

- А) оприділяють;
- Б) витлумачують;
- В) товкмачать;
- Г) трактують.

18. Відповідно до мети наукові статті бувають:

- А) загальнодослідницькі, полемічні, практико-аналітичні;
- Б) вторинні, прості, звичайні;
- В) постановчі, методологічні, проблемні;
- Г) теоретичні, оглядові, історичні.

19. До загальних ознак тексту наукової статті належать:

- А) поняттєвість, об'єктивність, точність, логічність;
- Б) образність, об'єктивність, точність, логічність;
- В) суб'єктивність, вибірковість, точність, логічність;
- Г) поняттєвість, об'єктивність, точність, схематичність.

20. Структурно текст наукової статті складається із:

- А) вступу, анотації, дослідної частини;
- Б) вступу, дослідної частини, висновків;
- В) передмови, дослідної частини, висновків;

Г) вступу, дослідної частини, післямови.

21. Основна функція наукової статті:

- А) естетична;
- Б) впливу;
- В) комунікативна;
- Г) інформативна.

22. Вступна частина наукової статті має такі структурні компоненти:

- А) постановка проблеми, актуальність і новизна, аналіз останніх досліджень, мета, завдання;
- Б) анотація, новизна, мета, завдання, методика, об'єкт, предмет, теоретична й практична значущість;
- В) зміст, новизна, актуальність, мета, завдання, методика, об'єкт, предмет, теоретична й практична значущість;
- Г) предмет, теоретична й практична значущість, тези, новизна, актуальність, завдання, методика, об'єкт.

23. Один із видів наукових публікацій, де подано кінцеві або проміжні результати дослідження, висвітлено пріоритетні напрями розробок ученого, окреслено перспективи вивчення проблеми – це:

- А) наукова стаття;
- Б) тези;
- В) реферат;
- Г) анотація.

24. Ознаками якості тексту наукової статті є:

- А) інформативність, факти, особиста позиція автора;
- Б) інформативність, об'єктивність, особиста позиція автора;
- В) актуальність проблеми, позиція автора;
- Г) логічність, послідовність, верифікація.

25. Науковій статті притаманна така ознака:

- А) експресивність;
- Б) урочиста тональність;
- В) регулювально-імперативний характер;
- Г) аргументація викладених положень.

26. Формулюючи мету наукової статті, не можна:

- А) використовувати абстрактні міркування або загальні фрази;
- Б) розкривати новизну роботи, її актуальність;
- В) висловлювати головну ідею публікації;

Г) вводити до наукового обігу нові факти, робити порівняння.

27. Оформлення наукової статті залежить переважно:

А) від державних стандартів;

Б) від вимог друкованого органу, куди її подано;

В) від автора статті;

Г) від теми й розміру статті.

28. Для маркування нумерованого списку в тексті статті використовуються:

А) літери алфавіту, мовою якого написана стаття;

Б) нумерований список;

В) літера англійського алфавіту;

Г) будь-який вид маркування.

29. Основне призначення наукових статей:

А) побутове спілкування;

Б) виклад досліджуваних даних;

В) висвітлення важливих проблем суспільства;

Г) знайомство з науковою інформацією.

30. Використовуючи алфавітний порядок формування списку використаних у науковій статті джерел, спочатку вказуються:

А) українські видання;

Б) іноземні видання;

В) електронні ресурси;

Г) видання за останні п'ять років.

III. ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Прочитайте уривки вступів до дисертаційних досліджень. Заповніть пропуски, використовуючи ці словосполучення: *актуальність дослідження, мета дослідження, предмет дослідження, об'єкт дослідження, наукова новизна дослідження, теоретична значущість дослідження, практична значущість дослідження.*

✓ _____ визначається тим, що виконані розробки у вигляді технологічних рекомендацій сформовані на деяких підприємствах і можуть бути впроваджені в промисловості.

✓ _____ – розробити й теоретично обґрунтувати методику корекції та вдосконалення мовленнєвих навичок серед учнів спеціалізованих шкіл.

- ✓ _____ дослідження обумовлена як недостатньою вивченістю цього явища, так і практичними потребами викладання в закладах вищої освіти.
- ✓ _____ є педагогічна діяльність викладача вищої школи.
- ✓ _____. У роботі розглянуто нові завдання науково-теоретичного характеру, які формуються в процесі створення зазначених механізмів.
- ✓ _____ є створення теоретичних засад геометричного моделювання процесів, спрямованих на викладення конструкцій із паралельними волокнами.
- ✓ _____. Розроблені методики можуть бути застосовані не лише під час викладання української мови як іноземної, але й для інших дисциплін, які вивчаються у ЗВО.
- ✓ _____ визначається її внеском у розвиток теорії мовних жанрів.
- ✓ _____. Робота є першою спробою монографічного опису мовної особи в жанровому аспекті.

Завдання 2. *Що з поданого нижче потребує цитування, а що не потребує?*

- ✓ пряма мова;
- ✓ статистичні відомості;
- ✓ загальні знання;
- ✓ перефразування чужих ідей;
- ✓ дискусійні положення, з якими автор не погоджується;
- ✓ факти, що містяться в більшості енциклопедичних джерел;
- ✓ власні ідеї та розробки.

ПАМ'ЯТАЙМО!

Обов'язковою умовою під час написання будь-якої наукової роботи є цитування. Зазвичай цитата допомагає підтвердити правильність власної точки зору, робить дослідження вагомим і значущим. Цитата може вводитися в текст і для її подальшого спростування.

Загальні вимоги до цитування:

- ✓ цитата повинна бути нерозривно пов'язаною з текстом (бути доказом або підтвердженням висунутих автором положень);
- ✓ цитата повинна наводитися в лапках, точно за текстом, зі збереженням особливостей авторського написання;
- ✓ під час цитування треба дотримуватися повноти цитування без довільного скорочення тексту й спотворень думок (пропуск фрагментів позначається трьома крапками);

- ✓ під час цитування не допускається об'єднання в одній цитаті декількох фрагментів, узятих із різних місць (кожен такий фрагмент повинен оформлюватись як окрема цитата);
- ✓ має бути обов'язкове посилання на джерело.

У науковому стилі для введення цитат використовуються, зазвичай, активні конструкції з дієсловами: *писати, зазначати, стверджувати, підкреслювати, вважати, мати на увазі, розуміти, визначати, сформулювати.*

Завдання 3. Прочитайте текст М. Любченко «Мова і право: питання співвідношення» й оберіть уривок для цитування. Оформіть вибраний фрагмент: а) як цитату, що є самостійним реченням, б) як пряму мову, в) як підрядне речення.

Мова як головний засіб спілкування обслуговує всі сфери суспільно-політичного, офіційно-ділового, наукового та культурного життя. Без мови людське існування неможливе, а без спілкування не може бути й суспільства, а тим самим і людини. Без мови не може бути й мислення, тобто розуміння людиною дійсності та себе в ній. Ми не зможемо ані навчитися послідовно мислити, ані адекватно розуміти себе та інших людей, якщо не зробимо наше мовлення-мислення предметом особливої уваги й вивчення. Тому мовознавство, нерозривно пов'язане з логікою, є найважливішою із наук для будь-якої людини, не тільки вчених будь-яких спеціальностей.

Це важливо й для тих, хто, як юрист, має так багато справ з абстрактними поняттями. Особливим проявом функціонування мови є терміносистеми, які через умовну закритість термінологічного поля і його відповідність певній сфері людської діяльності, складаються з легко встановлюваної кількості номінативних одиниць.

Правове регулювання суспільних відносин не є винятком. У сфері правовідносин функціонує особлива мова, як знакова система, що є засобом прояву думок, професійного спілкування юристів, засобом передання професійної (правової) інформації. Ця знакова система містить спеціальні юридичні терміни, що мають особливий правовий зміст, і називається мовою права, або юридичною мовою. Більше того мова права є одним із найбільш своєрідних комунікативних кодів, які традиційно використовуються в інституціональному середовищі.

Право навіть за своїм походженням пов'язане з мовою – воно об'єктивується в мові та через мову пізнається, воно оперує правилами, презентованими у формі правової мови.

Завдання 4. Прочитайте заголовки. Визначте, до яких текстів (власне наукові, науково-популярні, навчально-наукові) вони належать:

«Вулкани Камчатки», «Атом», «Траєкторія», «Проблема виміру мовної компетенції», «Ультразвук і інфразвук», «Деякі особливості структурно-семантичної організації наукового тексту», «Виступ з опорою на текст», «Динаміка макроекономічних показників», «Молекулярна речовина», «Ринкове ціноутворення», «Життя тварин», «Минуле в сьогоденні».

ПАМ'ЯТАЙМО!

Будь-який науковий текст членується на абзаци. Абзац має певну структуру. Він складається з таких компонентів:

✓ *Речення-тема* або топікальне речення. Воно визначає основну думку всього абзацу, тому в стандартному випадку йде першим.

Речення-тема не повинне бути загальним. Наприклад: *«Друга світова війна – надважлива подія ХХ століття»*. Такий абзац важко продовжити, занадто загальну думку нелегко розвинути в декількох пропозиціях. Такі фрази можуть використовуватись як початок тексту, без зайвої конкретизації, але не можуть бути темою абзацу.

Також речення-тема не може бути занадто вузьким, суб'єктивним, наприклад: *«У роботах, які присвячені цій темі, було показано, що в США, наприклад, існує розбіжність між заробітною платою жінок без дітей і жінками з маленькими дітьми»*. Тут темою абзацу стала ілюстрація до твердження. Таку думку досить важко розвивати, не ухиляючись від основної теми тексту.

Якщо топікальне речення структуроване й сформульоване правильно (не загальне і не занадто вузьке), можна зрозуміти, про що буде увесь абзац. Наприклад: *«У дитячому садку між вихователями й дітьми часто спостерігаються неформальні стосунки. Попри наявну нейтральність, практично в кожного вихователя є улюблені діти, з якими вони намагаються більше спілкуватися, яких частіше хвалять, про яких більше говорять із батьками й іншими вихователями. Це безпосередньо впливає на настрій інших дітей та на взаємовідносини в дитячій групі»*. У цьому прикладі перше речення є темою. З нього читачеві стає зрозуміло, що увесь подальший текст в абзаці буде присвячений неформальним стосункам між вихователями й дітьми в дитячому садку. В двох наступних реченнях конкретизується думка про стосунки вихователя з дітьми та йдеться про наслідки таких стосунків.

✓ *Речення-підтримки, які розвивають, конкретизують, уточнюють думку, що була презентована в реченні-темі. Наприклад, «Сприйняття інтернет-контенту молодими людьми неоднозначне. З одного боку, інформанти говорять про те, що довіряють інформації про здоров'я, отриманій в Інтернеті, і мають досвід використання цієї інформації, турбуючись про своє здоров'я. Проте, з другого боку, молоді люди вважають, що будь-яка інформація, знайдена в соціальних мережах, потребує ретельної перевірки і її необхідно «фільтрувати». Деякі інформанти дали зрозуміти, що не завжди варто вірити соціальним медіа»*

У цьому прикладі речення-підтримка конкретизує загальну тезу, яка викладена в першому реченні (темі). До того ж композиція абзацу будується на протиставленні: повідомляється про два протилежні погляди на достовірність інформації про здоров'я, яка міститься в Інтернеті.

✓ *Заключне речення характерне для таких абзаців, які складають розділ або для абзаців, що завершують великий розділ. Наприклад, «За результатами дослідження, соціальні медіа не зміцнюють авторитет медичних фахівців і довіру до них. Інтернет може використовуватися молодими людьми з метою самолікування, для отримання додаткової інформації та поєднання її з інформацією від лікарів, для перевірки достовірності порад медичних фахівців. Ресурси, до яких звертається молодь, не контролюються самими лікарями, контент формують Інтернет-користувачі або автори з непідтвердженою медичною кваліфікацією. Сьогодні спостерігається слабка залученість лікарів до онлайн-процесу передавання медичної інформації пацієнтам. Зважаючи на це, дистанція між лікарями й пацієнтами може з часом збільшуватися, що, як доводить приклад західних країн, є ризиком для трансформації їх взаємовідносин».*

У цьому прикладі фактично два заключних речення. Перше (передостаннє) містить висновки з відомостей, які описані в реченнях-підтримках. Друге заключне речення описує перспективи ситуації, що аналізується в абзаці. Отже, у цьому прикладі абзац містить і висновки, і перспективи.

Завдання 5. *Виберіть найбільш вдале перше речення для наступного абзацу. Чи можна вважати його топікальним і чому?*

- ✓ У той же час криза позбавила наше суспільство багатьох ілюзій.
- ✓ Із початку 1999 року українська економіка демонструє позитивну динаміку розвитку.
- ✓ Причини фінансової кризи добре відомі.
- ✓ Це означає, що в такому стані українська економіка повільно зростатиме.

✓ Найбільш помітно криза вплинула на фінансову систему України.

Під час проведення політики жорсткого обмеження зростання грошової пропозиції, що дозволяє знизити інфляцію й стабілізувати курс гривні, збереглися м'які бюджетні обмеження, які долалися шляхом швидкого нарощування державного боргу. Можна говорити й про несприятливу кон'юнктуру світових цін, про колосальні диспропорції, успадковані від радянської економіки, про низьку конкурентоспроможність української промисловості, про неготовність людей і підприємств до роботи в ринкових умовах. Проте зрозуміло, що криза 1998 року стала наслідком непослідовної економічної політики, політики компромісів, націленої насамперед на зняття поточної напруги й постійного відкладання рішень щодо структурної перебудови економіки.

Завдання 6. *Допишіть речення, яке б допомогло поєднати перше й подальші. Чітко сформулюйте тему.*

Розвиток суспільства, а також культурно-історичні факти доводять нам, що в суспільстві панувала ідеологія, яка розглядала чоловіка як «годувальника» сім'ї. Але різке зростання показників жіночої зайнятості на ринку праці в 1960 році дозволило ученим зробити висновок про те, що така ситуація призведе до збільшення рівності у внутрішньо сімейних стосунках. Адже внутрішні сімейні стосунки мають величезне гендерне навантаження, тобто визначають модель взаємодії чоловіка й дружини.

Завдання 7. *Абзац має бути тематично цілісним, логічно й граматично правильним. Чи потребує наведений нижче абзац редагування?*

Розрив між юридично закріпленими соціальними зобов'язаннями держави й тими фінансовими ресурсами, які можуть бути спрямовані на їх виконання, неухильно зростає. До зобов'язань епохи соціалізму додалися популістські зобов'язання епохи демократії, зокрема й заходи, що були ухвалені після кризи 1998 року на федеральному, регіональному й муніципальному рівнях. «Соціальна держава», записана в Конституції, у реальності є «віртуальною соціальною державою», оскільки через нестачу фінансування жодна з його соціальних функцій не реалізується відповідно до закону. Це веде до послаблення авторитету державної влади.

Завдання 8. *Текст містить дві теми. Розташуйте речення так, щоб структура тексту стала зрозумілою. Розділіть текст на два абзаци.*

Традиційно вважається, що успіх японської моделі управління полягає в тривалих тренінгах. Наприклад, усі працівники регулярно, протягом життя проходять різноманітні курси підвищення кваліфікації. Тобто культуру

японських компаній можна охарактеризувати як спрямовану й повністю орієнтовану на розвиток людських ресурсів. Через вищезгадані причини керівництво компаній навіть не сумнівається в доцільності інвестицій у численні, іноді дуже витратні тренінги, оскільки в цьому випадку вони впевнені, що працівники не захочуть звільнитися з організації. Тому витрати на навчання співробітників розглядаються як інвестиції.

Завдання 9. *Допишіть останнє речення абзацу.*

Обов'язковою умовою успіху політики є чітке розуміння обмежень, з якими доведеться стикатися під час розв'язання стратегічних завдань. До найсуттєвіших з них належить нестійкість політико-економічної ситуації. Темпи інфляції знизилися до 20 % річних, курс гривні стабілізувався, але головною передумовою цього стала сприятлива зовнішньоекономічна кон'юнктура. Якщо ситуація на світових ринках зміниться, наявна стабільність економіки розсиплеться, як картковий будинок.

Завдання 10. *Назвіть, які логічні, граматичні, лексичні особливості ускладнюють розуміння змісту цього абзацу?*

Попит на стабільність залишається найважливішою складовою громадських запитів. Проте короткострокова стабілізація й довгострокова стабільність – це не одне й те ж. Послідовна централізація влади, яка є рятувальним засобом на тлі хронічної нестабільності, є не найкращим рішенням, коли йдеться про послідовний розвиток. Довгострокова стабільність, навпаки, вимагає збалансованості й ускладнення механізмів узгодження та ухвалення рішень. Стабільність у тому розумінні й інституціональному оформленні, які вона отримала в 2000-і роки, більше не відповідає інтересам й очікуванням суспільства, стає для нього тягарем, блокує розвиток.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ ДО РОЗДІЛУ

1. Гуторов О. І. *Методологія та організація наукових досліджень* : навч. посібник. Харків : ХНАУ, 2017. 272 с.
2. *Методологія дисертаційного дослідження. Мовні особливості наукового стилю: навчальний посібник* / уклад. Чорний І.В., Перцева В.А., Голопич І.М. Харків, ХНУВС, 2019. 272 с.
3. Онуфрієнко Г. С. *Науковий стиль української мови*. 2-ге видання перероблене та доповнене. навчальний посібник з алгоритмічними приписами. Київ : «Центр учбової літератури», 2009. 392 с.

4. Селігей П. О. Український науковий текст : проблеми комунікативної повноцінності та стильової досконалості : автореф. дис ... д-ра філол. наук. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2016. 36 с.
5. Семенов О. М. Культура наукової української мови: навч. посіб. 2-ге видання. Київ : Академія, 2010. 213 с.
6. Сурмін Ю. П. Наукові тексти: специфіка, підготовка та презентація. Київ : НАДУ, 2008. 184 с.

РОЗДІЛ 6

ОСНОВИ КОМПРЕСІЇ НАУКОВОГО ТЕКСТУ

КОРОТКИЙ ЗМІСТ ТЕОРІЇ

Значення методів компресії для одержання наукових результатів. Компресія як основний вид трансформації тексту, у результаті якого із вихідних текстів можна побудувати наукові тексти нових жанрів. Основні вимоги до компресії. Ключові слова й спеціальні стандартні вирази (кліше). Поняття «мовної економії». Різновиди компресії.

План наукового тексту. Ознаки плану: чіткість, логічність, наочність і лаконічність у формулюванні пунктів. Класифікація планів. Загальний алгоритм до складання плану наукового джерела.

Реферування як поширений жанр опрацювання наукової літератури. Особливості реферату як жанру наукової літератури (інформативність, зрозумілість, стислість, відсутність розгорнутих міркувань і суб'єктивних оцінок, новизна, конкретність, чіткість, проблемно-пошуковий характер). Основні способи реферативного викладення тексту: цитування, перефразування, пропущення, заміщення. Мовні особливості наукового реферату. Синтаксис реферату. Мовні стандарти-кліше для написання реферату. Різновиди наукових рефератів за кількістю реферованих джерел, за читацьким призначенням, за кількістю укладачів. Композиційна структура тексту наукового реферату. Загальний алгоритм до написання наукового реферату. Автореферат як короткий письмовий виклад наукового твору. Призначення автореферату та його структура. Вимоги до автореферату. Особливості наукового конспектування.

Конспект як самостійний вторинний текст, що слугує для збереження основного змісту роботи. Ознаки конспекту наукового тексту: чіткість; стислість, суб'єктивність (індивідуальний відбір інформації); внутрішня логіка викладення; переконливість; наявність прикладів, фактів, доказів; використання скорочених слів, абревіатур; змістовна й структурна цілісність. Види конспекту за обсягом, за ступенем відповідності першоджерелу, за кількістю опрацьованих джерел. Конспект-план. Текстуальний конспект. Способи викладення матеріалу для конспектування. Етапи конспектування. Умовні позначення в конспекті наукового тексту. Загальний алгоритм до написання конспекту наукового джерела. Анотування наукового джерела. Ознаки анотації. Найпоширеніші помилки під час складання наукової анотації. Анотація наукової літератури як специфічний синкретичний текст. Основні функції. Види анотацій за змістом і цільовим призначенням, за

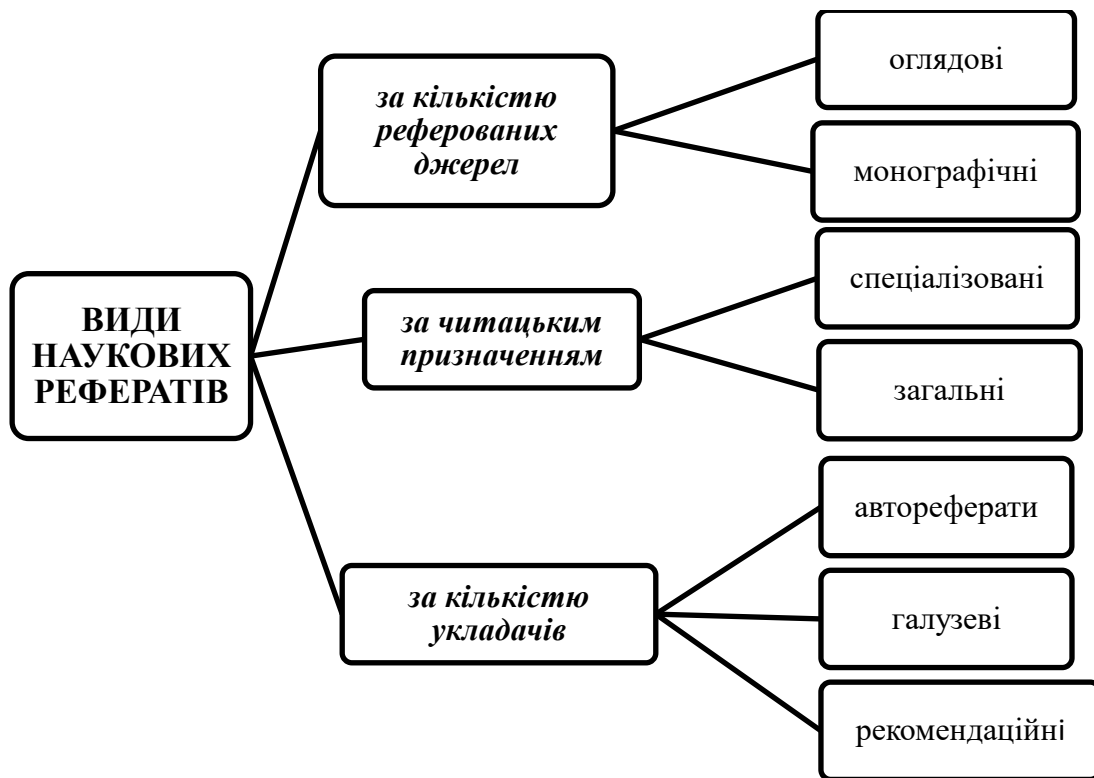
повнотою охоплення змісту анотованого першоджерела, за кількістю анотованих джерел, за обсягом та глибиною.

Принципи композиційного рішення анотацій. Текст анотації, його основні складові та можливі комбінації. Стратегії організації змісту анотації: схема послідовного викладення та схема перевернутої піраміди.

Мовні стандарти для складання анотації. Загальний алгоритм до анотування наукового джерела. Показники якісного рівня анотації: якість і точність інформації про першоджерело, логічне оформлення, відповідність чинним мовним нормам, обмежений обсяг.

Тезування наукових текстів. Тези як короткий науковий текст, у якому викладені основні результати дослідницької роботи, а також методика (шляхи й способи) їх отримання. Відмінність тез від інших видів наукової компресії. Функціональне призначення тез. Види наукових тез за формою твердження (прості, складні, розгорнуті), за авторством, за формою та за місцем презентації, за процедурою написання, за структурою та стилем викладання, за змістом. Тези дієслівної структури. Номінативні тези. Структура тез: преамбула, основна частина, висновок. Типові помилки під час формулювання заголовків тез. Вимоги щодо оформлення тез. Загальний алгоритм до написання тез.

Рецензія та відгук. Рецензія як науково-критичний текст. Текстові функції рецензії (інформативна, оцінна, комунікативно-посередницька, рекламна). Вимоги до рецензії. Оцінна частина наукової рецензії та її структурні компоненти. Мовні кліше для написання рецензії. Загальний алгоритм до написання рецензії. Відгук як стисла форма письмової оцінки виконаної роботи. Особливість відгуку. Різновиди відгуків. Відгуки офіційних опонентів. Відгуки на дисертацію від окремої особи або організації. Відгук на автореферат дисертації. Відгук наукового керівника.

ПАМ'ЯТАЙМО!

Для структурування матеріалу з різних джерел у рефераті можна застосовувати такі стратегії:

- ✓ підпорядкування: друге джерело уточнює, наводить приклади, конкретні ситуації до інформації з першого джерела. Треба позначити в тексті перехід до прикладів, конкретних ситуацій, окремих творів. Наприклад: *Більш докладно це питання розглянуто в праці... Так, у ній наведено приклад...*
- ✓ поєднання: у рефераті висвітлюються різні аспекти теми, і автор вказує в тексті на перехід до іншого джерела. Наприклад: *Інший суттєвий аспект явища розглянуто в монографії ...*
- ✓ протиставлення: джерела описують різні підходи до проблеми. У тексті позначається протиставлення. Наприклад: *Принципово інший підхід пропонують автори праці...*

МОВНІ КЛІШЕ ДЛЯ НАПИСАННЯ РЕФЕРАТУ

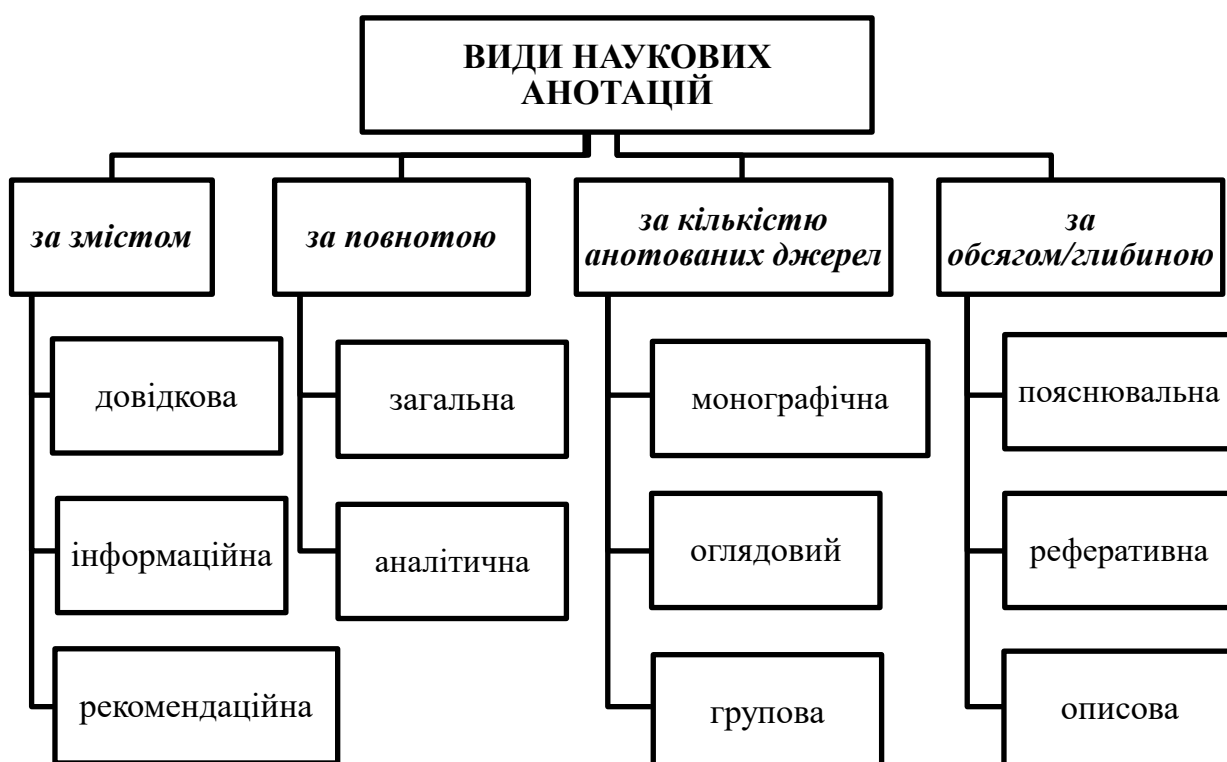
1. Вступна частина реферату:

Робота	<ul style="list-style-type: none"> • присвячена (присвячений) актуальній проблемі...
Книга	<ul style="list-style-type: none"> • є викладенням (описом, аналізом, оглядом...) (чого?)...
Стаття	<ul style="list-style-type: none"> • представляє собою (що?)...
Монографія	<ul style="list-style-type: none"> • є результатом (чого?)...
2. Основна частина реферату:	
Аналізується / Аналізуються	<ul style="list-style-type: none"> • актуальна (нова, важлива...) проблема • система (чого?)... • сутність і форми (чого?)... • роль (чого в чому?)... • структура та зміст (чого?)... • різні точки зору (на що?)... • результати (чого?)... • (які?) ... розбіжності (в чому?)... • механізми (чого?)... • природа (чого?)... • (яка?) ... природа... • коло проблем (чого?)...
Викладається / Викладаються	<ul style="list-style-type: none"> • (яка?) ... теорія... • концепція (чого?)... • проблеми (чого?)... • загальні норми (чого?)... • підходи до розв'язання (чого?)... • суть (чого?)... • принципи (чого?)... • правила (чого?)... • погляди (на що? кого?)... • аргументи на користь (чого?)...
Встановлюється / Встановлюються	<ul style="list-style-type: none"> • нове поняття (чого?)... • тенденція (чого? до чого?)... • основні закони (чого?)... • принципи (чого?)... • необ'єктивність (чого?)... • неправомірність (чого?)... • системні ознаки (чого?)...
Досліджується / Досліджуються	<ul style="list-style-type: none"> • (яка?) ... проблема ... • проблема (чого?)... • процес (чого?)... • (які?) ... функції... • зміст і форми (чого?)... • такі проблеми, як... • застосування (чого в чому?)... • чинне законодавство... • форми й методи (чого?)... • (які?) ... питання...

	<ul style="list-style-type: none"> • (які?) ... категорії ... • (яка?) ... парадигма ... • стан (чого?) ...
Доводиться / Доводяться	<ul style="list-style-type: none"> • актуальність (чого?)... • гіпотеза (про що?)... • припущення стосовно (чого?)... • розв'язання проблеми щодо (чого?)...
Порівнюється / Порівнюються	<ul style="list-style-type: none"> • наукові концепції (кого? чого?)... • результати (чий? чого?) ... • погляди (кого? на що?)... • (які?) ... якості... • (які?) ... ознаки... • ознаки (чого?)... • (які?) ... функції... • особливості (чого?)... • дефініції (чого?)... • різні підходи до розв'язання (чого?)...
Ілюструється / Ілюструються	<ul style="list-style-type: none"> • (які?) ... висновки... • тенденція (до чого?)... • позиція автора стосовно (чого?)... • авторські погляди (на що?)... • способи розв'язання (чого?)...
Обґрунтовується / Обґрунтовуються	<ul style="list-style-type: none"> • (яка?) ... теорія • теза (про що?)... • погляди науковців (на що? стосовно чого?)... • (яка?) ... доктрина... • точка зору практиків (на що?)... • (яка?) ... концепція... • (яка?) ... позиція законодавця... • позиція законодавця (на що? стосовно чого?)... • перспективи (чого?)... • авторське розуміння (чого?)... • система (чого?)... • шляхи розв'язання (чого?)...
Узагальнюється / Узагальнюються	<ul style="list-style-type: none"> • (який?) ... досвід... • висновки (кого? про що?)... • результати (якого?) ... дослідження... • експериментальні дані ...
Характеризується / Характеризуються	<ul style="list-style-type: none"> • сутність (чого?)... • сучасний етап (чого?)... • значення (чого?)... • основні напрями (чого?)...

	<ul style="list-style-type: none"> • особливості (чого?)... • передумови (чого?)... • принципи (чого?)...
Спростовується / Спростовуються	<ul style="list-style-type: none"> • теза (про що?)... • погляди (на що?)... • точка зору (кого? на що?)... • висновок (про що?)... • гіпотеза щодо (чого?)...
Підкреслюється / Підкреслюються	<ul style="list-style-type: none"> • актуальність (чого?)... • важливість (чого?)... • дискусійність (якого?) ... питання... • складність розв'язання (чого?)... • необхідність (чого?)... • протизаконність (чого?)... • суперечливість (чого?)... • перспективність (чого?)...

ПАМ'ЯТАЙМО!

Анотація має таку структуру:

- ✓ предмет і (чи) проблема дослідження (*Стаття присвячена... У роботі розглядається...; Предметом дослідження є*);
- ✓ мета й завдання дослідження (*Автор поставив завдання...; Метою роботи є ...; Аналіз емпіричних даних переслідує мету...*);
- ✓ основна думка дослідження (*Автор доводить, що...; У роботі обґрунтовується теза про... Аналіз дозволяє уточнити причини...; У результаті сформульовані основні принципи ...*).

Також анотація може містити:

- ✓ характеристику методу й матеріалів дослідження;
- ✓ короткий опис структури тексту, що анотується, і процесу дослідження;
- ✓ ілюстрації, приклади, факти;
- ✓ спеціальну вказівку на наукову новизну, значущість роботи для певної предметної галузі (або наукової дисципліни).

Що не повинно бути в анотації:

- ✓ бібліографічний опис;
- ✓ загальновідомої інформації;
- ✓ спеціальних термінів;
- ✓ великих цитат і фрагментів із тексту.

МОВНІ КЛІШЕ ДЛЯ НАПИСАННЯ АНОТАЦІЇ

1	Вступна частина	<ul style="list-style-type: none"> • Робота, що анотується, має назву «...». • Роботу під назвою «...» опубліковано в журналі «...» за ... р., № (число) ... • Стаття (монографія) відомого вченого (дослідника)... • Автори посібника – провідні фахівці в галузі... • Робота містить таблиці... , схеми... • Автор, відомий український журналіст... • Книга видатного американського дослідника...
2	Тематика статті	<ul style="list-style-type: none"> • Статтю присвячено актуальній проблемі... • Тема статті — ... • Автор статті висвітлює теоретично значуще питання... • Стаття є узагальненням (оглядом, викладенням, аналізом)... • У статті йдеться про... • Автор статті «...» здійснює ґрунтовний аналіз...
3	Проблематика статті	<ul style="list-style-type: none"> • У статті розв'язуються (висвітлюються, досліджуються, ставляться, порушуються) проблеми... • Автор формулює...

		<ul style="list-style-type: none"> • Автор визначає сутність поняття... • Хронологічні межі дослідження – ... • В аналізованій роботі вивчаються дані за час (період з...до...). • Автор досліджує такі актуальні питання, як... • У роботі узагальнюються результати дослідження... • Автор пропонує науково-ґрунтовний аналіз...
4	Ілюстрування думок прикладами	<ul style="list-style-type: none"> • Автор наводить переконливі приклади... • Автор ілюструє прикладами... • Автор цитує... • У статті наведено статистичні дані... • Для переконливої ілюстрації автор використовує...
5	Підсумок (висновки)	<ul style="list-style-type: none"> • Уперше введено в науковий обіг ... • Збірник присвячено маловивченій проблемі... • У монографії вперше подано... • Автор наводить висновки... • Автор підбиває підсумки... • Автор стверджує, що... • Завершуючи дослідження, автор формулює висновки:.. • Автор переконує, що...
6	Адресат (у разі необхідності)	<ul style="list-style-type: none"> • Стаття розрахована на (широке коло читачів, фахівців)... • Книга адресована науковцям (викладачам, студентам)... • Підручник адресований (розрахований, орієнтований, призначений ...) • Видання може зацікавити... • Стаття корисна для ... • Посібник рекомендується для ...

ПАМ'ЯТАЙМО!

- ✓ Тези – це вторинний науковий жанр.
- ✓ Тези – це стислі висновки певного дослідження.
- ✓ У тезах не аналізують факти, не використовують великі цитати, не розміщують таблиці й графіки, не описують детально наукову полеміку з проблеми.
- ✓ Список літератури в тезах зазвичай невеликий, він може містити лише ті роботи, на які автор посилається в тексті.
- ✓ Тези складаються з таких частин: 1) вступ (один абзац, або 1–3 речення); 2) основні положення; 3) висновки (1–3 речення); 4) список літератури.

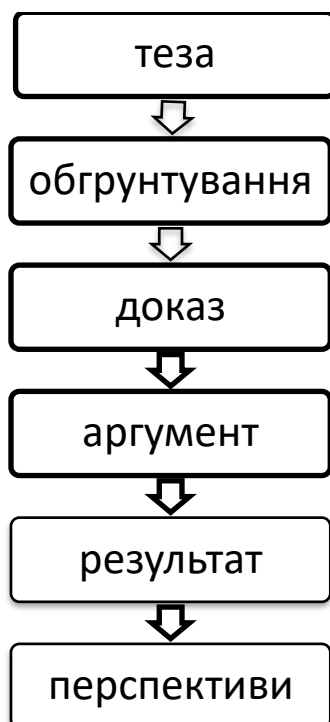

МОВНІ КЛІШЕ ДЛЯ НАПИСАННЯ РЕЦЕНЗІЇ

Об'єкт аналізу	Рукопис книги, стаття, дисертація, автореферат, диплом (дослідження автора, рецензована робота...)
<i>Актуальність теми</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Актуальність теми обумовлена... • Дослідження присвячене актуальній темі... • Автор розглядає важливі питання сучасності...
<i>Короткий зміст</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Дослідження складається зі вступу, ... розділів, висновків, ... додатків (вказується загальна кількість сторінок, позицій у списку використаних джерел, наявність ілюстрацій, таблиць, графіків). • На початку дослідження (статті) автор указує на... • Автор аналізує наявні джерела з цієї проблеми... • Дослідник розглядає питання... • Автор (учений, науковець) доводить, що... • Аргументовано стверджується думка, що...
<i>Формулювання основної тези</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Основна проблема дослідження полягає в ... • У статті висвітлюється питання про...
<i>Загальна оцінка:</i> <u>позитивна</u>	<ul style="list-style-type: none"> • Робота вирізняється ... значним фактичним матеріалом ... оригінальним підходом до аналізу та вирішення поставлених завдань ... високою інформативністю. • Автор доводить (підтверджує) свою думку значним ілюстративним матеріалом... • Автор справедливо (слухно) ... зазначає ... обґрунтовує ... детально аналізує ... уважно простежує. • Як переконливо свідчить автор, не всі попередні ідеї витримали випробування часом... • Є впевненість у тому, що... • Автор уважно аналізує погляди опонентів... • Ідея автора ... досить продуктивна (новаторська)... • Дослідження є цікавим з огляду на нестандартні підходи до вирішення... • Думка автора ... (про що?) видається перспективною... • Доведено, що... • Загальновідомо, що... • Автор переконливо доводить, що... • Результати дослідження підтверджують справедливість (чого?)... • Важко не погодитись із... • Думки автора про ... сформульовані чітко (доказово, переконливо)... • Висновки автора правдиві й результативні. • Висновки ґрунтуються на аналізі значного фактичного матеріалу...

<p><i>Загальна оцінка: <u>неоднозначна</u></i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Важливим здобутком автора можна назвати ... • Варто вказати на певні дискусійні моменти... • Така постановка питання не є однозначною. • Проте цікаві думки не підкріплені фактами..., • Роздуми автора є декларативними..., • Все ж робота заслуговує на позитивну оцінку. • Автор досить цікаво проаналізував сучасний стан проблеми. • Водночас, на нашу думку, аналіз міг бути більш глибоким і змістовним. • Справедливо вказуючи на..., автор помилково вважає... • Деякі положення автора залишаються бездоказовими, зокрема й такі... • У роботі (статті, дослідженні, монографії), на жаль, не вистачає ілюстративного та фактичного матеріалу. • Тому висновки автора здаються дещо некоректними... • На підтвердження цієї тези автор наводить кілька аргументів (прикладів, даних), які не завжди переконливі. • Попри дискусійність (неоднозначність) основної концепції (положень) цієї роботи, слід вказати на її значення та актуальність для...
<p><i>Недоліки, прорахунки</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Сумнів викликає доцільність (коректність, продуктивність) такого підходу... • Серед недоліків дослідження – надмірна (невиправдана) категоричність висновків автора. • Суттєвий недолік роботи полягає в (непереконливості доказів, відсутності критичної оцінки...) • До прорахунків роботи належать... • Робота побудована нераціонально, варто було б скоротити... • Поза розглядом дослідження залишилися питання... • Автор не розглянув питання, що безпосередньо стосуються теми дослідження... • Зазначені недоліки мають локальний (рекомендаційний) характер і не впливають на остаточні результати дослідження. • Не можна погодитися... • Є серйозні розбіжності в поглядах на... • Авторська позиція суперечить (чому?)... • Висновки не підтверджуються фактами... • Не зрозуміло, що автор має на увазі, стверджуючи (що?)
<p><i>Висновки</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Загалом це цікава й корисна робота. • Отже, розглянуте дослідження заслуговує на позитивну (високу) оцінку. • Указані зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

	• Робота відповідає всім вимогам, може бути оцінена позитивно, а її автор заслуговує на присудження ... (наукового ступеня...)

ПРАКТИЧНА КОМПОНЕНТА

І. КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ

1. Як Ви розумієте поняття «мовна економія»? За яких умов вона відбувається?
2. Поясніть мету складання плану джерела наукової інформації.
3. Назвіть, які види плану використовуються в науковій роботі?
4. Що таке реферат? Назвіть основні функції реферування.
5. Що має відображати зміст реферату? З чого складається структура реферату?
6. У чому полягає різниця безпосереднього конспектування від опосередкованого?
7. Що таке анотація? Які функції виконує анотація?
8. Які мовні засоби характерні для анотації?
9. Яка структура анотації? Які існують види анотації?
10. Поясніть відмінність довідкової анотації від рекомендаційної.
11. Чим тези відрізняються від плану й конспекту?

12. Назвіть види тезування.
13. Охарактеризуйте функціональне призначення тезування наукових джерел.
14. Дайте порівняльну характеристику реферату й автореферату.
15. Відтворіть на пам'ять алгоритм:
 - а) анотування наукового джерела;
 - б) реферування наукового джерела;
 - в) рецензування наукового джерела.
16. У чому відмінність між оригінальними й вторинними тезами?
17. Які існують різновиди відгуків на дисертаційне дослідження?

II. ТЕСТИ

1. **Наукова публікація, у якій подано кінцеві або проміжні результати дослідження, висвітлено його пріоритетні напрями й окреслено перспективи подальшого вивчення проблеми – це:**
 - А) тези;
 - Б) конспект;
 - В) стаття;
 - Г) реферат.
2. **Вторинний документ, результат аналітичного опрацювання інформації, поданий у вигляді стислого викладення наукової роботи зі зазначенням характеру, методики, результатів дослідження та збереженням його мовностилістичних особливостей – це:**
 - А) тези;
 - Б) конспект;
 - В) стаття;
 - Г) реферат.
3. **Критичний відгук, переважно письмовий, із оцінкою певного наукового тексту, зауваженнями та рекомендаціями – це:**
 - А) тези;
 - Б) конспект;
 - В) стаття;
 - Г) рецензія.
4. **Рецензія належить до такого підстилю наукового стилю:**
 - А) виробничо-технічний;
 - Б) власне науковий;

- В) науково-навчальний;
- Г) науково-популярний.

5. У наукових текстах зі словом «питання» поєднуються такі слова:

- А) ставити, порушувати, висувати;
- Б) ставити, порушувати, піднімати;
- В) порушувати, висувати, загострювати;
- Г) ставити, задавати, піднімати.

6. Один із видів наукових публікацій, де подано кінцеві або проміжні результати дослідження, висвітлено пріоритетні напрямки розробок ученого, окреслено перспективи подальшого вивчення проблеми – це:

- А) анотація;
- Б) реферат;
- В) наукова стаття;
- Г) тези.

7. За кількістю джерел розрізняють реферати:

- А) текстові, табличні, ілюстровані;
- Б) монографічні, реферати-фрагменти, оглядові (зведені, групові);
- В) загальні, спеціалізовані;
- Г) реферати з суспільних, гуманітарних, природничих наук.

8. Коротке письмове викладення наукового твору автором – це:

- А) реферат;
- Б) доповідь;
- В) монографія;
- Г) автореферат.

9. У науковому тексті нормативні такі висловлювання:

- А) з огляду на те, що...;
- Б) дивлячись на те, що...;
- В) з урахуванням актуальності;
- Г) дивлячись на актуальність.

10. Основні функції реферату:

- А) інформаційна, впливу;
- Б) сигнальна, пошукова;
- В) інформаційна, пошукова;
- Г) сигнальна, інформаційна.

11. Вторинний документ, результат аналітичного опрацювання інформації, поданий у вигляді стислого викладення наукової роботи, теорії, змісту джерела зі зазначенням характеру, методики, результатів дослідження та збереження його мовностилістичних особливостей – це:

- А) реферат;
- Б) анотація;
- В) монографія;
- Г) дисертація.

12. Відповідно до мети тези бувають:

- А) прості й складні;
- Б) вторинні й звичайні;
- В) вторинні й оригінальні;
- Г) первинні й оригінальні.

13. Процес аналітично-синтетичного опрацювання інформації, що полягає в аналізі первинного документа, знаходженні найвагоміших у змістовому відношенні даних (основних положень, фактів, результатів, висновків) – це:

- А) анотування;
- Б) реферування;
- В) цитування;
- Г) покликання.

14. План, у якому сформульовано основні положення, мікротеми, називається:

- А) простим;
- Б) питальним;
- В) номінативним;

Г) тезовим.

15. Мовні ознаки наукового стилю:

А) доказовість, аргументованість, переконливість, узагальнення;

Б) абстрагованість, поняттєвість, об'єктивність, точність;

В) усна й писемна форми, використання термінів, іншомовної лексики, номенклатурних назв;

Г) поняттєвість, переконливість, використання символів, таблиць, діаграм, схем, графіків, цитат.

16. За структурою план у науковому дослідженні може бути:

А) простим й ускладненим;

Б) ускладненим і складним;

В) складним і спрощеним;

Г) простим і складним.

17. План, що складається з питальних речень, які розкривають проблематику тексту в логічній послідовності й кожному інформативному центру відповідає одне запитання, а кожне наступне пов'язане з попереднім, називається:

А) простим;

Б) питальним;

В) номінативним;

Г) тезовим.

18. План, що складається з називних речень, у яких головний член (підмет) виражений іменником або субстантивованою частиною мови (прикметником, дієприкметником) тільки у формі називного відмінка, називається:

А) простим;

Б) питальним;

В) номінативним;

Г) тезовим.

19. Стисла форма письмової оцінки виконаної роботи (курсової, бакалаврської, дипломної, дисертаційної):

А) тези;

Б) конспект;

В) стаття;

Г) відгук.

20. Для оцінювання позитивних ознак наукової роботи можна використати такі мовні кліше:

- А) у роботі відсутня композиційна цілісність; непереконливі міркування автора про...;
- Б) на високу оцінку заслуговує цікавий ілюстративний матеріал, робота відзначається вмотивованістю висновків;
- В) поза розглядом залишилося чимало важливих аспектів вивчення проблеми...;
- Г) ідея автора не нова, проте наведені міркування цікаві.

21. Формулюючи неоднозначну оцінку роботи в рецензії, можна скористатися такими мовними кліше:

- А) у роботі не вистачає ілюстративного матеріалу, тому висновки автора здаються дещо некоректними;
- Б) варто зазначити помилковість тверджень автора про те, що...;
- В) у роботі спостерігаються мовні огріхи;
- Г) деякі положення автора залишаються бездоказовими.

22. Цитування в науковому тексті може бути:

- А) простим, ускладненим;
- Б) прямим, безпосереднім;
- В) непрямим, опосередкованим;
- Г) довільним, факультативним.

23. Традиційно вирізняють такі різновиди конспектів:

- А) плановий, текстуальний;
- Б) вільний, тематичний, опорний;
- В) плановий, схематичний;
- Г) вільний, композиційний.

24. До структурних компонентів змістовно-композиційної організації тез належать:

- А) передмова, післямова;
- Б) преамбула, основний виклад;
- В) основний виклад, анотація;
- Г) передмова, висновки.

25. Для оцінки недоліків наукової роботи можна використати такі мовні кліше:

- А) ідея автора новаторська, міркування автора про... переконливі;
- Б) у роботі відсутня композиційна цілісність; непереконливі міркування автора про...

- В) на високу оцінку заслуговує цікавий ілюстративний матеріал, робота відзначається вмотивованістю висновків;
- Г) досягненням автора слід вважати новий підхід до вирішення; важко не погодитися.

26. Об'єктом оцінювання в рецензії є:

- А) повнота, глибина, всебічність розкриття теми;
- Б) новизна й актуальність поставлених завдань, коректність аргументації й системи доказів;
- В) достовірність результатів, переконливість висновків, аналіз усіх праць, що входять до списку використаної літератури;
- Г) кількісні показники роботи.

27. До загальних ознак наукового тексту належать:

- А) поняттєвість, об'єктивність, точність, логічність;
- Б) образність, об'єктивність, точність, логічність;
- В) поняттєвість, вибірковість, точність, логічність;
- Г) поняттєвість, об'єктивність, точність, схематичність.

28. Основна функція наукового стилю:

- А) естетична;
- Б) впливу;
- В) комунікативна;
- Г) інформативна.

29. Композиційно науковий текст складається зі:

- А) вступу, анотації, дослідної частини;
- Б) вступу, дослідної частини, висновків;
- В) передмови, дослідної частини, висновків;
- Г) вступу, дослідної частини, післямови.

30. У науковому тексті нормативні такі висловлення:

- А) виконати такі завдання;
- Б) виконати наступні завдання;

- В) виконати наступне завдання;
- Г) розв'язати слідуючі задачі.

III. ЗАВДАННЯ

Завдання 1. *Напишіть анотацію до своєї наукової роботи або до одного з її розділів, використовуючи мовні кліше, запропоновані в таблиці.*

Завдання 2. *Самостійно оберіть опубліковані тези за напрямом вашої наукової розвідки. Складіть до них план. Напишіть ключові слова до цієї роботи.*

Завдання 3. *До якого типу можуть належати реферати на запропоновані нижче теми:*

- ✓ Теорія управління в трактаті М. Макіавеллі «Державець»
- ✓ Специфіка української політики 90-х років ХХ ст.
- ✓ Картель як економічне явище в сучасному світі
- ✓ Розвиток глобалізації: причини й наслідки
- ✓ Концепція правової держави Б. Кістяківського в працях Зоряни Гоменюк.

Напишіть короткий план для будь-яких двох рефератів різного типу.

Завдання 4. *Напишіть різні види планів до рефератів на теми:*

- ✓ Взаємовплив політики й економіки в Україні в 90-і роки
- ✓ Застосування японських систем менеджменту в американських компаніях
- ✓ Трудова міграція молоді в сучасній Україні
- ✓ Мотивація викладачів ЗВО й причини добровільних звільнень
- ✓ Методи управління персоналом
- ✓ Екстремальні види спорту в житті сучасної молодої людини
- ✓ Проблема бідності в сучасному світі.

Завдання 5. *Проаналізуйте анотації до статей. З яких компонентів вони складаються? Які з них є обов'язковими, а які – факультативними? Запропонуйте 4–5 ключових слів до кожної анотації. Порівняйте з авторським варіантом.*

Чому вони йдуть? Чинники, що впливають на наміри українських працівників змінити місце роботи

У статті розглядаються основні фактори, що впливають на наміри працівників українських бізнес-організацій змінити місце роботи або залишитися в організації. Емпіричною базою дослідження є результати опитування 2380 працівників 80 підприємств та організацій у восьми регіонах України. Доведено, що задоволеність рівнем матеріальної винагороди – вирішальний, хоча й не єдиний, чинник, що визначає бажання працівників піти з організації або залишитися в ній; виявлена значущість змістовних аспектів праці, рівень автономії працівника, наявності в нього кар'єрних перспектив. На відміну від раніше опублікованих досліджень західних компаній отримані результати не дають підстав стверджувати, що чинники пов'язані з соціальним оточенням працівника мають значення. Це дозволяє побачити існування серед українських працівників на відміну від західних більше виражених «меркантильно-індивідуалістичних» орієнтацій. Автори приходять до висновку, що потенціал утримання найбільш бажаних для організації працівників спостерігається не стільки в спеціальних практиках управління людськими ресурсами, скільки в базових «правилах гри» організації.

Ключові слова: намір звільнитися, людські ресурси, утримання персоналу, задоволеність роботою, матеріальна винагорода, професійна кар'єра.

Формування підприємницьких намірів студентів: роль національної культури

У статті представлена теоретична й емпірична оцінка зв'язку між навчанням підприємництву й підприємницькими намірами студентів із різних країн, а також аналізується роль національної культури у цьому процесі. Теоретична значущість дослідження полягає у визначенні ролі зовнішнього середовища у формуванні підприємницьких намірів студентів у кросс-культурному контексті. Емпірична перевірка теоретичної моделі дослідження проводилась на підставі аналізу даних 84 453 студентів із 28 країн, зібраних у межах міжнародного проекту «Глобальне дослідження підприємницького духу студентів».

Для вимірювання культурних характеристик досліджуваних країн застосовувалась теорія вимірів культур Г. Хофстеде. Результати дослідження довели, що навчання підприємництву в університеті пов'язане з підприємницькими намірами студентів. Проте цей зв'язок залежить від

особливостей національної культури й проявляється більше в локальних культурах.

Ключові слова: підприємницькі наміри, навчання підприємництва, національна культура, студентське підприємництво.

Завдання 6. *Перед вами переплутані фрагменти анотацій до статей «Мотиви й інституціональні умови перепрацювання робочого часу (на прикладі офісних службовців)» і «Освітні результати й соціальна нерівність в Україні: динаміка й зв'язок з освітньою політикою». Зберіть фрагменти в повноцінні анотації.*

- ✓ Доведено, що за останні 15 років спостерігається зниження показників соціальної й територіальної нерівності серед українських школярів. Ці зміни відбуваються шляхом підвищення результатів учнів із сімей із низьким культурним рівнем і з невеликих населених пунктів. Аналіз інтерв'ю дозволив виявити можливий зв'язок між змінами в системі освіти й динамікою освітніх результатів учнів.
- ✓ З'ясувалося, що уявлення службовців про те, що таке перепрацювання існує не лише в категорії робочого часу. Окрім формального перепрацювання – робота понад передбачені укладеним договором години, – існує й неформальне, яке визначається працівниками як відчутне й небажане порушення звичного способу життя, балансу між роботою й особистим часом, що призводить до психологічної та фізичної втоми, і як наслідок, втрати «смаку до життя».
- ✓ Статистика доводить, що більшість українців працює понад 40 годин на тиждень, тобто законодавчо закріпленого максимуму. «Нормальний» 40-годинний робочий тиждень є надлишковим обмеженням робочого часу, проте працівники сприймають зазначену норму інакше. Згідно з сучасними дослідженнями феномен перепрацювання може бути результатом як індивідуальних особливостей людини, так й інституційних та економічних змін.
- ✓ У статті розглядається динаміка освітніх результатів українських школярів залежно від культурного рівня сім'ї й чисельності жителів населеного пункту, у якому знаходиться школа.
- ✓ На підставі 22 інтерв'ю було здійснено аналіз уявлень офісних службовців про «нормальну» тривалість робочого дня й про межі між унормованою працею та перепрацюванням.
- ✓ Також у статті представлено класифікацію причин і мотивів, що призводять до перепрацювання серед офісних службовців. Особливу

- увагу приділено аналізу інституційних умов праці (особливостям організаційної структури), які можуть бути причиною перепрацювання.
- ✓ Робота присвячена вивченню феномену перепрацювання серед офісних службовців.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ ДО РОЗДІЛУ

1. Краус Н. М. Методологія та організація наукових досліджень : навчально-методичний посібник. Полтава : Оріяна, 2012. 183 с.
2. Методологія дисертаційного дослідження. Мовні особливості наукового стилю: навчальний посібник / уклад. Чорний І.В., Перцева В.А., Голопич І.М. Харків, ХНУВС, 2019. 272 с.
3. Онуфрієнко Г. С. Науковий стиль української мови. 2-ге видання перероблене та доповнене. навчальний посібник з алгоритмічними приписами. Київ : «Центр учбової літератури», 2009. 392 с.
4. Сурмін Ю. П. Наукові тексти: специфіка, підготовка та презентація. Київ : НАДУ, 2008. 184 с.

РОЗДІЛ 7
МОРФОЛОГІЧНІ ТА СИНТАКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
НАУКОВОГО СТИЛЮ

КОРОТКИЙ ЗМІСТ ТЕОРІЇ

Морфологічні особливості наукового стилю. Вживання іменників у наукових текстах. Використання прикметників у науковому стилі. Особливості застосування дієслів у науковому тексті.

Синтаксичні особливості наукового стилю. Побудова словосполучень і речень у наукових текстах. Синтаксичні конструкції, які не потребують уведення займенника. Особливості вживання сполучників. Специфічні функції питальних речень у науковій мові. Способи досягнення об'єктивної узагальненості й абстрагованості. Вживання безособових речень різних типів. Застосування пасивних конструкцій.

Роль дієприслівникових і дієприкметникових зворотів, які додатково характеризують дії, предмети та явища, надають науковим текстам стислості, позбавляють речення нагромадження зайвих підрядних частин.

Прямий порядок слів у реченнях. Композиційна зв'язність викладу.

Типові помилки в наукових текстах. Плеоназми. Тавтологія. Вживання інтерферем та росіянізмів.

ДОДАТОК ДО ТЕОРЕТИЧНОГО РОЗДІЛУ
МОРФОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВОГО СТИЛЮ

Частини мови	Функції
<i>Іменник</i>	<p style="text-align: center;">Часто вживаються:</p> <ul style="list-style-type: none"> • іменники, що означають неістоти й абстрактні поняття; • іменники в поєднанні з прикметниками у функції визначення (з метою стислості й високої інформативності, яку утворюють іменні форми); • іменники, які не мають у загальнолітературній мові форм множини, але набувають їх у науковому тексті (<i>маршрути, потужності, щільності, місткості</i>); • різні види скорочень: графічні, літерні аббревіатури, складноскорочені слова, скорочення без голосних, скорочення змішаної форми. <p style="text-align: center;">Рідко вживаються:</p> <p>іменники-назви істот</p>
<i>Прикметник</i>	<p>Вживаються для описування й характеристики аналізованих об'єктів.</p> <p>Здебільшого використовуються <i>відносні</i> (найбільш точно</p>

	виражають необхідні ознаки понять) та якісні прикметники (переважають аналітичні форми вищого й найвищого ступенів).
Дієслово	<p style="text-align: center;">Найбільш уживаними є:</p> <ul style="list-style-type: none"> • дієслівні форми 3-ої особи однини. Наприклад: <i>Кожний склад злочину обов'язково складається з таких елементів...</i>; • дієслова теперішнього часу з абстрагованим позачасовим значенням. Дієслова в такій формі фактично не виражають часових відношень, а позначають дію й стан як властиві предметам чи явищам їх постійні ознаки. Наприклад: <i>Відповідальність за підготування до злочину чи замах на злочин встановлюється лише щодо умисних злочинів</i>; • форми майбутнього часу дієслова, що вживаються як засіб зв'язку мікротем тексту, логічного переходу в розгортанні думок. Наприклад: <i>Звернемося до поняття складу злочину</i>; • форми недоконаного виду дієслова й форми теперішнього часу, оскільки вони не виражають відношення описуваної дії до моменту повідомлення; • дієслова дійсного способу, рідше – умовного; • зворотні дієслова, пасивні конструкції, що обумовлено необхідністю підкреслити об'єкт дії, предмет дослідження. Наприклад: <i>У статті розглядаються...</i> або <i>У статті розглянуто...</i> <p style="text-align: center;">Не вживаються:</p> <ul style="list-style-type: none"> • майже зовсім не вживаються дієслова наказового способу; • форми дієслова 1-ої та 2-ої особи однини.
Займенник	<p style="text-align: center;">Вживаються:</p> <ul style="list-style-type: none"> • вказівні займенники: <i>цей, той, такий</i> (конкретизують предмет і виражають логічні зв'язки між частинами тексту). Наприклад: <i>На підставі зазначеного вище ми можемо зробити такі висновки...</i> • займенник <i>ми</i> та його присвійний варіант <i>наш</i>, які застосовуються в науковому стилі для позначення так званого «авторського ми», що виконує такі специфічні функції: <ul style="list-style-type: none"> - підкреслення скромності автора, апелювання до досвіду своїх наукових попередників і керівника роботи. Наприклад: <i>Ми дійшли висновку...; Ми погоджуємося з нашим опонентом...; Ми пропонуємо таке розв'язання проблеми...</i>; - вираження спільної дії: автор разом із читачем або слухачем досліджує проблему, активно залучає

	<p>його до роздумів, система доказів розгортається автором і його уявним опонентом чи одностороннім спілком, і в цьому процесі читачеві пропонується активна роль. Наприклад: <i>Ми отримуємо такі результати шляхом...</i>;</p> <ul style="list-style-type: none"> - забезпечення об'єктивності наукового повідомлення, що дає можливість продемонструвати свою думку як думку певної групи людей, наукової школи або наукового напрямку. Від займенника <i>ми</i> утворилась низка похідних від нього варіантів, зокрема з присвійним займенником <i>наш</i> (<i>на нашу думку, у нашому дослідженні</i> тощо). <p>Надуживання в тексті займенника <i>ми</i> є недоречним. Для цього слід віддавати перевагу синтаксичним конструкціям, які не потребують уведення займенника:</p> <ul style="list-style-type: none"> • неозначено-особові речення. Наприклад: <i>Спочатку проводять судово-медичну експертизу...</i>; • виклад від 3-ої особи. Наприклад: <i>Автор вважає...</i>; • конструкції з пасивними дієприкметниками. Наприклад: <i>Розроблено комплексний підхід до дослідження.</i> <p>Не вживаються:</p> <ul style="list-style-type: none"> • неозначені займенники (<i>щось, дещо, що-небудь</i>) через невизначеність їх значення в тексті наукових робіт; • особові займенники (<i>я, ти</i>); • присвійний займенник (<i>мій</i>).
Сполучник	<p>Вживаються:</p> <ul style="list-style-type: none"> • стилістично нейтральні (<i>або, оскільки, якщо, проте, поки, для того щоб</i>); • книжного мовлення (<i>внаслідок того що, завдяки тому що, оскільки, зважаючи на те що, з того часу як</i>); • синонімічні (<i>і, та, але, та, проте, однак, однак (розм.); або, чи; ніби, наче, неначе, як, мов, мовби, немов; коли, якщо, раз (розм.); бо, тому що, через те що; поки, доки; зважаючи на те що, з огляду на те що; щоб, для того щоб, з тим щоб та ін.</i>). <p>У науковому стилі перевага надається словам <i>який, що</i>.</p>

СИНТАКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВОГО СТИЛЮ

Частина мови	Функції
іменник + прийменник для іменник + прикметник	<ul style="list-style-type: none"> • виконують функцію визначення (<i>заходи для забезпечення охорони порядку</i>); • широко вживаються в термінологічному значенні (<i>умовний термін, кримінальний</i>

	<i>кодекс).</i>
<i>іменний присудок (вживається замість дієслівного)</i>	<ul style="list-style-type: none"> сприяє створенню іменного характеру наукового стилю; найчастіше зустрічається у визначеннях і міркуваннях.
<i>іменні складені присудки з короткими дієприкметниками</i>	Наприклад: <i>може бути використаний.</i>
Види речень	Функції
<i>питальні речення</i>	привертають увагу до розповіді
<i>спонукальні речення</i>	вживаються для вираження припущень і пропозицій
<i>безособові речення різних типів</i>	вживаються з метою об'єктивної узагальненості й абстрагованості
<i>пасивні конструкції</i>	<ul style="list-style-type: none"> у них реальний виконавець дії не позначається граматичною формою підмета, він виражається другорядним членом речення у формі орудного відмінка чи взагалі опускається. Наприклад: <i>Науковці провели експеримент</i> (активна конструкція: дійова особа виражена називним відмінком і виконує роль присудка); <i>Науковцями проведений експеримент</i> (пасивна конструкція: дійова особа виражена формою орудного відмінка й виконує функцію додатка); <i>Проведений експеримент</i> (пасивна конструкція: виконавець дії не вказаний); використовуються для досягнення об'єктивності викладення; присудок найчастіше виражається дієсловами зі зворотною часткою <i>-ся/-сь</i> або пасивними дієприкметниками. Наприклад: <i>Такий підхід вважається найбільш раціональним, Зазначено таке....</i>
<i>складні речення зі сполучниковим зв'язком</i>	для з'ясування причинно-наслідкових відносин між явищами
<i>конструкції з однорідними членами речення й вставними словами</i>	<ul style="list-style-type: none"> вказують на порядок називання (<i>по-перше, по-друге, отже</i>); позначають ступінь ймовірності (<i>звичайно, очевидно</i>); джерело інформації (<i>згідно з, на думку</i>). Наприклад: <i>Отже, законом передбачено, що, по-перше, електронний носій інформації повинен мати експертний висновок; по-друге, не повинен надавати можливості</i>

	<i>безпосереднього доступу до ключів.</i>
<i>дієприкметникові та дієприкметникові звороти</i>	<ul style="list-style-type: none"> • додатково характеризують дії, предмети і явища; • надають науковим текстам стислості; • позбавляють речення нагромадження зайвих підрядних частин. <p>Наприклад: <i>Кодекс законів про працю України регулює трудові відносини всіх працівників, сприяючи зростанню продуктивності праці, поліпшенню якості роботи, підвищенню ефективності суспільного виробництва.</i></p>
<i>підрядні означальні речення</i>	виявляють ознак описуваного об'єкта Наприклад: <i>Трудове законодавство України – це система нормативно-правових актів, які ухвалюють уповноважені органи державної влади, місцевого самоврядування...</i>
<i>підрядні речення причини</i>	розкривають причинні зв'язки явищ дійсності Наприклад: <i>Закон про ЖКГ необхідно прописати чітко, щоб він міг реально діяти.</i>
<i>часто вживаються підрядні умови</i>	вказують на умову, за якої відбувається дія Наприклад: <i>Суд може звільнити особу від покарання, якщо завершився строк давності.</i>
<i>складнопідрядні речення з підрядними з'ясувальними</i>	<ul style="list-style-type: none"> • виражають узагальнення; • розкривають типові явища, ту або іншу закономірність; • головна частина складного речення слугує переважно для зв'язку з контекстом, а основну інформацію передає підрядна частина. <p>Наприклад: <i>Специфіка законодавчої влади полягає в тому, що прийняті парламентом закони мають вищу юридичну силу, ніж нормативні чи інші акти виконавчої та судової гілок влади.</i></p>
<i>однорідні члени речення</i>	містять логічно однорідні поняття

ПАМ'ЯТАЙМО!

У науковому стилі переважає **прямий порядок слів у реченнях**, за якого інформація розгортається від «даного» до «нового» та містить провідну думку висловлювання.

Підмет знаходиться перед присудком, узгоджуваний компонент стоїть перед означуваним словом (*тяжкий злочин, кримінальне право*); неузгоджений – одразу після означуваного слова (*намагання описати*); додаток йде відразу за головним словом (*результати досліджу, мати вплив*);

прислівники на **-о**, **-е** мають стояти перед дієсловом і прикметником (*дуже небезпечний*); обставини – ближче до слова, якого вони стосуються.

На **структурному рівні** науковому тексту притаманна чітка членованість на розділи, підрозділи, параграфи, пункти, підпункти; широке вживання схем, діаграм, графіків, таблиць, формул, цитат, посилань, виносок, ілюстрацій.

ТИПОВІ ПОМИЛКИ В НАУКОВИХ ТЕКСТАХ

ЛЕКСИЧНІ ПОМИЛКИ	
<p>1. Семантична модифікація слів – це лексико-семантичний процес, у результаті якого слово частково або повністю втрачає своє значення й набуває властивостей, що нормативно йому не притаманні</p>	
Ненормативно	Нормативно
<i>Надійності дослідів добиваються їх ретельною підготовкою</i>	<i>Надійності дослідів домагаються їх ретельною підготовкою</i>
<i>Студенти дістають знання, спостерігаючи за науковими експериментами</i>	<i>Студенти отримують знання, спостерігаючи за науковими експериментами</i>
<i>Найбільш розповсюдженими в наукових текстах є схеми, таблиці, діаграми</i>	<i>Найбільш поширеними в наукових текстах є схеми, таблиці, діаграми</i>
<i>Ефективність навчання залежить від степені підготовленості студентів</i>	<i>Ефективність навчання залежить від ступеня (рівня) підготовленості студентів</i>
<i>Як вже відмічалось</i>	<i>Як було зазначено</i>
<i>Дану проблему розробляли такі науковці У даній роботі розглядається</i>	<i>Цю проблему розробляли такі науковці у дослідженні розглянуто</i>
<i>Слід відзначити, що дослідники до цього часу не мають єдиного погляду на критерії визначення «історичних назв».</i>	<i>Треба (потрібно, необхідно, належить) відзначити, що дослідники до цього часу не мають єдиного погляду на критерії визначення «історичних назв».</i>
<i>Учені роблять наступні висновки, висувують наступні пропозиції.</i>	<i>Учені роблять такі висновки, такі пропозиції</i>
<p>2. Плеоназми – введення в мовну тканину висловлювання зайвих, надлишкових слів, які структурно обтяжують фразу, оскільки є семантично порожніми</p>	
Ненормативно	Нормативно

<i>головний пріоритет</i>	<i>пріоритет</i>
<i>статистичні підрахунки</i>	<i>статистика або підрахунки</i>
<i>переважна більшість</i>	<i>більшість</i>
<i>всі решта</i>	<i>решта</i>
<i>чинний на сьогодні</i>	<i>чинний</i>
<i>свій авторський</i>	<i>свій або авторський</i>
<i>рік тому назад</i>	<i>рік тому або рік назад</i>
<i>останнім часом у сучасній науці</i>	<i>останнім часом у науці або в сучасній науці</i>
<i>наукова монографія</i>	<i>монографія</i>
<i>своя власна держава</i>	<i>своя держава, або власна держава</i>

3. Тавтологія – змістове дублювання, повторення тих самих або однокореневих слів, що є порушенням чистоти мови

НЕнормативно	Нормативно
<i>відшкодувати шкоду</i>	<i>відшкодувати збитки, компенсувати шкоду</i>
<i>внести внесок</i>	<i>зробити внесок</i>
<i>забезпечити безпеку</i>	<i>гарантувати безпеку, убезпечити</i>
<i>корисне використання</i>	<i>корисне застосування або вигідне використання</i>
<i>широко поширений</i>	<i>значно поширений</i>

4. Неправильне вживання паронімів – слів, подібних за звучанням, нерідко – й за значенням, але не тотожних

НЕнормативно	Нормативно
<i>чисельні випадки</i>	<i>численні випадки</i>
<i>природніми й кліматичними умовами</i>	<i>природними й кліматичними умовами</i>
<i>територіальні індекси дають уяву про відмінності у вартості життя</i>	<i>територіальні індекси дають уявлення про відмінності у вартості життя</i>
<i>заснований на вченні</i>	<i>оснований на вченні</i>
<i>гарантійна свобода</i>	<i>гарантована свобода</i>
<i>інформаційний характер</i>	<i>інформативний характер</i>
<i>професіональний рівень</i>	<i>професійний рівень</i>

5. Інтерферени – слова, що утворились шляхом буквального перекладу з урахуванням фонетичних й орфоепічних норм мови

НЕнормативно	Нормативно
<i>не співпадає</i>	<i>не збігається із центром ваги;</i>
<i>вірне рішення</i>	<i>правильне рішення;</i>
<i>усі без виключення</i>	<i>усі без винятку;</i>
<i>відноситися до покоління</i>	<i>належати до покоління</i>

<i>відношення до людини</i>	<i>ставлення до людини</i>
6. Росіянізми – це слова чи мовні звороти, утворені за зразком російських мовних форм, що можуть зазнавати часткової адаптації до фонетичного складу чи словотворчих особливостей української мови	
НЕ нормативно	Нормативно
<i>у випадку необхідності</i>	<i>у разі потреби; якщо є потреба</i>
<i>являти собою</i>	<i>становити</i>
<i>залишитися без змін</i>	<i>не зазнати змін</i>
<i>наносити збитків сільському та лісовому господарству;</i>	<i>завдавати збитків сільському та лісовому господарству</i>
МОРФОЛОГІЧНІ ПОМИЛКИ	
1. <i>Порушення норм у межах лексико-граматичного класу іменників</i>	<ul style="list-style-type: none"> • неправильне визначення граматичного роду (<i>кандидатська ступінь</i> (ж. р) / нормативно: <i>кандидатський ступінь</i> (ч. р.)); • порушення категорії числа (<i>у Миколаївській, Черкаській області</i> / нормативно: <i>у Миколаївській, Черкаській областях; в емоційній, інтелектуальній і вольовій сфері</i> / нормативно: <i>в емоційній, інтелектуальній і вольовій сферах</i>); • порушення категорії відмінка (<i>феномена, аналіза, метода, сезону, графіку</i> / нормативно: <i>феномену, аналізу, методу, сезона, графіка</i>)
2. <i>Порушення норм щодо вживання прикметників</i>	<i>доцільно надавати перевагу аналітичним формам вищого та найвищого ступенів, послуговуючись словами найбільш, найменш</i>
3. <i>Порушення морфологічних норм щодо вживання займенників</i>	<i>саме завдяки ньому</i> / нормативно: <i>саме завдяки йому;</i> <i>їх науковий керівник</i> / нормативно: <i>їхній науковий керівник;</i> <i>із других джерел</i> / нормативно: <i>з інших джерел</i>
4. <i>Ненормативні утворення форм числівника</i>	
НЕ нормативно	Нормативно
<i>від п'ятидесяти до шестидесяти відсотків</i>	<i>від п'ятдесяти до шістдесяти відсотків</i>
<i>п'ятьмома</i>	<i>п'ятьома або п'ятьма</i>
<i>трьом четвертих</i>	<i>трьом четвертим</i>

<i>сімдесят одному</i>	<i>сімдесяти одному</i>
<i>більше ста опитаних</i>	<i>понад сто опитаних</i>
<i>одна третина студентів</i>	<i>третина студентів</i>
<i>двохрічна перерва</i>	<i>дворічна перерва</i>

ПАМ'ЯТАЙМО!

Із числівниками **два, три, чотири** вживаються іменники в називному відмінку множини (*три студенти, чотири учні*), із числівниками **п'ять, шість, сім, вісім, дев'ять** – іменники у формі родового відмінка множини (*шість монографій, вісім зошитів*)

5. Помилки у вживанні дієприкметників

Ненормативно	Нормативно
<i>з урахуванням внесених до конституції змін</i>	<i>з урахуванням змін, що були внесені до конституції</i>
<i>починаючий дослідник</i>	<i>дослідник-початківець</i>
<i>однією із постійно повторюючихся помилок</i>	<i>однією з помилок, що постійно повторюється</i>
<i>виступаючий на конференції науковець</i>	<i>науковець, що виступає на конференції</i>
<i>головуючий на засіданні спеціалізованої вченої ради</i>	<i>голова засідання спеціалізованої вченої ради</i>
<i>відповідаючий на запитання дисертант</i>	<i>дисертант, який відповідає на запитання</i>

СИНТАКСИЧНІ ПОМИЛКИ

1. Вживання **трикомпонентних пасивних конструкцій**, що утворені дієсловом пасивного стану на **-ся**, іменником або займенником у формі орудного відмінка на позначення суб'єкта дії та іменником у називному відмінку, що позначає об'єкт дії

Ненормативно	Нормативно
<i>нами проводиться робота, текст визначається дослідниками</i>	<p>треба замінювати:</p> <ul style="list-style-type: none"> • органічною активною. Наприклад: <i>Ми проводимо велику роботу, Дослідники визначають текст;</i> • безособовими односкладними реченнями різних типів (із дієслівною формою на -но, -то; із модальними словами треба, можна в поєднанні з неозначеною формою дієслова). Наприклад: <i>нормативними актами передбачено; дослідникам треба</i>

	<p>аналізувати; на схемі показано;</p> <ul style="list-style-type: none"> • неозначено-особовими реченнями, у яких виконавець не називається, але його можна сприйняти як певне коло людей. Наприклад: <i>Одержані знання використовують на практиці;</i> • узагальнено-особовими реченнями, які виражають широкі узагальнення, загальні судження або через форму множини виявляють відтінок співпраці із читачем; активні конструкції з різними формами дієслівних утворень, які передають динаміку думки, точно й влучно відтворюють живе мовлення. Наприклад: <i>Одержані знання використовуємо на практиці</i>
--	--

2. Випадки ненормативного вживання **прийменників** у синтаксичних конструкціях

Ненормативно	Нормативно
<i>властивий для нього</i>	<i>властивий йому</i>
<i>характерний йому</i>	<i>характерний для нього</i>
<i>відзначати про необхідність</i>	<i>відзначати необхідність</i>
<i>при вивченні цієї теми</i>	<i>під час вивчення цієї теми</i>
<i>із-за несприятливих умов</i>	<i>через несприятливі умови</i>
<i>у місті Києві</i>	<i>у місті Київ</i>
<i>при пануванні</i>	<i>за часів панування</i>
<i>згідно фактів</i>	<i>згідно з фактами</i>
<i>відповідно з правилами</i>	<i>відповідно до правил</i>

3. Ненормативна побудова речень із **відокремленими обставинами**, вираженими дієприслівниковими зворотами

Ненормативно	Нормативно
<i>Визначивши напрями застосування правових моделей в законодавстві, було розроблено проєкт закону</i>	<i>Визначивши напрями застосування правових моделей в законодавстві, депутати почали розробляти проєкт закону</i>
<i>Вирішуючи поставлені завдання в державних установах, функція органів влади буде полягати в адміністративному управлінні</i>	<i>Вирішуючи поставлені завдання в державних установах, органи влади виконуватимуть свою функцію щодо адміністративного управління</i>

СТИЛІСТИЧНІ ПОМИЛКИ

У науковому стилі не варто вживати зменшено-пестливі форми, синоніми емоційно-зниженого забарвлення, розмовну лексику. Наприклад: *вплив науки є величезним; прийнятий закон мав грандіозний успіх; бюджет прожиткового*

ПРАКТИЧНА КОМПОНЕНТА

I. КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Назвіть мовні особливості наукового стилю.
2. Які іменники вживаються в науковому стилі найчастіше?
3. Вкажіть особливості вживання займенників у науковому стилі.
4. З якою метою вживаються прикметники?
5. Охарактеризуйте особливості вживання дієслів.
6. Яку функцію виконують питальні й спонукальні речення в науковому стилі?
7. Назвіть особливості вживання простих і складних речень.
8. Наведіть приклади семантичної модифікації слів у науковому стилі.
9. Наведіть приклади плеоназмів і вкажіть правильні варіанти вживання.
10. У чому полягає порушення стилістичних норм наукових текстів?

II. ТЕСТИ

1. До рідко вживаних у науковому стилі іменників належать:

- А) іменники, що означають неістоти й абстрактні поняття;
- Б) іменники в поєднанні з прикметниками у функції визначення;
- В) різні види скорочень: графічні, літерні аббревіатури, складноскорочені слова, скорочення без голосних, скорочення змішаної форми;
- Г) іменники-назви істот.

2. Найбільш уживаними в наукових текстах є дієслівні форми:

- А) 1-ої особи однини;
- Б) 2-ої особи однини;
- В) 3-ої особи однини;
- Г) 2-ої особи множини.

3. Вкажіть, які займенники конкретизують предмет і виражають логічні зв'язки між частинами тексту:

- А) я, ти;
- Б) цей, той, такий;
- В) ми, ви;
- Г) він, вона, воно.

4. З метою об'єктивної узагальненості й абстрагованості в наукових текстах вживаються:

- А) питальні речення;
- Б) спонукальні речення;
- В) безособові речення;
- Г) пасивні конструкції.

5. До сполучників книжного мовлення належать:

- А) або, оскільки, якщо, проте, поки;
- Б) внаслідок того що, зважаючи на те що, з того часу як;
- В) і, та, але, та, проте, однак;
- Г) або...або, чи то...чи то.

6. Речення, які привертають увагу до розповіді:

- А) питальні;
- Б) спонукальні;
- В) активні конструкції;
- Г) безособові речення.

7. У яких синтаксичних конструкціях реальний виконавець дії не позначається граматичною формою підмета:

- А) в активних конструкціях;

- Б) пасивних конструкціях;
- В) конструкціях з однорідними членами речення;
- Г) конструкціях зі вставними словами.

8. Складні речення зі сполучниковим зв'язком вживаються в наукових текстах для:

- А) з'ясування причинно-наслідкових відносин між явищами;
- Б) досягнення об'єктивності;
- В) досягнення експресії;
- Г) вираження припущень і пропозицій.

9. Синтаксичні конструкції зі вставними словами вказують на:

- А) порядок називання, позначають ступінь ймовірності й джерело інформації;
- Б) причинно-наслідкові відносини між явищами;
- В) об'єктивність викладення;
- Г) стислість наукових текстів.

10. Функцію виявлення ознак описуваного об'єкта виконують:

- А) підрядні речення причини;
- Б) підрядні речення умови;
- В) підрядні означальні речення;
- Г) підрядні з'ясувальні речення.

11. Найчастіше виражають узагальнення, розкривають типові явища, ту або іншу закономірність:

- А) підрядні речення причини;
- Б) підрядні речення умови;
- В) підрядні означальні речення;
- Г) підрядні з'ясувальні речення.

12. У реченнях наукового стилю переважає:

- А) інверсія;
- Б) прямий порядок слів;
- В) напівінверсія;
- Г) непрямий порядок слів.

13. Вираз «забезпечити безпеку» – це лексична помилка, а саме :

- А) плеоназм;
- Б) тавтологія;
- В) семантична модифікація слів;
- Г) інтерферени.

14. НЕМАЄ лексичної помилки в рядку:

- А) грошові засоби;
- Б) дивний парадокс;
- В) служіння народів;
- Г) дослідний експеримент.

15. НЕМАЄ лексичної помилки в рядку:

- А) багаточисленний;
- Б) буде сказано нижче;
- В) виключення;
- Г) поводити себе.

16. НЕМАЄ лексичної помилки в рядку:

- А) розв'язувати проблему;
- Б) виключення;
- В) до сих пір;
- Г) дивлячись на...

17. НЕМАЄ лексичної помилки в рядку:

- А) доказувати;
- Б) внести в список;
- В) втілюватися;
- Г) допущення.

18. НЕМАЄ лексичної помилки в рядку:

- А) звільнитися від помилок;
- Б) кризисна ситуація;
- В) трапляються прорахунки;
- Г) не зовсім вірно.

19. НЕМАЄ лексичної помилки в рядку:

- А) із-за нових обставин;
- Б) упродовж 10 місяців;
- В) носить характер;
- Г) об'єм роботи.

20. НЕМАЄ лексичної помилки в рядку:

- А) одержати знання;
- Б) кінець-кінцем;
- В) значне питання;
- Г) область знань.

21. Лексичну помилку допущено в рядку:

- А) з досвіду;
- Б) підписні видання;
- В) спростовувати;
- Г) порушувати питання.

22. Лексичну помилку допущено в рядку:

- А) попередити злочин;
- Б) виправити становище;
- В) за схемою;
- Г) за фахом.

23. Лексичну помилку допущено в рядку:

- А) за відомостями;
- Б) положення в суспільстві;
- В) принаймні;
- Г) під час аналізу.

24. Лексичну помилку допущено в рядку:

- А) брати до уваги;
- Б) при дослідженні;
- В) під час розгляду питання;
- Г) докласти чимало зусиль.

25. Лексичну помилку допущено в рядку:

- А) з'ясувати питання;
- Б) саме складне питання;
- В) збігатися;
- Г) у якому розумінні.

26. Жіночий рід мають усі іменники в рядку:

- А) бандероль, бутель, УПА;
- Б) НЛО, фланель, заповоч;
- В) спіраль, латинь, СБУ;
- Г) повінь, аташе, лазур.

27. Чоловічий рід мають усі іменники в рядку:

- А) ступінь, Баку, вісь;

- Б) суддя, перекладач, гімн;
- В) запис, галузь, гіпс;
- Г) пропис, прогрес, суміш.

28. Правильно утворено форми ступенів порівняння прикметників у рядку:

- А) вужчий, більш цікавіший, триваліший;
- Б) менш яскравіший, активніший, прозоріший;
- В) самий короткий, легший, ініціативніший;
- Г) найбільш серйозний, менш цінний, вагоміший.

29. Допущено помилку у відмінюванні числівника в рядку:

- А) шестидесяти семи;
- Б) сорока вісьмома;
- В) на двохстах п'яти;
- Г) вісімдесятьма одним.

30. НЕПРАВИЛЬНО утворено форму 3 особи однини дієслова в рядку:

- А) проголосувати – проголосує;
- Б) запитати – запитає;
- В) обговорити – обговорює;
- Г) аргументувати – аргументує.

III. ЗАВДАННЯ

Завдання 1. *Запишіть текст анотації відповідно до норм сучасної літературної мови. Укажіть на характер помилок.*

Актуальність зазначеної проблеми полягає в тому, що вірна стратегія поведінки поліцейського у сучасних умовах зумовлюється знаннями й вміннями професійного спілкування з правопорушниками, що нерідко не бажають співпрацювати з правоохоронцями.

Підготовка майбутніх поліцейських до професійного спілкування у вищих закладах освіти зі специфічними умовами навчання слід спрямовувати на моделювання взаємодії з правопорушниками, установлення контакту й розв'язання конфліктних ситуацій, навчання вмінням самоконтролю та саморегуляції власних професійних дій, у тому числі комунікативних і мовних дій.

За мету статті ми вважаємо розкрити суть, змісту, етапів підготовки майбутніх поліцейських до професійного спілкування з правопорушниками у вищих закладах освіти зі специфічними умовами навчання.

Методи дослідження – аналіз наукової літератури з вибраної теми, навчального плану вірної підготовки, робочих програм із навчальних дисциплін суспільно-гуманітарного циклу, анкетування, аналіз результатів анкетування, бесіда, інструкція.

У результаті проведеного дослідження розкрито суть підготовки майбутніх поліцейських до професійного спілкування в вищих закладах освіти зі специфічними умовами навчання як ціленаправлене формування стратегії поведінки фахівців правоохоронної галузі. Конкретизовано зміст цієї підготовки як знання та уміння професійного спілкування поліцейських. Уточнено й конкретизовано зміст етапів підготовки майбутніх поліцейських до професійного спілкування з правопорушниками (моделювання майбутніми поліцейськими ситуації професійного спілкування з правопорушниками, установлення з ними емоційного й ділового контакту в професійній діяльності, керування спілкуванням, аналіз результатів професійного спілкування).

Завдання 2. *З поданими словами утворіть словесні моделі, які в сучасному науковому мовленні набули стандартної форми.*

Брати, значний, зіставляти, поширювати, підстава, запобігати, втручатися, впливає, викликати, правильний, включити, загальний, спільний, опанувати, утворити, нехтувати.

Завдання 3. *Наведіть приклади сталих словосполучень, які найчастіше вживаються у вашій професії. Уведіть їх у речення.*

Завдання 4. *Напишіть відгук на статтю, послуговуючись відповідними мовними конструкціями.*

- ✓ *Праця автора, рецензована робота...*
- ✓ *Дослідження присвячене актуальній темі...*
- ✓ *На початку статті автор указує...*
- ✓ *Автор аналізує наявні джерела з цієї проблеми...*
- ✓ *Дослідник розглядає питання...*
- ✓ *Автор доводить, що...*
- ✓ *Аргументовано стверджується думка, що...*
- ✓ *Основна проблема дослідження полягає у...*
- ✓ *Робота вирізняється ... значним фактичним матеріалом, ... оригінальним підходом*
- ✓ *Автор справедливо зазначає, ...аргументовано обґрунтовує, ... ретельно розглядає...*
- ✓ *Думки автора про ... сформульовані чітко.*

- ✓ *Висновки автора ґрунтовні й результативні...*
- ✓ *Безперечною заслугою автора варто вважати новий підхід до вирішення ...*
- ✓ *Суттєвий недолік роботи полягає у відсутності чіткої характеристики...*
- ✓ *Поза розглядом дослідження залишилися питання ...*
- ✓ *Загалом це цікава й корисна робота.*
- ✓ *Отже, дослідження заслуговує на позитивну оцінку.*

Завдання 5. *Відредагуйте список літератури відповідно до бібліографічного посилання ДСТУ 8302:2015.*

1. Алфьоров С. М. Логіка для юристів : навч. посіб. / С. М. Алфьоров, Р. В. Бараннік, Г. Г. Шпитальов. – К. : КНТ : Дакор, 2011. – 136 с.
2. Антюшин С. С. Логика : учеб. пособие / С. С. Антюшин, Н. В. Михалкин. – М. : РАП, 2008. – 339 с.
3. Бандурка О. М. Юридична логіка : підручник / О. М. Бандурка, О. В. Тягло. – Х. : Золота миля, 2011. – 224 с.
4. Конверський А. Е. Логіка : підручник / А. Є. Конверський. – К. : Центр учб. л-ри, 2008. – 304 с.
5. Логіка для юристів (кредитно-модульний курс) : навч. посіб. / В. І. Цимбалюк, Л. А. Циганчук, О. А. Мітчук [та ін.]. – Л. : Новий Світ-2000, 2011. – 216 с.
6. Логіка і аргументація в праві : матеріали V Міжнар. наук.- практ. конф., Харків, 24 квіт. 2013 р. – Х. : ФО-П Корецька Л. О., 2013. – 274 с.
7. Тягло О. В. Критичне мислення : навч. посіб. / О. В. Тягло. – Х. : Основа, 2008. – 189 с.
8. Юридична аргументація. Логічні дослідження : колект. моногр. / за заг. ред. О. М. Юркевича. – Х. : Вид. Ванченко І. С., 2012. – 210 с.
9. Водорезова С. Р. Теоретико-методологические аспекты правовой аргументации / С. Р. Водорезова // Логіка і право : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 11 трав. 2012 р. – Х., 2012. – С. 157–159.
10. Демина Л. А. Семиотические основания логики и теории аргументации // Проблеми викладання логіки та дисциплін логічного циклу : IV міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ (13–14 трав. 2010 р.). – К., 2010. – С. 114–116.
11. Зайцев Д. В. Риторика и PR // Проблеми викладання логіки та дисциплін логічного циклу : IV міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ (13–14 трав. 2010 р.). – К., 2010. – С. 117–119.

12. Могилевская Н. Э. Аргументативный дискурс в профессиональной речи юристов / Н. Э. Могилевская, Н. В. Краснова // *Логіка і право : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. студ. і молодих вчених*, Харків, 19 трав. 2011 р. – X., 2011. – С. 144–147.
13. Олійник О. Місце юридичної риторики у колі гуманітарних наук, їх взаємозв'язок та взаємодія / О. Олійник // *Право України*. – 2010. – № 9. – С. 245–251.
14. Олійник О. Б. Наукові засади розвитку інституту юридичної риторики: в аспекті теорії юридичної аргументації / О. Б. Олійник // *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. – К., 2010. – Вип. 49. – С. 33–40.
15. Щербина О. Ю. Мовчазна брехня у правовій аргументації / О. Ю. Щербина // *Логіка і право : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф.*, Харків, 11 трав. 2012 р. – X., 2012. – С. 202–204.
16. Щербина О. Філософія логіки, філософська логіка, аргументація / О. Щербина // *Філософська думка*. – 2013. – № 5. – С. 103–112.

Завдання 6. *Відредагуйте текст, розставте пропущені розділові знаки. Позначте речення зі вставними словами, поясніть їх функцію в науковому стилі.*

У статті досліджується питання соціально-правової природи служби в Національній поліції України ступінь впливу трудового права і трудового законодавства на службові (трудові) правовідносини при підборі на посаду поліцейського форми реалізації права на службу поліцейськими підстави виникнення службових (трудових) правовідносин у поліцейських. Закон України «Про Національну поліцію» визначає правові основи організації та діяльності Національної поліції України, правовий статус поліцейських, порядок проходження служби в Національній поліції України та ін. Зокрема він визначає три категорії осіб, правовий статус яких має істотні відмінності. Відповідно в кожній з категорій є свої самостійні підстави виникнення службових (трудових) правовідносин які мають не тільки теоретичне, а й практичне значення для розвитку ефективної системи Національної поліції України.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ ДО РОЗДІЛУ

1. Городенська К. Синтаксична специфіка української наукової мови // *Українська термінологія і сучасність : збірник наук. праць*. Вип. IV. Київ : КНЕУ, 2001. 368 с.

2. **Методологія дисертаційного дослідження. Мовні особливості наукового стилю: навчальний посібник / уклад. Чорний І.В., Перцева В.А., Голопич І.М. Харків, ХНУВС, 2019. 272 с.**
3. **Семенов О. М. Культура наукової української мови : навч. посіб. Київ. : ВЦ «Академія», 2010. 216 с.**
4. **Типологія помилок у науковому тексті [Електронний ресурс] : збірник наукових праць / за ред. Т. В. Симоненко. Черкаси, 2011. 120 с.**

РОЗДІЛ 8
ЛЕКСИКА НАУКОВОГО СТИЛЮ
ЮРИДИЧНИЙ ТЕРМІН ЯК МОВНЕ ЯВИЩЕ

КОРОТКИЙ ЗМІСТ ТЕОРІЇ

Слово як лінгвістична категорія. Поняття як логічна категорія найвищого ступеня узагальнення. Структура поняття. Обсяг і зміст поняття. Правові поняття: доктринальні (теоретико-правові поняття) і легальні (нормативно-правові поняття). Поняття, категорія, слово, термін: співвідношення та взаємозв'язок.

Термін: визначення й загальна характеристика. Специфічні ознаки термінологічної лексики. Юридичний термін як першоелемент правового знання. Функції юридичних термінів. Місце й статус юридичного терміна в терміносистемі. Ознаки та особливості юридичних термінів. Характеристика юридичної термінології за походженням, семантикою, системними зв'язками, граматичною структурою, способом термінотворення й функційними параметрами.

Класифікація правничих термінів. Вертикальний й горизонтальний принципи класифікації правничої термінології. Галузева термінологія. Види галузевої термінології. Міжгалузева термінологія. Загальноправова термінологія. Загальні особливості й сфера використання.

Розподіл правничих термінів за ступенем соціальної спрямованості. Загальновживані, спеціально-юридичні, спеціально-технічні терміни. Особливості їх функціонування у правничих текстах. Принципи класифікації юридичної термінології за ознаками родового й видового значення. Поділ юридичних термінів залежно від способу позначення відповідного поняття (терміни точного значення й терміни, що виражають оціночні поняття). Класифікації юридичних термінів за ступенем конкретності (однозначні й ті, що потребують тлумачення); за ступенем складності (односкладні й багатоскладні). Дефіновані та недефіновані юридичні терміни. Вимоги щодо використання дефінованих термінів у текстах нормативно-правових актів.

Розподіл термінів за походженням. Питома й запозичена термінологічна лексика. Інтернаціональні терміни. Калькування як основний шлях поповнення термінофонду правничої науки. Поділ термінологічної лексики за структурою. Прості (слово) та складені (словосполука) терміни. Терміни-слова й терміни-словосполучення. Двокомпонентні, трикомпонентні, багатоконпонентні терміни.

Засоби українського термінотворення. Субстантивація як спосіб

досягнення лаконічності термінології.

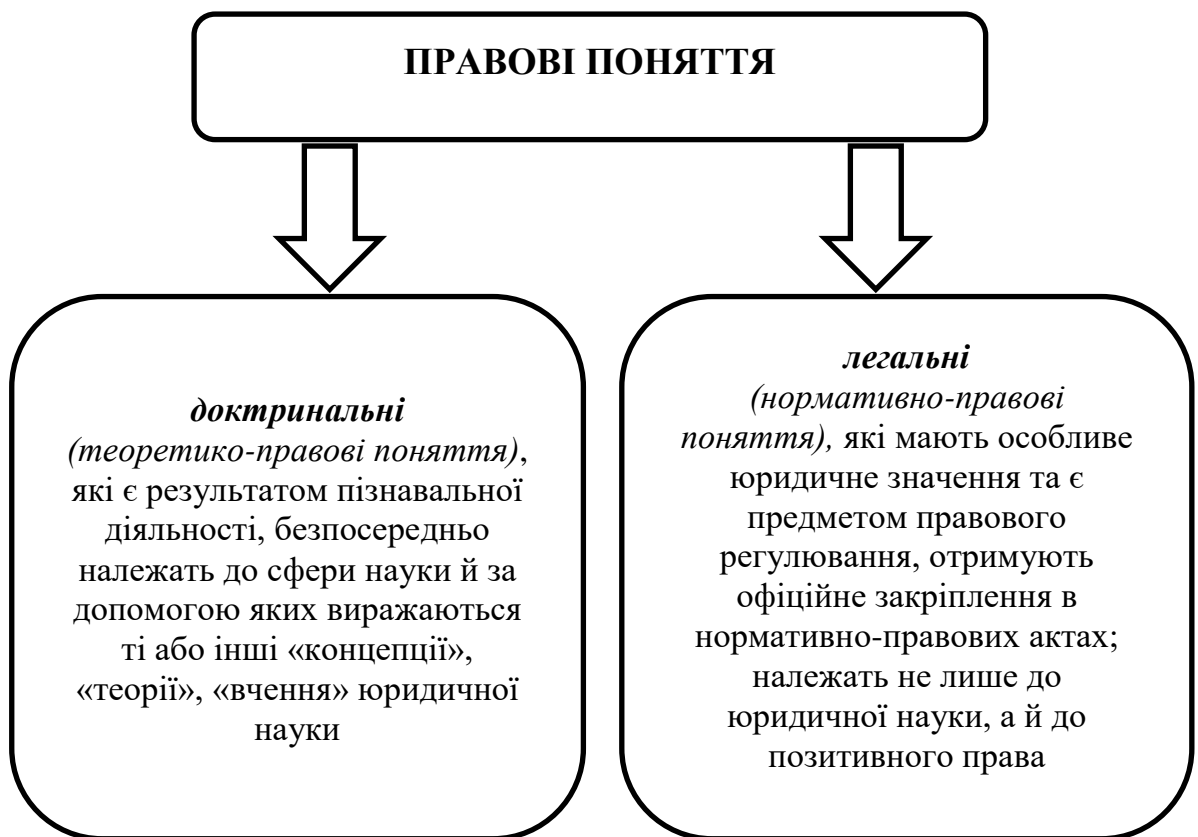
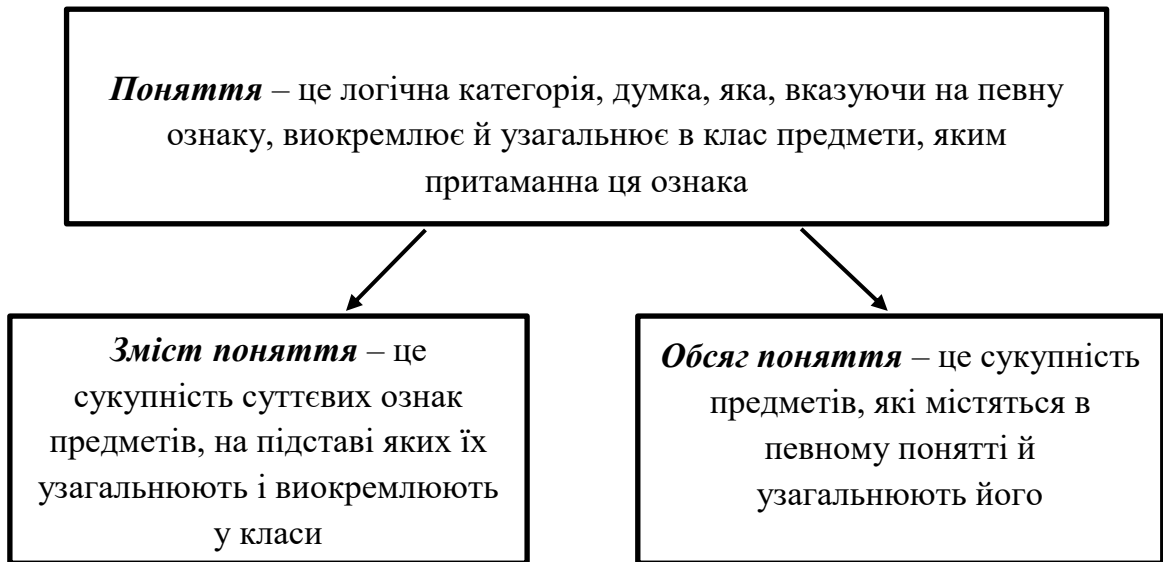
Родо-видові, синонімічні й антонімічні системно-сміслові зв'язки одиниць у межах терміносистеми права. Історизми, архаїзми та неологізми в словнику правової науки.

Понятійний апарат права. Загальна характеристика. Термінологічні проблеми законодавства України. Офіційність, чіткість, зрозумілість, єдність, стислість як основні вимоги до юридичної термінології. Термінологічні недоліки чинного законодавства України: використання архаїзмів; жаргонної лексики та просторіччя; емоційно забарвлених епітетів; полісемантичних (багатозначних) слів; синонімів; вузькоспеціалізованих термінів; іншомовних термінів; невиправданої тавтології; оціночних понять.

Юридична лексикографія як самостійний науковий напрям. Способи фіксації значення термінів (словники терміносистем, затверджені у вигляді стандартів; словники термінології). Класифікація словників. Перекладні словники. Енциклопедично-довідкові словники. Тлумачно-перекладні словники. Електронні словники.

ДОДАТОК ДО ТЕОРЕТИЧНОГО РОЗДІЛУ

РІЗНИЦЯ МІЖ ТЕРМІНОМ І СЛОВОМ

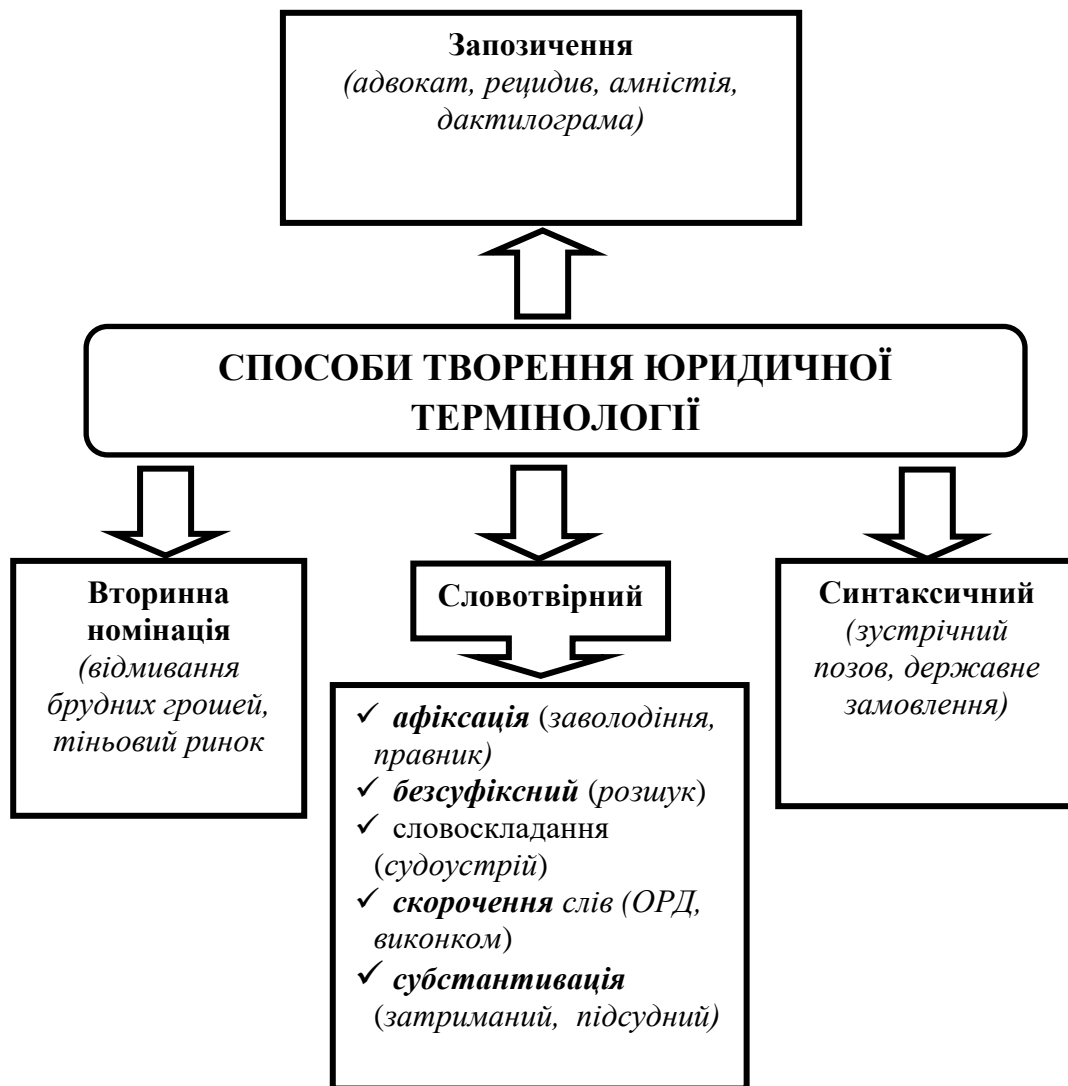
Термін	Слово
Виражає спеціальне професійне, наукове, технічне поняття	Виражає загальне чи побутове поняття
Базується на чіткому визначенні поняття, (дефініції)	Може мати декілька значень у тлумачному словнику
Є елементом терміносистеми	Належить до загального лексичного складу мови
Є стилістично нейтральним	Містить експресивні відтінки значення

Юридичний термін – слово або словосполучення, що виражає поняття з правової сфери суспільного життя й має визначення (дефініцію) в юридичній літературі (законодавчих актах, юридичних словниках, науково-правових працях)

КРИТЕРІЇ КЛАСИФІКАЦІЇ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ

ПАМ'ЯТАЙМО!

Призначення словника зумовлює певні його особливості. Так, тлумачний термінологічний словник повинен насамперед служити довідковим посібником у конкретній галузі, відображати систему її понять і містити всі терміни, необхідні для наукової й практичної роботи фахівців. Він повинен відтворювати в термінах нові поняття, які виникають у зв'язку з останніми досягненнями науки й техніки та давати визначення цим поняттям, що дозволить фахівцям правильно використовувати терміни, які їх позначають.

Якісний перекладний термінологічний словник повинен містити не лише слова та їх перекладні еквіваленти, але й визначення поняття, список синонімів у цій мові й у цій країні. Перекладний термінологічний словник також може містити короткий коментар, схеми, малюнки, формули.

КЛАСИФІКАЦІЯ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ СЛОВНИКІВ

Тип словника	Характеристика
<i>Перекладні словники</i>	Найпоширеніший вид сучасних термінологічних словників. Серед двомовних термінологічних словників найчастотнішими є російсько-українські, англійсько-українські, латинсько-українські тощо. Термінологічні словники можуть бути тримовними, значно рідше – чотири- семимовними
<i>Енциклопедично-довідкові</i>	Подають пояснення наукових понять, а не просто фіксують терміни. Словникова стаття в лексикографічних працях такого типу складається з двох частин – назви поняття і його означення (дефініції)
<i>Тлумачно-перекладні словники</i>	Словники змішаного типу, які перекладають термін іноземною мовою (або кількома мовами) і подають його тлумачення
<i>Електронні словники</i>	Комп'ютерна база даних, що містить особливим чином закодвані словникові статті, які дозволяють добирати потрібні слова, часто з урахуванням морфологічних форм й особливостей поєднання слів

ПРАКТИЧНА КОМПОНЕНТА

I. КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ

1. Чим відрізняється слово від поняття?
2. Що таке термін? Назвіть характерні ознаки терміна
3. Яке місце в науковій літературі належить термінам?
4. Які функції виконують терміни?
5. Які групи термінологічної лексики можна виділити?
6. Назвіть основні способи творення термінів.
7. Дайте визначення поняттю «юридичний термін».
8. Назвіть і проаналізуйте основні ознаки юридичних термінів.
9. Які принципи класифікації юридичної термінології ви знаєте?
10. На які групи залежно від ступеня спеціалізації поділяються терміни?
11. Які ви знаєте терміни за структурою?

12. Які ви знаєте терміни за походженням?
13. Назвіть основні термінологічні недоліки чинного законодавства України.
14. Назвіть способи фіксації юридичних термінів.
15. Які ви знаєте види термінологічних словників? Наведіть приклади.

II. ТЕСТИ

1. Слово або словосполучення, що виражає поняття з правової сфери суспільного життя й має визначення в юридичній літературі – це:
 - А) дефініція;
 - Б) синонім;
 - В) юридичний термін;
 - Г) паронім.
2. Яка з цих ознак НЕ притаманна термінові:
 - А) термін повинен відповідати правилам і нормам певної мови;
 - Б) термін має бути системним;
 - В) термін повинен бути емоційно забарвлений;
 - Г) термінові властива певна незалежність від контексту.
3. Терміни, які вживаються практично в усіх галузевих термінологіях, належать до:
 - А) загальнонаукових;
 - Б) системних;
 - В) міжгалузевих;
 - Г) вузькоспеціальних.
4. Юридична термінологія виконує такі функції:
 - А) номінативна, комунікативна, гносеологічна;
 - Б) естетична, управлінська, соціальна;
 - В) культураносна, правоохоронна, інформаційна;
 - Г) законодавча, виконавча, судова.
5. Юридичні терміни поділяються на:
 - А) загальноновживані, звичайні, особливі;
 - Б) спеціальні, лексичні, стилістичні;
 - В) загальноновживані, спеціально-технічні, власне юридичні;
 - Г) спеціальні, активні, пасивні.
6. Юридичний термін повинен:
 - А) мати дефініцію, бути милозвучним, багатозначним;

- Б) бути точним, однозначним, експресивно нейтральним;
- В) бути експресивно нейтральним, милозвучним, вступати у синонімічні зв'язки;
- Г) бути однозначним, контекстуально залежним, належати до загальноновживаної лексики.

7. За походженням юридичні терміни можуть бути:

- А) питомими й запозиченими;
- Б) двокомпонентними й багатоконпонентними;
- В) дефіновані та недефіновані;
- Г) загальноновживані й спеціально-юридичні.

8. За структурою терміни можуть бути:

- А) однокомпонентні й багатоконпонентні;
- Б) однозначні й багатозначні;
- В) власне українськими й запозиченими;
- Г) загальнонаукові й вузькоспеціальні.

9. Для термінологічної лексики є характерним використання:

- А) синонімів;
- Б) багатозначних слів;
- В) омонімів;
- Г) однозначних слів.

10. Який із названих НЕ є способом творення юридичних термінів:

- А) асфіксація;
- Б) запозичення термінів;
- В) вторинна номінація;
- Г) конверсія.

11. Уживання запозичених термінів у юридичному тексті вимагає дотримання таких правил:

- А) іншомовні слова не використовуються без потреби;
- Б) іншомовні слова використовуються в будь-яких випадках;
- В) іншомовні слова вживаються лише в тих текстах, у яких вони запозичувалися;
- Г) запозичені слова мають бути зрозумілими.

12. Найпоширенішими джерелами запозичень юридичних термінів є:

- А) римське право;
- Б) французька мова;
- В) німецька мова;
- Г) італійська мова.

13. Наука, яка вивчає терміни й терміносистеми:

- А) термінознавство;
- Б) мовознавство;
- В) лінгвістика;
- Г) правознавство.

14. Яка з названих вимог НЕ відповідає вимогам до юридичної термінології:

- А) офіційність;
- Б) чіткість;
- В) багатозначність;
- Г) стислість.

15. Яка з характеристик НЕ притаманна юридичному термінові:

- А) юридичний термін співвідноситься з правовим поняттям як першоелементом правового знання та є його знаковою (мовною) моделлю, репрезентованою у звуковій і літерній формах;
- Б) за наявності визначення в нормативно-правових актах юридичний термін вважається кодифікованим;
- В) юридичний термін є одиницею термінологічної системи права, через яку входить до загального термінологічного фонду національної мови;
- Г) у науковій літературі юридичний термін, зазвичай, має декілька значень.

16. Систематизація термінів у словниках, довідниках, що орієнтують мовців на правильне їх використання, називається:

- А) стандартизацією термінів;
- Б) словниковою дефініцією;
- В) кодифікацією термінів;
- Г) термінологічним стандартом.

17. Словники, що подають значення термінів певної галузі знань, називаються:

- А) етимологічними;
- Б) термінологічними;
- В) орфографічними;
- Г) фразеологічними.

18. Слова «правосуддя», «справедливість» є синонімами до:

- А) правовий;
- Б) юстиція;
- В) правознавчий;
- Г) юридичний.

19. Позначити рядок, який містить тлумачення слова «депортація»:

- А) вигнання, висилка з держави як міра карного покарання;
- Б) фаза промислового циклу;
- В) політична організація суспільства;
- Г) система державних заходів.

20. Загальнонаукові терміни подано в рядку:

- А) авантитул, ідея, законопроект, квартет, алітерація;
- Б) гіпотеза, закон, концепція, теорія, синтез;
- В) парадокс, апеляція, центризм, санація, ретрансляція;
- Г) навіювання, альтруїзм, активність характеру, моральне виховання, самоконтроль.

21. До юридичних термінів належать усі слова в рядку:

- А) пам'ять, уява, судження, депозит;
- Б) слідство, злочин, законодавство, судова експертиза;
- В) відрядження, реєстрація, інструкція, посвідчення;
- Г) анулювати, нарахування, повноваження, платоспроможний.

22. Установіть відповідність:

<i>Термін</i>	<i>Значення</i>
А) юрист	1. заборона
Б) легітимний	2. оскарження
В) табу	3. звіт
Г) рапорт	4. законний
	5. правник

23. Установіть відповідність:

Терміни

- А) біженець, свідок, працівник
- Б) гіпотеза, судове слідство, метод
- В) компанія, експорт, акція
- Г) правозастосування, криміналістика

Класифікація

- 1. загальнонавчальні
- 2. спеціальні юридичні
- 3. спеціально-технічні
- 4. загальнонаукові
- 5. мовознавчі

24. Власне українськими є всі терміни в рядку:

- А) бюджет, протокол, міліція, нотаріус;
- Б) відсоток, бездітність, злочинець, слідчий;
- В) адвокат, імпічмент, присуд, хабар;
- Г) процент, закон, дактилоскопія, уряд.

25. Префіксальним способом утворені всі терміни в рядку:

- А) фоторобот, юриспруденція, МВС;
- Б) підсудний, затриманий, оперуповноважений;
- В) законний, урядовий, правовий;
- Г) перешкода, недоторканість, передоручення.

26. Укажіть рядок, у якому правильно дібрано українські відповідники до іншомовних термінів:

- А) наративний – прихований, латентний – оповідний, парадокс – суперечність;
- Б) легітимний – законний, варіабельний – змінний, креативний – творчий;
- В) макрос – опція, електоральний – виборчий, інтеракція – взаємодія;
- Г) ексклюзивний – винятковий, ідентичний – незвичайний, симптом – рівень.

27. Позначте рядок, у якому всі терміни утворено способом вторинної номінації:

- А) нормативний акт, мовна система, закони милозвучності;
- Б) діалогове вікно, споживчий кошик, водяний знак;
- В) політичний дискурс, земельна рента, власний заголовок;
- Г) теорія лінгвістичної відносності, згортання крові, дискурс модернізму.

28. Правильно утворено терміни-словосполучення в такому рядку:

- А) плаваючий курс валюти, рятівні заходи, оточуюче середовище;
- Б) координуюча рада, керуючий пристрій, діюча армія;
- В) регулярна армія, абсолютна похибка, військове училище;
- Г) двохсторонні рівняння, комерційна тайна, виконуючий директор.

29. Суфіксальним способом утворені всі терміни в рядку:

- А) хабарник, позивач, шлюбний;
- Б) вартовий, підозрюваний, обвинувачений;
- В) кримінально-процесуальний, законодорадчий, мати-героїня;
- Г) волевиявлення, лісоохоронний, ДТП.

30. У якому рядку всі терміни належать до міжгалузевих:

- А) мікропроцесор, консоль, відеокарта;
- Б) експеримент, принцип, синтез;
- В) етнос, культура, соціум;
- Г) субстантивація, тезаурус, суфікс.

III. ЗАВДАННЯ

Завдання 1. *Розкрийте значення термінів і понять. Складіть із ними речення.*

Громадський порядок. Презумпція. Фізична особа. Право. Комуникативний. Кримінальна відповідальність. Юриспруденція. Компетенція. Пріоритет.

Завдання 2. *Доберіть українські відповідники до поданих термінів іншомовного походження.*

Юрист, рапорт, ліміт, резюме, рецидив, толерантний, паритет, імпічмент, компенсація, апеляція, вето, алібі, табу, аташе, інцидент, авторитет, латентний, амністія, пріоритет, адвокат, стимул, компенсація, ротація, полеміка, експерт, преамбула, ізоляція, імідж, реєстр, альтернатива, патент, екстрадиція, інкримінувати, презумпція, санкція, юстиція, комюніке, експертиза, декрет, криміналістика, нотаріус, юрисдикція, арбітраж, інтенція, лобізм, паспорт, легітимація, корекція, фіксація, реєстр, вакансія, корупція.

Завдання 3. *Перекладіть українською мовою сполуки.*

Огнестрельное оружие, уровень общественной нравственности, лицо, совершившее преступление, содержание в заключении, уголовное наказание, пожизненное содержание, непричастность, встречный иск, право собственности на наследство, председательствующий.

Завдання 4. *Підберіть антоніми до термінів.*

Прогрес, імпорт, синтез, пасивність, колективний, монархія, симпатія, інтеграція, монолог, імміграція.

Завдання 5. *Згрупуйте терміни в синонімічні ряди.*

Власність, адвокат, слідство, адміністрація, конкуренція, злочин, керівництво, операція, майно, начальство, апарат, процес, правозаступник, управління, суперництво, злочинець, загострення, уряд, підсудний, статок, змагання, юрист.

ПАМ'ЯТАЙМО!

Якщо проаналізувати термінологію, яка вживається фахівцями певної галузі в наукових текстах, усному професійному мовленні, уводиться в словники, то виявимо, що частина термінів використовується лише в цій галузі, а частина – і в інших. Це свідчить про те, що терміни неоднакові за ступенем спеціалізації їхнього значення.

Залежно від ступеня спеціалізації значення терміни можна поділити на три основні групи:

- ✓ **Загальнонаукові** терміни, тобто терміни, які вживаються практично в усіх галузевих термінологіях (*система, тенденція, закон, концепція, теорія, аналіз, синтез*). Необхідно зазначити, що такі терміни в межах певної термінології можуть конкретизувати своє значення (пор.: *правова система, осушувальна система, економічна система*).
- ✓ **Міжгалузеві** терміни – це терміни, які використовуються в кількох споріднених або й віддалених галузях (*санація, технополіс, приватна власність*).
- ✓ **Вузькогалузеві** терміни – це терміни, характерні лише для певної галузі (*дактилоскопія, юридична відповідальність, криміналістика, нотаріус, юрисдикція, арбітраж*).

Завдання 6. Назвіть джерело виникнення юридичного терміна та поясніть його значення.

Алібі, арешт, афект, віктимологія, делікт, експертиза, кодекс, кримінологія, легітимність, легальність, поліція, нотаріус, преюдиціальність, реторсія, рецидив, сертифікат, амністія, дактилоскопія, зона, kleптоманія, наркоманія, порнографія, грабувати, каятися, свідок, карати, позов, скарга, вирок, начальство, правник, бандитизм, валюта, карантин, контрабанда, опціон, стандартизація, аварія, корупція, закон, порука, злочин, протест, присуд, позивати, арбітраж, денонсація, гарантія, прокурор, суверенітет.

Завдання 7. Охарактеризувати терміни з погляду запозичення, способу творення та ступеня спеціалізації значення.

Агент, гарантія, експорт, компанія, компенсація, контракт, ліцензія, менеджер (пряме запозичення), антидержавний, демаркація, дискваліфікація,

квazігроші, фотографія (криміналістична), лізинг, сублізинг, бездітний, бездітність, здатний до праці, працездатність, конфіскувати, припинити діяльність, припинення діяльності, кодекс, амністія, право, уряд, закон, концесіонер, законний, урядовий, правовий, перешкода, недоторканність, злочинець, наймодавець, безпека руху, демонстрація сили, КК, ЦК, ЦПК, образа, особливо тяжкі наслідки, нагальна необхідність, невідкладні випадки, недобросовісна конкуренція, інтереси національної безпеки, економічного добробуту та прав людини, поважна причина, будівля, довкілля, депозит, безробітний, страйк, застава, володіння, переведення боргу, колективний договір, аналіз, інтеграція, класифікація, метод, система, аболіція, акцепт, евентуальний умисел, ексгумація, кодифікація, оферта, рецепція, сервітут.

Завдання 8. *Визначте галузь права, у якій вживаються зазначені терміни.*

Громадянин, правосуддя, арешт, злочин, правопорушення, строк погашення судимості, шпигунство, грабіж, явка з повинною, суспільно небезпечне діяння, знаряддя злочину, асфіксія, рубана рана, заняття проституцією, криміналістична техніка, розтин трупа, притягнення до кримінальної відповідальності, недоторканність особи, суспільно небезпечна особа, протокол слідчої дії, мотивована постанова, ознайомлення захисника й обвинуваченого з матеріалами справи, мотиви зміни обвинувачення, проголошення вироку, рішення про судові витрати, господарський договір, договір оренди квартири, заповіт, відбиток печатки, гриф погодження.

Завдання 9. *Наведіть по 5 прикладів термінів вашого фаху, що відповідають таким характеристикам.*

- ✓ Терміни утворені префіксальним способом:..
- ✓ Терміни утворені за допомогою суфікса –ість:...
- ✓ Терміни запозичені з інших мов:...
- ✓ Загальновживані терміни:...
- ✓ Спеціально-юридичні терміни:...
- ✓ Власне українські терміни:...
- ✓ Терміни утворені шляхом аббревіації:...
- ✓ Терміни зі структурною моделлю іменник + іменник:...
- ✓ Терміни зі структурною моделлю іменник + прикметник:...
- ✓ Трикомпонентна конструкція:...

Завдання 10. *Підберіть до поданих термінів «традиційні».*

- ✓ Дискурс –
- ✓ Концепт – ...
- ✓ Евентуальний – ...

✓ Артикуляція – ...

Завдання 11. *Виписати з різних лексикографічних джерел (словників, довідників, енциклопедій) 10 термінів, що використовуються у сфері, яку ви обрали. Охарактеризуйте їх за планом:*

1. Подати до кожного терміна дефініцію (тлумачення, визначення).
2. Виписати з фахової (наукової) літератури 2–3 речення до кожного терміна, зробивши посилання на джерело й зазначивши вихідні дані опрацьованого джерела в прикінцевому списку.
3. Подати можливі синоніми (власне українські чи іншомовні), антоніми, омоніми чи пароніми до терміна.
4. Оформити список використаної літератури згідно з сучасними бібліографічними вимогами.

Завдання 12. *Створіть мінісловник юридичних термінів. Із фахової літератури (монографій, статей, періодики, навчальних видань тощо) доберіть і запишіть 10 термінів. Охарактеризуйте їх за планом:*

1. Дефініція (визначення за термінологічним словником).
2. Ступінь спеціалізації (загальнонауковий, міжгалузевий, вузькоспеціальний).
3. Галузь права, у якій уживається термін.
4. Походження (власний, запозичений).
5. Спосіб творення.

СПИСОК ЮРИДИЧНИХ СЛОВНИКІВ

1. Адміністративне право України: законодавчі визначення: словник-довідник / уклад. В. А. Калюжний, С. В. Петков. Запоріжжя : КПУ, 2009. 220 с.
2. Англо-український словник міжнародного, порівняльного й європейського права. Київ : Арій, 2009. 608 с.
3. Англо-український юридичний словник: близько 75 000 термінів / уклад. С. М. Андріанов. Київ : Арій, 2008. 552 с.
4. Беліков О. О. Тлумачний словник найсучасніших юридичних термінів. Харків : Прапор, 2011. 320 с.
5. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка. Київ : Юрінком Інтер, 2007. 990 с.
6. Кучма Г. Я. Термінологічний словник із загальної теорії держави та права (для бакалаврів, спеціалістів). Львів: ЛІ МАУП, 2006. 45 с.

7. Німецько-українсько-російський коментований словник з адміністративного права / заг. ред. Б. Шлоера та Ю. Зайцева. Київ : Український центр правничих студій, 2003. 464 с.
8. Правознавство. Словник термінів : навч. посіб. /за ред. В. Г. Гончаренка. Київ : ТОВ «КНТ», 2007. 636 с.
9. Словник з аграрного права. / уклад.: В. П. Жушман, О. О. Погрібний, В. Ю. Уркевич / за ред. В. П. Жушмана. Харків: Нац. юрид. акад. України, 2010. 164 с.
10. Словник латинських юридичних висловів / уклад. З. М. Хоміцька 3-е вид. Харків : Право, 2008. 272 с
11. Словник термінології Європейського Союзу англійсько-французько-німецько-український. Київ : К.І.С., 2007. 226 с.
12. Словник термінів з правової конфліктології / за ред. М. І. Панова, Ю. П. Битяка, Л. М. Герасіна та ін. Харків : Одиссей, 2006. 208 с.
13. Словник цивільного права / уклад. В. І. Борисова, С. Н. Приступа, В. С. Козадаєв Харків : Фактор, 2012. 167 с.
14. Юридичні терміни: Тлумачний словник / уклад. В. Г. Гончаренко та ін. / за ред. В. Г. Гончаренка. 2-е вид. Київ : Либідь, 2004. 320 с.
15. Сучасний словник цивільно-правових термінів. / І. В. Венедіктова. Харків : Страйд, 2005. 215 с.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ ДО РОЗДІЛУ

1. Артикуца Н. В. Культура правотворчості і мова. Наукові записки. Київ: Юридичні науки. 2008. Т. 77. С. 44- 49.
2. Методологія дисертаційного дослідження. Мовні особливості наукового стилю: навчальний посібник / уклад. Чорний І. В., Перцева В. А., Голопич І. М. Харків, ХНУВС, 2019. 272 с.
3. Чулінда Л. І. Українська правнича термінологія: навч. посіб. Київ, 2005. с.112.

РОЗДІЛ 9
ОСОБЛИВОСТІ РЕДАГУВАННЯ
ТА ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВИХ ТЕКСТІВ

КОРОТКИЙ ЗМІСТ ТЕОРІЇ

Наука про переклад, або перекладознавство. Переклад як процес і результат. Класифікація видів перекладу. Переклади, які виконує людина, машинні (автоматизовані) переклади; синхронні й послідовні. Письмові й усні, зорово-письмові та зорово-усні переклади.

Види перекладу. Буквальний або дослівний переклад. Адекватний переклад як спосіб передавання точного змісту оригіналу відповідно до норм рідної мови. Вільний переклад. Реферативний та анотаційний переклади як форми вільного перекладу. Різновиди та способи реферативного перекладу. Суспільно-політичний, художній, науковий переклади. Особливості наукового перекладу. Стратегія наукового перекладу. Основні етапи перекладу наукового тексту.

Лексичні й граматичні особливості наукових текстів. Лексичні труднощі наукового перекладу. Граматичні проблеми наукового перекладу.

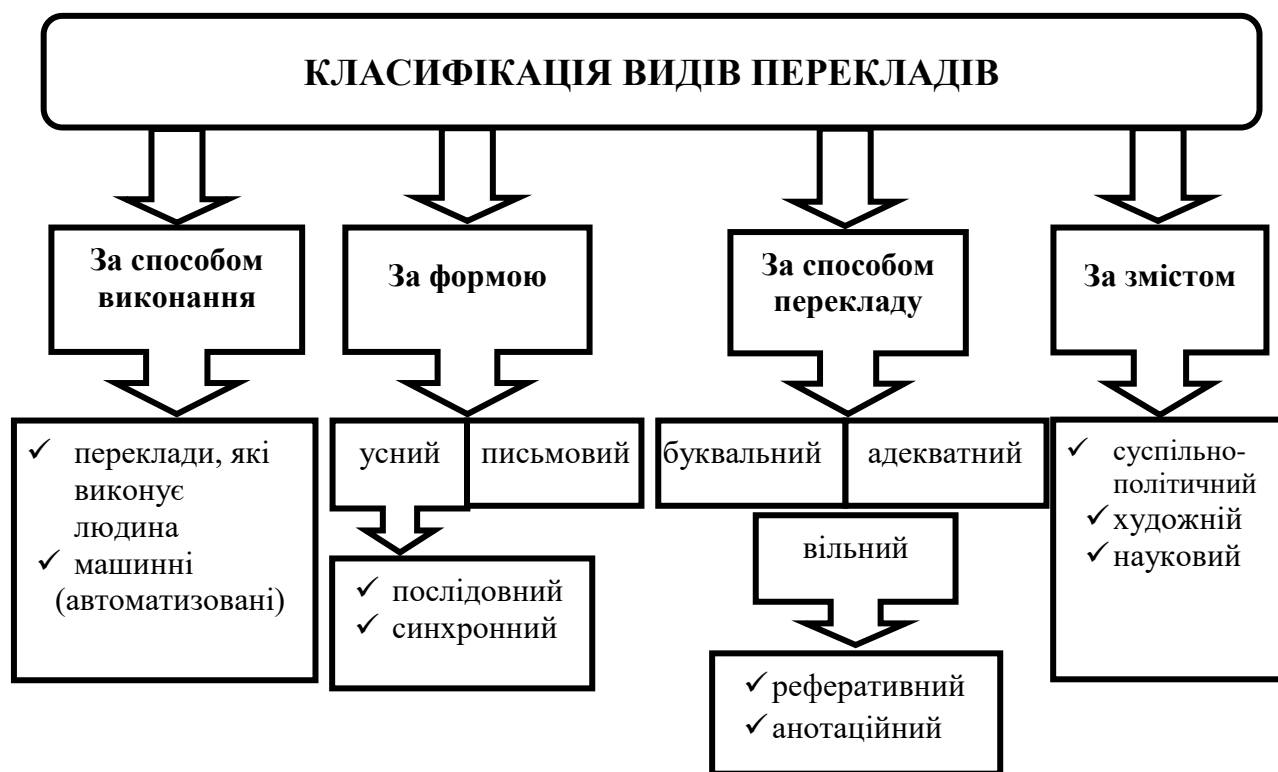
Граматична перекладацька трансформація та її види. Пермутація (переставлення), субституція (заміна), додавання, вилучення, комплексна трансформація.

Використання словників і довідників під час наукового перекладу. Загальні й спеціальні джерела інформації. Словники загального призначення, загальні енциклопедії. Двомовні й одномовні словники.

Вимоги до перекладу юридичного тексту. Функціональний підхід як основний принцип юридичного перекладу.

Особливості перекладу текстів у галузі права й правовому середовищі. Мова права та її характеристика. Основні труднощі, що виникають при перекладі юридичних текстів (специфіка юридичної мови, лінгвокультурні розбіжності мови оригіналу й мови перекладу, різниця в законодавчих системах і лінгвістичних традиціях країн тощо). Відсутність еквівалентної термінології в різних мовах як головна лінгвістична проблема юридичного перекладу.

ДОДАТОК ДО ТЕОРЕТИЧНОГО РОЗДІЛУ

ПАМ'ЯТАЙМО!

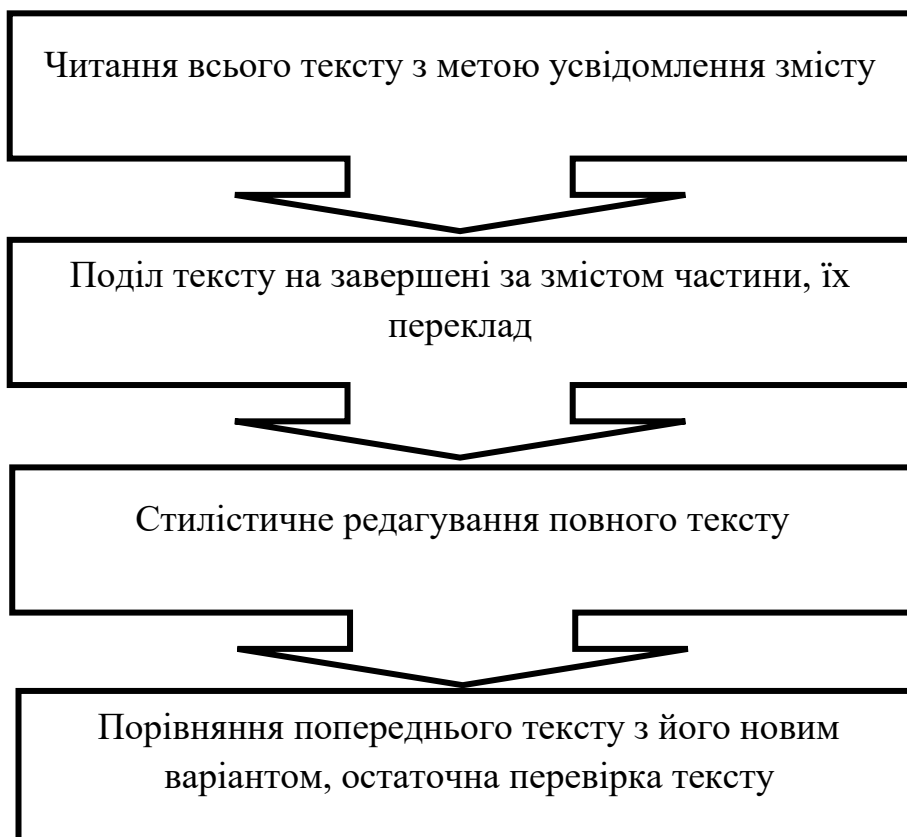
Оформлюючи текст відповідно до норм літературної мови треба:

- ✓ передавати текст оригіналу точно й зрозуміло, запобігаючи його викривленню;
- ✓ дотримуватися лаконічності;
- ✓ уникати повторень;
- ✓ надавати перевагу українським відповідникам (якщо це не впливає на якість змісту);
- ✓ намагатися зберігати природну для мови перекладу форму висловлювання;
- ✓ використовувати терміни й назви в їх прямому значенні;
- ✓ знаходити адекватний переклад термінів, скорочень і символів.

Важливу увагу необхідно приділяти перекладу *заголовка*. Якщо в художній літературі заголовки не завжди дає достатню інформацію про зміст твору, то в науковій – його призначення зовсім інше. Основними рисами *заголовків* наукових текстів є чіткість, лаконічність, ясність, зрозумілість. Заголовки можуть складатись із загального заголовка й одного чи більше підзаголовків. Якщо загальний заголовок не достатньо розкриває зміст тексту, варто звернутися до підзаголовків.

Часто в заголовках використовуються різноманітні *скорочення*. Перелік найбільш вживаних скорочень міститься майже в кожному словнику. За необхідності можна звернутися до спеціальних словників скорочень.

ЕТАПИ ПОВНОГО ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВОГО ТЕКСТУ

СКЛАДНІ ВИПАДКИ ПЕРЕКЛАДУ В НАУКОВОМУ ТЕКСТІ

иногда встречаются ошибки	іноколи трапляються помилки
к таким понятиям относятся	до таких понять належать
оказывать влияние	вплинути
следовать примеру	брати за приклад
следует выполнить	належить виконати
следует отметить	зауважимо
из теоремы следует	з теорема впливає
сделать возможным	уможливити
сделать невозможным	унеможливити
термітами являются слова	термінами є слова
требуются специальные приемы	необхідні спеціальні заходи
включая пользователей	включно з користувачами
учитывая то что	з огляду на те, що

является	є, виявляється
господствующий	панівний
разрушающий	руйнівний
нержавеющий	нержавний
управляемый	керований
производимый	вироблюваний
познаваемый	пізнаваний
следующий	наступний (у часовому й просторовому значенні), такий (перед переліком або поясненням)
в заключение	на закінчення, підсумовуючи
другими словами	інакше кажучи
прежде всего	насамперед
с другой стороны	з іншого боку
с одной стороны	з одного боку
в настоящее время	зараз, нині, наразі
в основном	здебільшого
в отличие	на відміну
в результате	внаслідок, як наслідок
в связи с тем что, поскольку	позаяк, оскільки
в то же время	водночас
в частности	зокрема
во многом	багато в чому
вместо этого	натомість
впрочем	а втім, зрештою
как правило	зазвичай
наконец	нарешті, зрештою
ни в коем случае	у жодному разі
по крайней мере	принаймні
при этом используются	водночас використовуються
при анализе	під час аналізу
с помощью	за допомоги
учитывая то что	з огляду на те що
подготовиться к (чему)	підготуватися до (чого)
стремиться к (чему)	прагнути до (чого)
предупреждать о (чем)	попереджати про (що)
думать о (чем)	думати про (що)
забота о (чем)	піклування, турбота про (що)
случилось по вине	трапилось через провину
работать по (совместительству)	працювати за (сумісництвом)
выполнять по (распоряжению)	виконувати за (розпорядженням)
обратиться по (адресу)	звернутися на/за (адресу/адресою)
получить в рассрочку	одержати на виплату
по возможности быстрее	якомога швидше
в тот же момент	тої ж миті
по сторонам света	по сторонах світу

по компенсационному каналу	компенсаційним каналом
по принципу построения	за принципом побудови
по запросу	на запит
по интересующим их вопросам	з питань, що їх цікавлять
по недоразумению	через непорозуміння
не однородны по составу	не однорідні за складом
доступ по вызову	доступ за викликом
при испытании	за допомоги випробувань
при изменении	під час вимірювання
при выполнении	під час виконання

ПАМ'ЯТАЙМО!

Прийменник *при*, уживаний і універсальний прийменник російської мови, в українській має набагато вужчу сферу вживання, тому, перекладаючи відповідні прийменникові конструкції, треба бути дуже уважним. Залежно від змісту конструкції з прийменником *при* перекладають різними засобами: під час (рос. во время), у разі (у випадку) (рос. в случае), унаслідок (у результаті) (рос. в результате) тощо.

Треба також чітко розрізняти конструкції з дієслівними формами на **-но**, **-то** без підмета та конструкції з підметом і пасивним дієприкметником. Обидві конструкції не суперечать нормам української мови, але між ними є поняттєва відмінність.

ПОМИЛКИ ВЖИВАННЯ ДІЄСЛІВНИХ ФОРМ НА -НО, -ТО

Дієслівна форма на -но , -то	Вживається, коли є потреба наголосити на процесі, спрямованому на об'єкт, не вказуючи суб'єкта	Наприклад: <i>Більшість національних стандартів, які стосуються якості харчових продуктів, буде модифіковано відповідно до вимог міжнародних стандартів. Розміри застандартизовано в...</i>
Конструкція з пасивним дієприкметником	Вживається, якщо потрібно відтінити не процес, а ознаки, набуті внаслідок процесу	Наприклад: <i>Міжнародний стандарт уважають прийнятним, якщо національний стандарт ідентичний чи модифікований щодо міжнародного стандарту. Розміри застандартизовані, а не довільні.</i>

Граматична перекладацька трансформація – зміна граматичних характеристик слова, словосполучення або речення в перекладі

ПЕРМУТАЦІЯ

граматична трансформація, унаслідок якої змінюється порядок слів у словосполученні або реченні

СУБСТИТУЦІЯ

граматична трансформація, унаслідок якої змінюються граматичні ознаки словоформ

ДОДАВАННЯ

граматична трансформація, унаслідок якої в перекладі збільшується кількість слів, словоформ або членів речення

ВИЛУЧЕННЯ

граматична трансформація, унаслідок якої вилучається певний мовний елемент (плеоназм, член речення або його частина)

**КОМПЛЕКСНА
ТРАНСФОРМАЦІЯ**

комплекс граматичних трансформацій, який містить дві або більше простих граматичних трансформацій

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНІВ

Російський термін	Українські відповідники
<p>Ведомый</p> <p><i>ведомое устройство</i> <i>ведомый генератор</i></p>	<p>1. Тяжний: той, якого тягнуть, якому надають рух 2. Керований: той, яким керують</p> <p><i>керований пристрій</i> <i>керований генератор</i></p>
<p>Ведущий</p> <p><i>ведущая машина в колонне</i> <i>ведущая организация</i> <i>ведущая отрасль</i> <i>ведущая роль</i> <i>ведущий специалист</i></p>	<p>1. Тяговий: той, що тягне, надає рух 2. Провідний: найважливіший, головний, основний 3. Головний: той, що йде попереду, очолює 4. Керівний: той, що керує</p> <p><i>головна машина в колоні</i> <i>провідна установа</i> <i>провідна галузь</i> <i>провідна роль</i> <i>провідний фахівець (спеціаліст)</i></p>
<p>Ветвь</p> <p><i>ветвь власти</i> <i>ветвь сети</i> <i>ветвь функции</i></p>	<p>1. Вітка:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ділянка кривої, колії; • в електротехніці – ділянка електричного кола, по елементах якої протікає один і той самий струм; • у програмуванні – ділянка програми, якій може бути передано керування в точці розгалужування; • у комп'ютерних мережах – шлях, що зв'язує два суміжні вузли та не має проміжних вузлів <p>2. Гілка:</p> <ul style="list-style-type: none"> • у біології – невеликий боковий відросток, пагін дерева, чагарника або трав'янистої рослини; • окреме відгалуження, частина чого-небудь <p>3. Парость: лінія спорідненості в родоводі кого, чого-небудь</p> <p><i>гілка влади</i> <i>вітка мережі</i> <i>вітка функції</i></p>

<p>Военный</p> <p><i>военная база</i> <i>военная операция</i> <i>военное дело</i> <i>военное положение</i> <i>военное производство</i> <i>военное училище</i> <i>военный потенциал</i></p>	<p>1. Воєнний: який стосується війни, пов'язаний з нею; 2. Військовий: який стосується війська, військовослужбовця</p> <p><i>військова база</i> <i>воєнна операція</i> <i>військова справа</i> <i>воєнний стан</i> <i>військове виробництво</i> <i>військове училище</i> <i>воєнний потенціал</i></p>
<p>Гражданский</p> <p><i>гражданская жизнь</i> <i>гражданская оборона</i> <i>гражданская одежда</i> <i>гражданская ответственность</i> <i>гражданская позиция</i> <i>гражданская правоспособность</i> <i>гражданская служба</i> <i>гражданские свободы</i> <i>гражданское мужество</i> <i>гражданское правительство</i> <i>гражданское право</i></p>	<p>1. Громадянський:</p> <ul style="list-style-type: none"> • який стосується правового статусу громадян у державі; • пов'язаний із громадянами; • властивий свідомому громадянину, спрямований на користь суспільства <p>2. Цивільний:</p> <ul style="list-style-type: none"> • який стосується правових відносин (протилежний карному); • невійськовий; • нецерковний, світський <p><i>цивільне життя</i> <i>цивільна оборона</i> <i>цивільний одяг</i> <i>цивільна відповідальність</i> <i>громадянська позиція</i> <i>цивільна правоздатність</i> <i>цивільна служба</i> <i>громадянські свободи</i> <i>громадянська мужність</i> <i>цивільний уряд</i> <i>цивільне право</i></p>
<p>Исключительно</p> <p><i>исключительно на основании специальных разрешений приглашения исключительно для сотрудников фирмы</i></p>	<p>1. Винятково: дуже, надзвичайно, особливо, не так, як усі 2. Виключно: лише, тільки</p> <p><i>виключно на підставі спеціальних дозволів</i> <i>запрошення виключно для співробітників фірми</i></p>

<p>Исключительный</p> <p><i>исключительная компетенция</i> <i>исключительная ситуация</i> <i>исключительная собственность</i> <i>исключительное значение</i> <i>исключительные меры</i> <i>исключительные</i> <i>обстоятельства</i> <i>исключительный случай</i> <i>исключительный характер</i></p>	<p>1. Винятковий:</p> <ul style="list-style-type: none"> • який становить виняток із загальних правил; особливий, надзвичайний; • який нечасто трапляється, особливий, надзвичайний, феноменальний <p>2. Виключний:</p> <ul style="list-style-type: none"> • який поширюється тільки на когось, щось; • притаманний тільки даній особі, предмету тощо; єдиний <p><i>виключна компетенція</i> <i>виняткова ситуація</i> <i>виключна власність</i> <i>виняткове значення</i> <i>виняткові заходи</i> <i>виключні обставини</i></p> <p><i>винятковий випадок</i> <i>винятковий характер</i></p>
<p>Исследовательский</p> <p><i>аналитически-</i> <i>исследовательский метод</i> <i>исследовательская лаборатория</i> <i>исследовательская работа</i> <i>исследовательский</i> <i>инструментарий</i> <i>исследовательский подход</i> <i>исследовательский участок</i> <i>исследовательское мышление</i></p>	<p>1. Дослідний:</p> <ul style="list-style-type: none"> • який стосується досліду, пов'язаний з науковим дослідженням; • призначений для проведення дослідів <p>2. Дослідницький: який стосується дослідника, належний йому</p> <p><i>аналітично-дослідний метод</i></p> <p><i>дослідна лабораторія</i> <i>дослідна робота</i> <i>дослідницький інструментарій</i></p> <p><i>дослідницький підхід</i> <i>дослідна ділянка</i> <i>дослідницьке мислення</i></p>
<p>Отношение</p>	<p>1. Відносини: зв'язки між ким-небудь (уживають щодо людей, суспільства, колективу тощо)</p> <p>2. Стосунки: між людьми у процесі спілкування</p> <p>3. Взаємини: взаємні стосунки між кимось, чимось; взаємозв'язок, взаємовплив</p> <p>4. Відношення: взаємозв'язок між предметами, явищами</p>

<p><i>арифметическое отношение</i> <i>брачные отношения</i> <i>быть в наилучших отношениях</i> <i>дружественное отношение</i> <i>дружественные отношения</i> <i>имущественные отношения</i> <i>кредитные отношения</i> <i>международные отношения</i> <i>обратное отношение</i> <i>отношение к женщине</i> <i>отношение к природе</i> <i>отношение к труду</i> <i>процентное отношение</i> <i>родовое отношение</i> <i>хорошее отношение к кому- либо</i></p>	<p>5. Ставлення: той або інший характер поведження з ким-, чим-небудь</p> <p><i>арифметичне відношення</i> <i>шлюбні відносини</i> <i>бути в найкращих стосунках</i> <i>дружнє ставлення</i> <i>дружні стосунки (взаємини)</i> <i>майнові відносини</i> <i>кредитні відносини</i> <i>міжнародні відносини</i> <i>обернене відношення</i> <i>ставлення до жінки</i> <i>ставлення до природи</i> <i>ставлення до праці</i> <i>процентне відношення</i> <i>родове відношення</i> <i>добре ставлення до кого-небудь</i></p>
<p>Поверхностный</p> <p><i>поверхностная пленка</i> <i>поверхностная трещина</i> <i>поверхностное впечатление</i> <i>поверхностное натяжение</i> <i>поверхностное сравнение</i> <i>поверхностное течение</i> <i>поверхностное трение</i> <i>поверхностные знания</i> <i>поверхностные явления</i></p>	<p>1. Поверхневий: розташований на поверхні чи недалеко від неї, на невеликій глибині від поверхні землі тощо</p> <p>2. Поверховий: той, що не торкається суті справи</p> <p><i>поверхнева плівка</i> <i>поверхнева тріщина</i> <i>поверхове враження</i> <i>поверхневий натяг</i> <i>поверхове порівняння</i> <i>поверхнева течія</i> <i>поверхневе тертя</i> <i>поверхові знання</i> <i>поверхневі явища</i></p>
<p>Полный</p>	<p>1. Повний:</p> <ul style="list-style-type: none"> • у якому не має вільного місця, заповнений до краю; • який має в собі багато чого-небудь; • узятий у всьому обсязі; поданий повністю, не скорочений <p>2. Цілковитий:</p> <ul style="list-style-type: none"> • який досяг вищого розвитку, межі; • який виявляється цілком; не частково

<p><i>в полной безопасности</i> <i>в полной мере</i> <i>в полном смысле слова</i> <i>в полную силу</i> <i>дать полную свободу</i> <i>полная взаимозаменяемость</i> <i>полная свобода выбора</i> <i>полная (совершенная)</i> <i>противоположность</i> <i>полная тишина</i> <i>с полным основанием можно утверждать</i></p>	<p><i>у цілковитій безпеці; цілком безпечно</i> <i>повною мірою</i> <i>у повному розумінні (значенні) слова</i> <i>на повну силу</i> <i>дати цілковиту волю</i> <i>повна взаємозамінність</i> <i>повна свобода вибору</i> <i>цілковита протилежність</i></p> <p><i>цілковита тиша</i> <i>є всі підстави стверджувати; з цілковитою певністю (цілком певно) можна стверджувати</i></p>
<p>Положение</p> <p><i>бедственное положение</i> <i>в связи с создавшимся положением</i> <i>в сидячем положении</i> <i>взаимное положение</i> <i>военное положение</i> <i>господствующее положение</i> <i>должностное положение</i> <i>зависимое положение</i> <i>затруднительное положение</i> <i>имущественное положение</i></p>	<p>1. Положення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • місце перебування, розташування, розміщення; • звід правил, законів тощо <p>2. Становище:</p> <ul style="list-style-type: none"> • обставини, умови, у яких хтось, щось перебуває, міститься, живе; • місце, роль у суспільстві, професійному середовищі, родині <p>3. Стан: те саме, що становище</p> <p><i>скрутне становище</i> <i>у зв'язку зі становищем, що склалося</i></p> <p><i>у сидячому положенні</i> <i>взаємне положення</i> <i>воєнний стан</i> <i>панівне становище</i> <i>службове становище</i> <i>залежне становище</i> <i>скрутне становище</i> <i>майнове становище</i></p>

<p>Поступать / поступить</p> <p><i>поступать благородно с кем-либо</i></p> <p><i>поступать / поступить в институт (университет)</i></p> <p><i>поступать / поступить в обращение</i></p> <p><i>поступать / поступить в подчинение</i></p> <p><i>поступать / поступить в продажу</i></p> <p><i>поступать / поступить в собственность</i></p> <p><i>поступать / поступить в соответствии с законом</i></p> <p><i>поступать / поступить на работу</i></p> <p><i>поступать / поступить под опеку</i></p> <p><i>поступать / поступить соразмерно со своими возможностями</i></p> <p><i>поступать / поступить честно</i></p> <p><i>поступило заявление</i></p> <p><i>поступило предложение</i></p> <p><i>поступить благородно</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Діяти: робити / зробити (здійснювати / здійснити) що-небудь певним способом 2. Улаштуватися (влаштуватися): ставати / стати на роботу 3. Вступати / вступити: зараховуватися / бути зарахованим до навчального закладу, громадської організації тощо 4. Находити / надійти: приходити / прийти на місце призначення, доставлятися куди-небудь (надіслане, повідомлене, передане) 5. Переходити / перейти: ставати / стати власністю іншого, потрапляти / потрапити в розпорядження, під контроль кого-небудь 6. Чинити / учинити (вчинити): робити / зробити <p><i>поводитися шляхетно (благородно) з ким-небудь</i></p> <p><i>вступати / вступити до інституту (університету)</i></p> <p><i>находити / надійти в обіг</i></p> <p><i>підпорядковуватися / підпорядкуватися</i></p> <p><i>находити / надійти в продаж</i></p> <p><i>переходити / перейти у власність</i></p> <p><i>діяти (чинити / учинити) відповідно до закону</i></p> <p><i>улаштуватися / влаштуватися на роботу</i></p> <p><i>переходити / перейти під опікування (опіку)</i></p> <p><i>чинити / учинити відповідно до своїх можливостей</i></p> <p><i>чинити / учинити чесно</i></p> <p><i>надійшла заява</i></p> <p><i>надійшла пропозиція</i></p> <p><i>вчинити шляхетно (благородно)</i></p>
---	--

<p>Потенциальный</p> <p><i>потенциальная возможность</i> <i>потенциальная значимость</i> <i>потенциальная осуществимость</i> <i>потенциальная ценность</i> <i>потенциальный барьер</i></p>	<p>1. Потенційний: можливий, той, що може виявлятися за певних умов</p> <p>2. Потенціальний: той, що стосується потенціалу</p> <p><i>потенційна можливість</i> <i>потенційна значущість</i> <i>потенційна здійсненність</i> <i>потенційна цінність</i> <i>потенціальний бар'єр</i></p>
<p>Предел</p> <p><i>бесконечный предел</i> <i>возрастной предел</i> <i>правый предел</i> <i>предел выносливости</i> <i>предел дозы</i> <i>предел желаний</i> <i>предел измерений</i> <i>предел обнаружения</i> <i>предел огнестойкости</i> <i>предел отношений</i> <i>предел ошибки</i></p>	<p>1. Границя:</p> <ul style="list-style-type: none"> • у математиці – одне з основних понять, яке означає, що певна змінна в процесі, що розглядається, необмежено наближується до якого-небудь сталого значення; • просторова або часова межа чого-небудь, через яку не можна переступити; • останній, крайній ступінь вияву чого-небудь; • найбільше або найменше значення певної величини, за якого ще відбувається певне явище (процес) <p><i>Примітка.</i> У цьому значенні вживається також термін <i>межа</i>. Але <i>границя</i> – це межа, через яку не можна переступати</p> <p>2. Межа:</p> <ul style="list-style-type: none"> • те, що відділяє що-небудь від чогось, лінія поділу, розрізнення яких-небудь явищ, об'єктів тощо; • допустима норма чого-небудь дозволеного; • останній, крайній ступінь вияву чого-небудь; • значення якої-небудь величини, за яке вона, взагалі кажучи, не повинна виходити <p><i>нескінченна границя</i> <i>вікова межа</i> <i>права границя</i> <i>границя витривалості</i> <i>межа дози</i> <i>межа (верх) бажань</i> <i>межа вимірів</i> <i>межа виявлення</i> <i>границя вогнетривкості</i> <i>границя відношень</i> <i>межа помилки</i></p>

<p>Слой</p> <p><i>внешний слой</i> <i>защитный слой</i> <i>изолирующий слой</i> <i>культурный слой</i> <i>неимущие слои населения</i> <i>общественный слой</i> <i>пограничный слой</i> <i>социальный слой</i> <i>средние слои (населения)</i> <i>фильтрующий слой</i></p>	<p>1. Шар:</p> <ul style="list-style-type: none"> • однорідна за складом речовина, що суцільною масою вкриває кого-, що-небудь, простягаючись у просторі; • однорідна за якоюсь ознакою частина чого-небудь <p>2. Верства: соціальне угруповання</p> <p><i>зовнішній шар</i> <i>захисний шар</i> <i>ізолювальний шар</i> <i>культурний шар</i> <i>незаможні верстви населення</i> <i>суспільна верства</i> <i>примежовий шар</i> <i>соціальна верства</i> <i>середні верстви (населення)</i> <i>фільтрівний шар</i></p>
<p>Случай</p> <p><i>в большинстве случаев</i> <i>в любом случае</i> <i>в общем случае</i> <i>в отдельных случаях</i> <i>в предельном случае</i> <i>в случае Вашего согласия</i></p> <p><i>в случае необходимости</i></p> <p><i>в худшем случае</i> <i>во всяком случае</i> <i>во многих случаях</i> <i>искать случаи</i> <i>исключительный случай</i> <i>на всякий случай</i> <i>несчастный случай</i> <i>ни в коем случае</i> <i>по случаю болезни</i> <i>по случаю праздника</i> <i>представился случай</i></p>	<p>1. Випадок:</p> <ul style="list-style-type: none"> • те, що сталося / трапилося (звичайно несподівано); • обставини, стан речей, ситуація <p>2. Нагода: зручний, слушний момент</p> <p><i>здебільшого; у більшості випадків</i> <i>у будь-якому разі</i> <i>загалом; узагалі</i> <i>в окремих випадках</i> <i>у граничному випадку</i> <i>якщо Ваша згода; якщо Ви будете згодні (згідні);</i> <i>у разі Вашої згоди</i> <i>якщо (коли) буде треба; якщо (коли) буде (є) потреба; за потреби; у разі потреби</i> <i>у найгіршому разі</i> <i>у всякому разі</i> <i>у багатьох випадках</i> <i>шукати нагоди</i> <i>винятковий випадок</i> <i>про всяк випадок</i> <i>нещасний випадок</i> <i>нізащо; у жодному разі; ні в якому разі</i> <i>через хворобу</i> <i>з нагоди свята</i> <i>трапилася (випала) нагода</i></p>

<p>Функциональный</p> <p><i>многофункциональная система функциональная зависимость функциональное использование функциональное расстройство функциональное состояние функциональные возможности функциональные испытания функциональный анализ функциональный элемент</i></p>	<p>1. Функційний:</p> <ul style="list-style-type: none"> • пов'язаний із виконанням певної функції, залежний від діяльності, призначення, а не від структури, будови; • той, що стосується функції; • практичний, корисний <p>2. Функціональний – у математиці, той, що стосується функціонала</p> <p><i>багатофункційна система функційна залежність функційне використання функційний розлад функційний стан функційні можливості функційні випробування функціональний аналіз функційний елемент</i></p>
<p>Цель</p> <p><i>в целях в целях достижения в целях изучения в целях исправления и перевоспитания в целях предупреждения выстрел попал в цель движущаяся цель для иной цели достигать / достичь и достигнуть цели задаться целью иметь (своей) целью корыстные цели попасть в цель поставить себе целью преследовать цель с той целью, чтобы с целью с целью создания цель достигнута цель заключается в том, чтобы цель управления</i></p>	<p>1. Ціль:</p> <ul style="list-style-type: none"> • предмет, істота або місце, куди спрямовують постріл, кидок, удар тощо; • те саме, що мета <p>2. Мета – те, до чого прагнуть, чого намагаються досягти</p> <p><i>з метою щоб досягти чого; з метою досягнення чого для вивчення; щоб вивчити з метою виправлення і перевиховання</i></p> <p><i>з метою запобігання постріл влучив у ціль рухома ціль на іншу потребу досягати / досягти і досягнути мети</i></p> <p><i>поставити собі мету (за мету) мати за мету; мати на меті корисливі цілі уцілити покласти (поставити) собі за мету мати перед собою мету для того, щоб з метою щоб створити; з метою створення мети досягнуто мета полягає в тому, щоб мета керування</i></p>

<p>Численный</p> <p><i>бесчисленное количество</i> <i>малочисленные посетители</i> <i>многочисленный митинг</i> <i>многочисленные опыты</i></p>	<p>1. Чисельний: стосовний операцій над числами 2. Числовий: поданий у формі числа 3. Кількісний: виражений у якій-небудь кількості</p> <p><i>незліченна (незчисленна) кількість</i> <i>нечисленні відвідувачі</i> <i>численний мітинг</i> <i>численні досліді</i></p>
---	--

ПРАКТИЧНА КОМПОНЕНТА

I. КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ

1. Що таке переклад?
2. Які види наукового перекладу ви знаєте?
3. У чому полягає специфіка науково-технічного перекладу?
4. Сформулюйте основні правила письмового перекладу.
5. Які існують граматичні труднощі перекладу?
6. Які можуть виникати помилки під час перекладу в змісті й будові висловлювань?
7. Якими чинниками спричиняються граматичні трансформації?
8. Унаслідок чого виникає пермутація?
9. У чому полягають особливості перекладу заголовка?
10. Які особливості перекладу термінологічної лексики?
11. Які словники використовують під час перекладу?
12. Поясніть, у чому полягають особливості перекладу й редагування юридичних текстів?

II. ТЕСТИ

1. Процес відтворення письмового чи усного тексту засобами іншої мови – це:

- А) редагування;
- Б) переклад;
- В) анотація;
- Г) дискусія.

2. За формою переклад поділяють на:

- А) усний і письмовий;
- Б) буквальний і адекватний;
- В) суспільно-політичний, художній і науково-технічний (технічний)
- Г) який виконує людина й автоматизований.

3. За способом перекладу розрізняють:

- А) усний і письмовий;
- Б) буквальний, адекватний вільний;
- В) суспільно-політичний, художній і науково-технічний (технічний).
- Г) синхронний і послідовний.

4. За змістом виділяють такі основні різновиди перекладу:

- А) усний і письмовий;
- Б) буквальний і адекватний переклад;
- В) суспільно-політичний, художній і науково-технічний (технічний);
- Г) який виконує людина й машинний.

5. Письмовий переклад задалегідь відібраних частин оригіналу наукового тексту, виклад основних положень змісту оригіналу називається:

- А) анотаційним;
- Б) реферативним;
- В) адекватним;
- Г) послідовним.

6. Дослівний переклад наукового тексту, у якому можуть зберігатися порядок слів і граматичні конструкції, невластиві мові, якою перекладають, називається:

- А) адекватним;
- Б) буквальним;
- В) послідовним;
- Г) повним.

7. Переклад наукового тексту, який точно передає зміст оригіналу, його стиль і відповідає нормам літературної мови, називається:

- А) буквальним;
- Б) послідовним;
- В) повним;
- Г) адекватним.

8. Анотаційний переклад:

- А) точно передає зміст оригіналу, його стиль і відповідає усім нормам літературної мови;
- Б) стисла характеристика оригіналу, що є переліком основних питань, іноді містить критичну оцінку;
- В) стислий виклад змісту оригіналу за власним планом;
- Г) розкриває зміст кожного речення, що допомагає правильно його зрозуміти.

9. Повний і зв'язний переклад наукового тексту здійснюють за такими етапами:

- А) читання всього тексту з метою усвідомлення змісту; поділ тексту на завершені за змістом частини, їх переклад; стилістичне редагування повного тексту;
- Б) переклад окремих частин оригіналу; власне редагування матеріалу;
- В) переклад, перевірка фактичного матеріалу; виправлення помилок;
- Г) поділ тексту на завершені за змістом частини, їх переклад; перевірка фактичного матеріалу.

10. Про який вид усного перекладу йдеться в реченні: «Робить перекладач-професіонал одночасно з отриманням усного повідомлення»:

- А) послідовний;
- Б) синхронний;
- В) адекватний;
- Г) художній.

11. Пермутація – це:

- А) граматична трансформація, унаслідок якої змінюється порядок слів у словосполученні або реченні;
- Б) граматична трансформація, унаслідок якої змінюються граматичні ознаки словоформ;
- В) граматична трансформація, внаслідок якої в перекладі збільшується кількість слів, словоформ або членів речення;

Г) граматична трансформація, унаслідок якої вилучається певний мовний елемент.

12. Граматична трансформація, внаслідок якої в перекладі збільшується кількість слів, словоформ або членів речення:

- А) субституція;
- Б) комплексна трансформація;
- В) додавання;
- Г) пермутація.

13. Граматична трансформація, унаслідок якої вилучається певний мовний елемент (плеоназм, член речення або його частина):

- А) вилучення;
- Б) пермутація;
- В) додавання;
- Г) субституція.

14. У науковому тексті нормативний такий вислів:

- А) стаття присвячується;
- Б) у статті розглядається;
- В) стаття присвячена;
- Г) у статті досліджується.

15. Для наукового тексту НЕнормативне таке словосполучення:

- А) властивий людині;
- Б) характерний для народу;
- В) оснований ученим;
- Г) оснований на теорії.

16. Слово «грунтовний» поєднується з усіма словами, окрім:

- А) вода;
- Б) підготовка;
- В) праця;
- Г) дослідження.

17. Знайдіть ненормативне для наукового тексту словосполучення:

- А) за принципом побудови;
- Б) неоднорідні за складом;
- В) злочинними каналами;
- Г) визначати по ознаках.

18. Який переклад вислову «к таким понятиям относятся»:

- А) до таких понять відносяться;
- Б) до таких понять відносимо;
- В) до таких понять належать;
- Г) до таких понять віднесено.

19. Який переклад словосполучення «следовать примеру»:

- А) брати за приклад;
- Б) приймати за приклад;
- В) слідувати за прикладом;
- Г) слідувати прикладом.

20. Зробіть переклад конструкції «Что является Чем»:

- А) Що є Чим;
- Б) Чим є Що;
- В) Чим являється Що;
- Г) Чим буде Що.

21. Виберіть правильний варіант перекладу словосполучень «Высший арбитражный суд», «Министерство юстиции»:

- А) Вищий арбітражний суд, Міністерство юстиції;
- Б) вищий арбітражний суд, міністерство юстіції;
- В) Вищий арбітражний суд, Міністерство юстиції;
- Г) Вищий арбітражній суд, міністерство юстиції.

22. Виберіть правильний варіант перекладу словосполучення «в соответствии с действующим законодательством»:

- А) у відповідності з чинним законодавством;
- Б) відповідно до чинного законодавства;
- В) у відповідності з діючим законодавством;
- Г) відповідно до діючого законодавства.

23. Виберіть правильний варіант перекладу словосполучення «заключительный этап»:

- А) заключний етап;
- Б) кінцевий етап;

- В) кінцевий етап;
- Г) підсумовуючий етап.

24. Виберіть правильний варіант перекладу словосполучення «в соответствии с планом»:

- А) у відповідності з планом;
- Б) у відповідності до плану;
- В) відповідно з планом;
- Г) відповідно до плану.

25. У якому рядку слово «задача» вжито в правильному значенні:

- А) суспільна задача;
- Б) математична задача;
- В) бойова задача;
- Г) термінова задача.

26. Для наукового тексту нормативним є таке висловлення:

- А) ученими досліджується проблема;
- Б) учені, дослідивши проблему;
- В) проблема, досліджена вченими;
- Г) ученими досліджено проблему.

27. Для наукового тексту нормативним є таке висловлення:

- А) щодо другої частини роботи;
- Б) частина чужої мови цитується;
- В) задача дослідження співвіднесена з його проблематикою;
- Г) основним компонентом являється знакова система.

28. Для наукового тексту нормативним є таке висловлення:

- А) виконати такі завдання;
- Б) виконати слідуєчі завдання;
- В) дивлячись на те, що;
- Г) з урахуванням актуальності.

29. Доберіть потрібне за змістом слово в реченні «Поняття злочину в криміналістиці...»:

- А) трактують;
- Б) витлумачують;
- В) товкмачать;
- Г) висвітлюють.

30. Для наукового тексту нормативним є таке речення:

- А) Результати, які одержані в лабораторії, можна використовувати в дослідженні;
- Б) Одержавши в лабораторії результати, їх можна використовувати в дослідженні;
- В) Одержувані в лабораторії результати можна використовувати в дослідженні;
- Г) Результати, що одержали в лабораторії, можна використовувати в дослідженні.

III. ЗАВДАННЯ

Завдання 1. *Складіть порівняльну таблицю «Види перекладу».*

Завдання 2. *Доберіть тексти (2–3) із фахових іншомовних наукових джерел і перекладіть їх українською мовою.*

Завдання 3. *Перекладіть українською мовою подані словосполучення. Поясніть особливості вживання ступеневих форм.*

Мудрейший человек, самый надёжный друг, высочайшая цель, крупнейшая фирма, интереснейшая задача, прочнейший материал, самая смешная история, самый точный прибор, новейший метод, безопаснейший путь, новейшие технологии, высшее общество, высшее образование.

Завдання 4. *Відредагуйте речення.*

1. На оборот, бесіда зачіпає дуже крупне питання. 2. Необхідно слідувати його прикладу в вирішенні цих дуже важливіших питань. 3. Мова слідує про положення Трудового Кодексу України. 4. Саме по собі ні чого не вирішеться. 5. При досліджуванні цього питання вони забули найголовніше. 6. Ви повинні діяти згідно розпорядження керівництва. 7. Обов'язково ознайомтеся з інструкцією по техніці безпеки. 8. Слід відмітити, що в статті йдеться мова про цікаві історичні події. 9. На сьогоднішній день дякую всіх за те, що прийняли участь в цьому міроприємстві. 10. В економіці Швеції та Фінляндії лісова промисловість грає важливішу роль порівняно з іншими європейськими державами. 11. З подарованого мені журналу я дізнався багато цікавого з області права. 12. Визнаний спеціаліст в області громадянського права. 13. Приведу деякі факти. 14. Дані рахуються обґрунтованими, якщо одержана інформація в результаті перевірки підтверджується окремими фактами.

Завдання 5. *Наведіть приклади наукової термінології, що використовується в юридичній мові (30 термінів), зробіть їх переклад і перевірте зі словником.*

Завдання 6. *Відредагуйте типові для наукового тексту словосполучення.*

Задачі дослідження, рішення задачі, по алфавіту, рішення питання, область використання, моє особисте враження область поширення, взаємовідношення, однією і тією ж мовою, відзив на дисертацію, знайомство з дисертацією, конференція на честь річниці, науковий робітник, розмір статті, розповсюдження інформації, більше ста опитаних, у тисячу дев'ятисот шестидесятому році, з других лабораторій, виявили свої здібності.

Завдання 7. *Перекладіть словосполучення з активними й пасивними дієприкметниками українською мовою.*

Самозагужающийся драйвер, лишённые недостатков, развивающаяся страна, окружающая среда, окружающие нас люди, истекающий кровью, кровоточащая рана, испытавший сильное нервное потрясение, начинающий автор, ведущий специалист, пострадавший от наводнения, выступающий, присутствующие, легковоспламеняющиеся вещества, действующее законодательство, в текущем году.

Завдання 8. *Перебудуйте конструкції з дієсловами пасивного стану на активні дієслівні конструкції.*

1. Пропонований збірник укладається фахівцями за тематичним принципом (3 рецензії). 2. До деяких текстів подаються варіанти таких завдань, серед яких є можливість вибрати (3 рецензії). 3. Цей «Збірник текстів для переказів із творчими завданнями» пропонується лінгвістами для письмового випускного екзамену з української мови на атестат про середню освіту (3 рецензії). 4. Авторами використовуються різноманітні виражальні прийоми у текстах (3 рецензії). 5. Після первинного прослуховування тексту викладачем даються поради студентам. 6. Глибокий підтекст не сприймається студентами зразу і потребує значної уваги (3 автореферату). 7. Визначаються основні математичні співвідношення, за допомогою яких оптимізуються параметри технічних систем (3 автореферату).

Завдання 9. *Поміркуйте, чи правильно сформульована думка. Виправте помилки.*

1. Суголосною хвилюванню за культурний простір майбутніх громадян України є розроблювана філософами і філологами [24; 345; 357] ідея діалогічного розвитку культури, яка ґрунтується на новій ментальній парадигмі – становленні культури антропоцентричного типу, гуманітарно орієнтованій і спрямованій на ліквідацію розірваності людини та культури. 2. Аналіз цієї проблеми важливо здійснювати через призму поглядів Г.Гадамера, Ф.Буслаєва, М.Грушевського. 3. Саме «... в рідній мові

струменить близькість до свого, у ній – звичаї, традиції і знайомий світ», – стверджував Г.Гадамер, представник герменевтики як однієї з течій сучасної філософії і гуманітарних наук. 4. Редакторів нашого видавництва можна поділити на наукових редакторів, літературних редакторів, а також редакторів зі званням кандидата наук. 5. Рукописи поділяються на ті, що потребують доопрацювання, ті, що не потребують його, і ті, що надійшли до видавництва із запізненням. 6. Треба враховувати особливості і специфіку газетного стилю. 7. Відмічаючи достатньо високий науковий рівень наукової роботи, ми хотіли б виголосити окремі зауваження, які, за нашим переконанням, поліпшили б якісь роботи. 8. Заслуговує на схвалення й те, що словник рекомендує значну кількість вільних словосполучень, написання яких спричиняє труднощі.

Завдання 10. *Порівняйте комп'ютерний переклад фрагменту статті з оригіналом. Відредагуйте перекладений текст.*

ЕТИКА

Головне для професіонала – дотримання моральних норм поведіння. У роботі він часто випробує почуття причетності до діяльності компанії. При досягненні професіоналізму формуються культура і критерії оцінки власної діяльності. Крім цього, профі здатний не просто добре працювати, але і розпоряджатися результатами своєї праці, використовуючи їх у майбутньому для досягнення нових результатів.

«Людина, що не дотримує професійну етику, аморальний, і тому не може зватися професіоналом», – вважає Григорій Рожковський (В журналі).

ЭТИКА

Главное для профессионала – соблюдение нравственных норм поведения. В работе он часто испытывает чувство сопричастности к деятельности компании. При достижении профессионализма формируются культура и критерии оценки собственной деятельности. Кроме этого, профи способен не просто хорошо работать, но и распоряжаться результатами своего труда, используя их в будущем для достижения новых результатов. «Человек, не соблюдающий профессиональную этику, безнравственен, и потому не может зваться профессионалом», – считает Григорий Рожковский (Из журнала).

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ ДО РОЗДІЛУ

1. Англо-український юридичний словник: Близько 75000 термінів / упоряд.: С. М. Андрианов та ін.; за ред. Л. І. Шевченко. Київ: Арій, 2007. 552 с.
2. Дорда, С. В. Складності перекладу юридичної термінології. *Науковий вісник Волинського національного ун-ту ім. Л. Українки*. Серія Філологічні науки. Мовознавство. № 6 (Ч. 2). Луцьк, 2011. С. 39–43. Режим доступу: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/50964/1/D>
3. Козачек О. Д. Особливості перекладу юридичних текстів. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Перекладознавство та міжкультурна комунікація. 2016. Вип. 2. С. 22–28. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvxdupmk_2016_2_6
4. Методологія дисертаційного дослідження. Мовні особливості наукового стилю: навчальний посібник / уклад. Чорний І. В., Перцева В. А., Голопич І. М. Харків, ХНУВС, 2019. 272 с.
5. Шабуніна В. В. Переклад юридичного тексту в контексті міжкультурної правової комунікації. *Studia linguistica*. 2012. Вип. 6 (2). С. 220–226. Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Stling_2012_6\(2\)_37](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Stling_2012_6(2)_37)

РОЗДІЛ 10

ОСНОВНІ АСПЕКТИ НАУКОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

КОРОТКИЙ ЗМІСТ ТЕОРІЇ

Комунікація як найважливіший універсальний процес, на підставі якого здійснюється формування й розвиток соціальних і культурних явищ. Ознаки мережевого спілкування: віртуальність, інтерактивність, гіпертекстуальність, глобальність, креативність, анонімність тощо.

Особливості наукової комунікації. Функції наукової комунікації: презентаційна, експертна, кваліфікаційна, практична. Форми й засоби організації наукової комунікації: документальні джерела наукової інформації; безпосереднє спілкування між ученими; електронні засоби передачі й отримання наукової інформації (електронна пошта, веб-форуми, чати, електронні журнали, телеконференції, веб-сайти наукових установ тощо); зразки нового обладнання як об'єкти для ознайомлення під час відвідування спеціалістами виставок, організацій, дослідних установ.

Особливості сучасних форм наукової комунікації. Інтернет-простір як найважливіший ресурс й унікальний спосіб наукової комунікації. Функції Інтернету: комунікативна, презентаційна, просування, комерційна, довідково-консультаційна, навчальна, дослідницька.

Науковий дискурс. Комунікативна компетентність науковця й особливості її реалізації.

Апробація як критичне оцінювання з боку наукового товариства наукових досліджень здобувача. Основні форми апробації отриманих наукових результатів.

Форми усної наукової комунікації: семінари, конференції, симпозіуми. Диспут і дискусія. Мовні засоби дискутування й аргументації.

Культура наукового мовлення. Основні аспекти культури наукового мовлення: нормативний, комунікативний, етикетний. Основні жанри усного наукового мовлення: доповідь, лекція, короткий виступ під час дискусії, наукове повідомлення. Мовні риси жанрів усного наукового мовлення.

Специфіка академічних жанрів наукового мовлення. Особливості усних і письмових наукових текстів. Розмовність, чітка адресація до певної аудиторії й ситуативна зафіксованість як ознаки усного наукового мовлення. Жанри монологічного й діалогічного характеру: виступ, повідомлення, обговорення, дискусія, полеміка.

Лекція як основний монологічний жанр усного наукового мовлення. Мета лекції та її специфіка. Композиційне розгортання теми лекції та її

категорії: теза, аргументація, ілюстрація-приклад, доказ, посилання, цитата, повідомлення. Типові недоліки логіко-композиційної структури лекції.

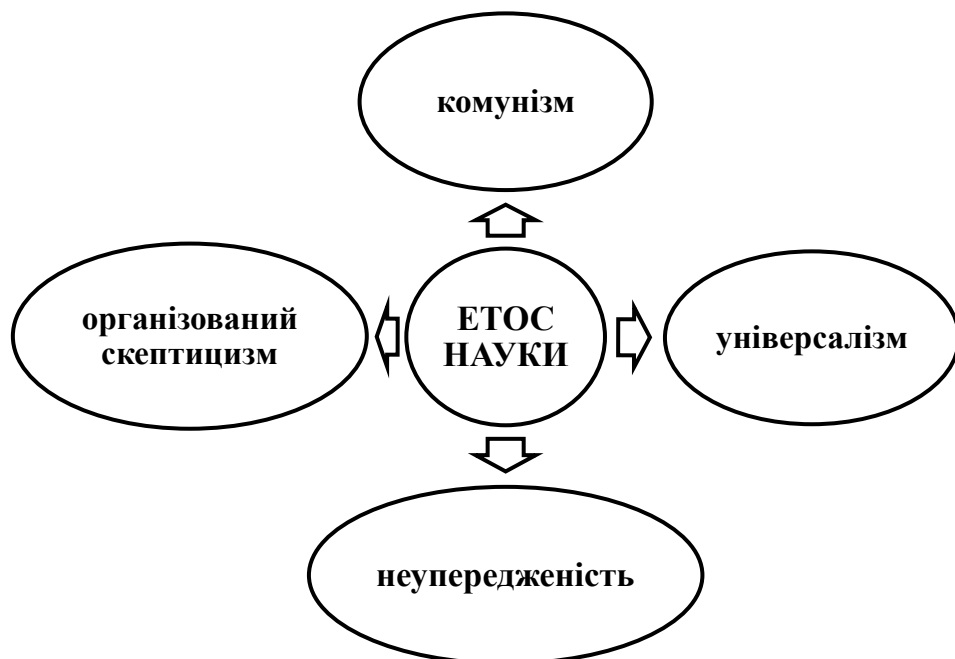
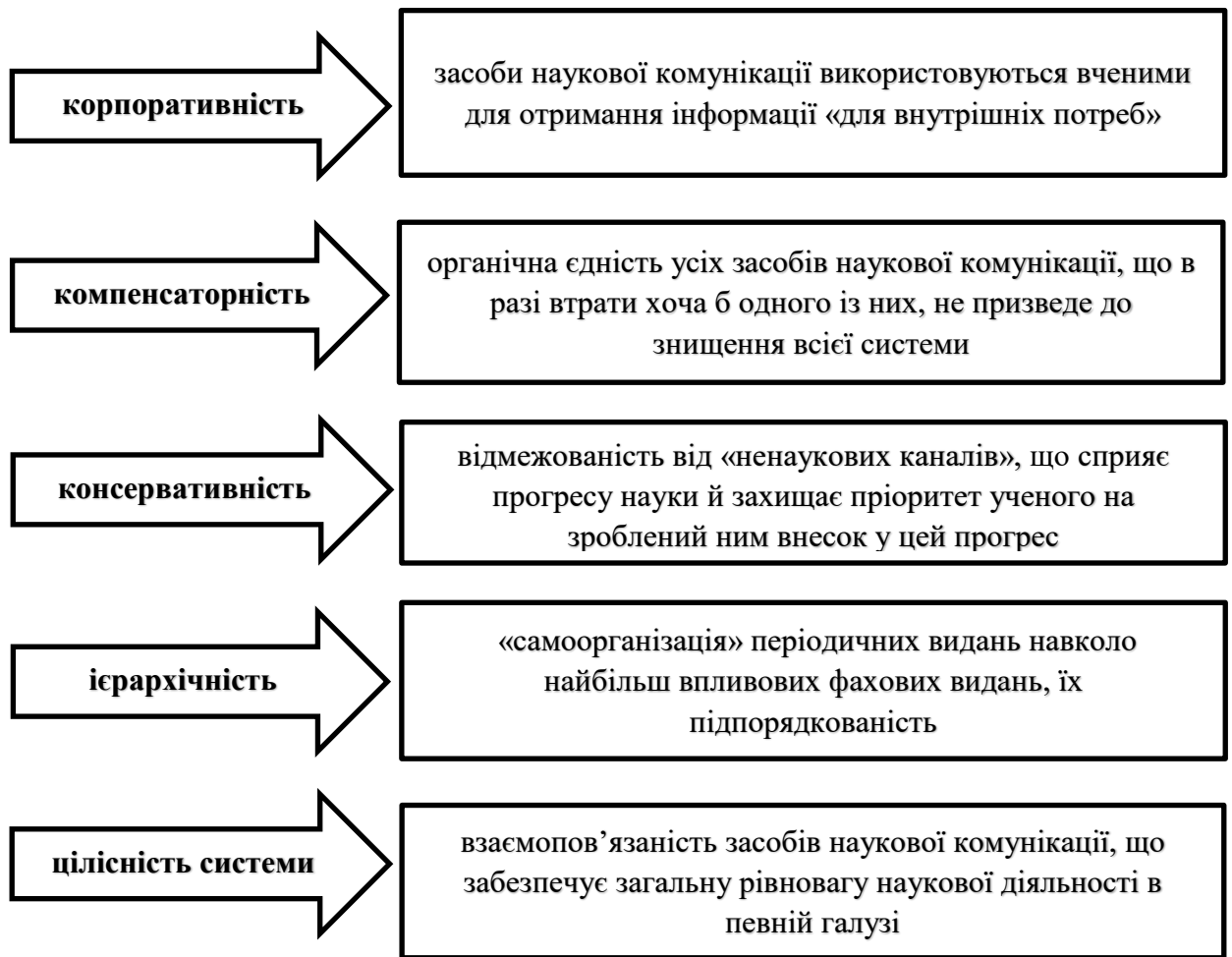
Публічний виступ як одна з форм усного публічного наукового спілкування. Етапи публічного виступу: інтенція (винайдення); диспозиція (розташування); елокуція (словесне оформлення думки); меморія (запам'ятовування); акція (публічне виголошення виступу); релаксація (ослаблення напруження). Мета вступу. Основні способи викладання матеріалу в основній частині виступу (історичний, концентричний, індуктивний, дедуктивний, ланцюговий, метод аналогії).

Наукова доповідь. Принципи побудови наукової доповіді. Методика підготовки наукової доповіді. Мовна майстерність доповідача. Мовленнєві засоби виразності.

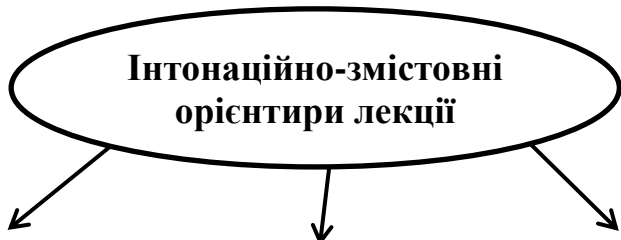
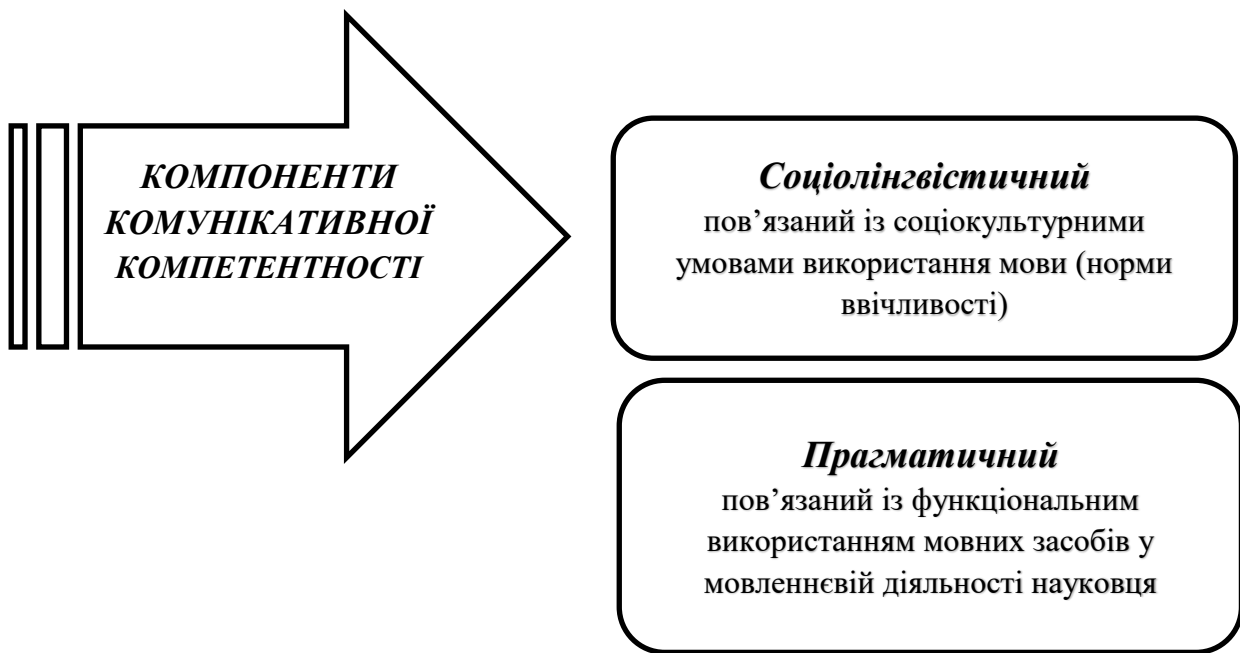
Мовний етикет української науки як невіддільний складник різних ситуацій спілкування.

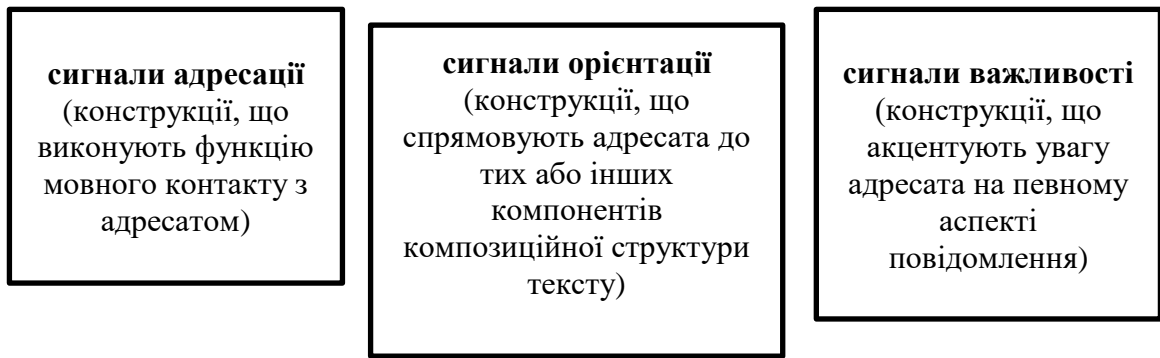
ДОДАТОК ДО ТЕОРЕТИЧНОГО РОЗДІЛУ

Лінгвістичний
 містить знання лексики, орфоєпії, синтаксису та інших аспектів мови

ПАМ'ЯТАЙМО!

Сучасну наукову комунікацію практично неможливо уявити без електронного листування. Аби наукова комунікація була продуктивною, треба опанувати композиційними особливостями електронного листа, мовними й етичними нормами листування в науковій сфері.

Основні вимоги до офіційного наукового листування:

- ✓ повага до адресата, врахування його можливостей, інтересів, вимог;
- ✓ ясність у формулюванні мети листа, взаємозв'язок і послідовність фактів у змісті й узгодженість між основним змістом листа та додатків до нього;
- ✓ стислість.

Діловий лист має чітку структуру (у дужках позначені необов'язкові елементи):

- звертання, (вітання);
- вступ – нагадує причину листа;
- змістовна частина;
- етикетна формула прощання;
- підпис;
- (додаток).

Перше, що бачить адресат – це не сам лист, а ім'я відправника повідомлення («від кого») і тему. Саме на цьому етапі адресат вирішує, дивитись йому лист або ні. Тому основне завдання – не дати одержувачеві визнати ваш лист спамом.

Тема листа – це метатекст, тобто текст про текст. Вона дає можливість стисло донести до одержувача суть того питання, яке розкривається вже в самому листі. Це свого роду «тег» – він має бути максимально точним і описувати конкретну ситуацію. Наприклад, не бажано використовувати такі теми: «*no subject*», «Привіт», «Робота», «Висилаю вам завдання на випадок, якщо попередній лист не дійшов. Дякую»!

Для відправлення тез або статті для публікації в журналі обов'язково треба вказувати назву свого тексту й конференції вже в темі листа, так відразу привертається увага отримувача до неї та полегшується її пошук у разі потреби в електронній скриньці адресата. Наприклад: «Заявка» _ «Прізвище» _ назва конференції, «Стаття» _ назва статті _ «Прізвище».

У науковому листуванні звертання є обов'язковим елементом. Загальноприйнятими в академічній сфері є звертання «вельмишановний» або «шановний». Наприклад:

Високоповажні учасники конференції!

Надсилаємо покликання на сторінку кафедри українознавства, де розміщено у відкритому доступі в мережі Інтернет збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції «Тоталітаризм як система знищення національної пам'яті».

Дякуємо вам за небайдужість!

З належною шанною

Завідувачка кафедри Лариса Матвієнко

МОВНІ КЛІШЕ ДЛЯ УЧАСТІ В ДИСКУСІЇ

№	Інтенція	Мовні стандарти
1	<i>Презентація програми, мети, завдань, плану дискусії; характеристика актуальності проблеми</i>	<ul style="list-style-type: none">• Сьогодні нам належить обговорити актуальну й серйозну проблему, що має як теоретичне, так і практичне значення.• Дозвольте мені окреслити основні аспекти нашого сьогоднішнього обговорення.• Найбільш актуальними для обговорення видаються проблеми.• На початку обговорення варто сказати про...• Як ви пам'ятаєте, на обговорення винесено такі питання...
2	<i>Стимулювання учасників до дискусії</i>	<ul style="list-style-type: none">• Дуже цікаво порівняти Вашу позицію з позицією колеги.• А як би Ви прокоментували це висловлювання?• А ось таке, конкретніше питання.• Хто хотів би що-небудь додати?• Не могли б Ви сказати.
3	<i>Доповнення</i>	<ul style="list-style-type: none">• До речі, хотілося б доповнити...• Не можна не звернути увагу ще на один аспект...• На підтвердження думки ... є декілька цитат.• Повністю згоден із цим визначенням, проте...
4	<i>Обмеження активності учасників дискусії</i>	<ul style="list-style-type: none">• Мені здається, ми дещо ухиляємося від теми.• Пробачте, що перебиваю Вас, але...• Даруйте, але ми дещо відійшли від заявлених для обговорення питань.• Повернімось до проблеми...
5	<i>Згода</i>	<ul style="list-style-type: none">• Я хочу приєднатися до думки колеги щодо...• Хочу підтримати думку колеги...• Мені близька позиція (кого?)...• Важко не погодитися з тим, що...• Я з цим згоден, проте...• Безумовно, але...• З цим складно не погодитися, але...
6	<i>Незгода/сумніви</i>	<ul style="list-style-type: none">• У мене є заперечення.• Це розходиться з моїм уявленням про...• Я дотримуюся протилежної думки...• Дозволю собі засумніватися в (абсолютній) істинності Вашого твердження.• Сумніваюся, що це так, проте...• Наскільки я пам'ятаю згадану роботу, в ній ці факти викладено трохи інакше.

7	<i>Уточнення адекватності сприйняття</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Можливо, Ви праві, але я хотів би уточнити... • Якщо я правильно зрозумів... • На початку обговорення, можливо, має сенс уточнити, що ми розуміємо під терміном «»... • Вибачте, але я попросив би повернутися до початкової тези. • Вибачте, а чи не можна конкретніше?
8	<i>Підбиття підсумків дискусії, визначення перспектив</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Наведені висловлювання – це цікавий матеріал для роздумів. • Підбиваючи підсумки нашого обговорення, хочу сказати... • Розбіжності опонентів полягають у ... • На жаль, іноді у висловлюваннях було не достатньо аргументів. • Спробуємо узагальнити... • Думаю, що ми ще не раз повернемося до обговорення цього питання. • Усі учасники висловили різні, але дуже цікаві думки.

ПАМ'ЯТАЙМО!

Аналіз публічного виступу має важливе значення для вдосконалення ораторської майстерності. Найкращим вважається поєднання власного оцінювання оратора з експертним.

ОРІЄНТОВНІ ЗАПИТАННЯ ДЛЯ ОЦІНЮВАННЯ ОРАТОРОМ

- ✓ Чи вдалось захопити увагу аудиторії?
- ✓ Чи вдалось утримати увагу протягом всього виступу?
- ✓ Чи дотримано регламенту?
- ✓ Чи все було сказане з того, що планувалось?
- ✓ Чи підкреслено в завершенні головне?
- ✓ Чи не ухилявся від теми?
- ✓ Чи впевнено доповідач почувався на місці оратора?
- ✓ Чи хотілося б ще виступити перед цією аудиторією?

ОРІЄНТОВНІ ЗАПИТАННЯ ДЛЯ ОЦІНЮВАННЯ ЕКСПЕРТАМИ

- ✓ Чи був вдалим початок виступу?
- ✓ Чи є драматизм у викладі?
- ✓ Чи є вдалими приклади?
- ✓ Чи були достатніми гучність і темп мовлення?
- ✓ Як можна оцінити мову й стиль виступу?
- ✓ Чи вдалим було завершення?
- ✓ Чи дотримався оратор регламенту?
- ✓ Чи добре тримався оратор?
- ✓ Чи було цікавим викладення теми?
- ✓ Чи є оригінальним стиль викладення?
- ✓ Чи є виступ переконливим?

ТА

I. КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ

1. Назвіть основні аспекти культури наукового мовлення.
2. Назвіть особливості, що відрізняють жанри академічного красномовства.
3. Розкрийте зміст поняття «ситуативність наукового спілкування».
4. У чому різниця між лекцією та іншими жанрами усного наукового спілкування?
5. Доведіть, що науковий виступ – це наукове дослідження.
6. Які основні етапи підготовки публічного виступу?
7. Які функції виконує кожна з частин наукового публічного виступу?
8. Назвіть різновиди наукових доповідей.
9. Назвіть і прокоментуйте основні принципи побудови доповіді.
10. Як ви розумієте поняття «чуття мови»?
11. Які жести доречно використовувати під час наукового виступу?

II. ТЕСТИ

1. Спілкування між вченими й фахівцями з наукової тематики – це:
А) комунікація;
Б) семінар;
В) симпозіум;
Г) наукова конференція.
2. Повідомлення, у якому викладають певні питання, роблять висновки й пропозиції, має назву:
А) доповідь;
Б) реферат;
В) дисертація;
Г) тези.
3. **Форми апробації результатів наукового дослідження:**
А) нарада;
Б) колоквиум;
В) конференція;
Г) все зазначене правильне.

4. Які види доповідей застосовуються на практиці:

- А) звітні;
- Б) поточні;
- В) наукові;
- Г) все зазначене правильне.

5. Науковий дискурс – це:

- А) фрагмент дійсності, про який ідеться в комунікації;
- Б) умови спілкування і його учасники;
- В) невербалізована мовленнєва та мисленнєва діяльність, що містить лінгвістичні та нелінгвістичні компоненти;
- Г) немає правильної відповіді.

6. З адресантом пов'язані такі аспекти спілкування:

- А) інтерпретація мови й тип мовної реакції на отриманий стимул;
- Б) мовні стратегії та тактики, оцінювання адресата;
- В) соціально-етикетний аспект мови;
- Г) немає правильної відповіді.

7. Дискусія – це:

- А) публічне обговорення наукової чи літературної теми;
- Б) діалогічний метод творчої діяльності групи осіб, побудований на публічному, відкритому, доброзичливому обговоренні актуального, але спірного питання й спрямований на певний позитивний результат;
- В) обговорення певного питання з метою з'ясування позицій сторін або підписання угоди;
- Г) зіткнення різних думок, під час якого кожна зі сторін відстоює тільки свою позицію.

8. Суперечка – це:

- А) організована форма дискусії, інколи зі заздалегідь визначеними ролями;
- Б) обговорення якого-небудь питання, полеміка;
- В) зіткнення різних думок, під час якого кожна зі сторін відстоює тільки свою позицію;
- Г) обговорення певного питання з метою з'ясування позицій сторін або підписання угоди.

9. Збори – це:

- А) обговорення певного питання з метою з'ясування позицій сторін або підписання угоди;
- Б) зустріч, зібрання членів якої-небудь організації, що проводиться з метою спільного обміну думками з певного питання, яке хвилює громадськість;
- В) публічне обговорення наукової чи літературної теми;
- Г) широке публічне обговорення якого-небудь питання.

10. Зіткнення різних думок, під час якого кожна зі сторін відстоює тільки свою позицію з метою виправдання своїх думок, спростування думок опонента та одержання додаткової інформації, – це:

- А) дискусія;
- Б) нарада;
- В) перемовини;
- Г) суперечка.

11. Діалогічний метод творчої діяльності групи осіб, побудований на публічному, відкритому, доброзичливому обговоренні актуального, але дискусійного питання та спрямований на певний позитивний результат – це:

- А) збори;
- Б) нарада;
- В) перемовини;
- Г) дискусія.

12. Невербальні засоби комунікації будуть мати сильніший вплив, ніж слова, тому під час наукової комунікації необхідно:

- А) якомога більше жестикулювати;
- Б) пам'ятати про тактовність та обережність щодо використання жестів;
- В) якомога менше жестикулювати, не користуватися посмішкою й мімікою;
- Г) якомога більше жестикулювати, говорити, підвищуючи силу голосу.

13. Техніка наукової комунікації – це:

- А) сукупність стандартів культурної поведінки, етичних й естетичних норм у використанні вербальних і невербальних засобів комунікативної взаємодії;
- Б) сукупність мовних засобів, зумовлених змістом, метою висловлювання;

- В) сукупність загальновизнаних правил реалізації мовної системи, які закріплюються в процесі суспільної комунікації;
- Г) сукупність стійких мовних формул і виразів, що вживаються з метою встановлення контакту, підтримки спілкування в доброзичливій тональності.

14. Культура усного мовлення насамперед полягає в тому, щоб:

- А) досконало знати орфоепічні норми;
- Б) послідовно дотримуватись усіх мовних норм;
- В) вивчати мовні норми;
- Г) використовувати мовні варіанти.

15. Ситуації згоди відповідає така етикетна мовна формула:

- А) «Дрібниці! Що сталося, то сталося!»;
- Б) «Даруйте, але мені треба подумати!»;
- В) «Це ніби переконливо, проте розв'язання проблеми потребує доопрацювання»;
- Г) «Безперечно! Цей варіант розв'язання проблеми є найбільш оптимальним».

16. Основні різновиди доповіді:

- А) інформаційна, розважальна, вітальна, побутова;
- Б) академічна, судова, церковна, суспільно-побутова;
- В) політична, ділова, звітна, наукова;
- Г) агітаційна, ювілейна, суспільна, університетська.

17. Виберіть правильний варіант характеристики промови:

- А) Промова – це непідготовлений виступ, що проголошується під час мітингу;
- Б) Промова – це усний підготовлений виступ з інформацією, яка має вплинути на розум, почуття й волю слухачів;
- В) Промова – це непідготовлений виступ з інформацією, яка має вплинути на розум, почуття й волю слухачів;
- Г) Промова – це текст, що стосується обмеженого кола осіб й охоплює невелику кількість питань.

18. Перший етап підготовки публічного виступу – це:

- А) складання його тез;
- Б) визначення організатором теми й формулювання основних завдань оратора;
- В) авторське визначення його теми, мети, предмету й завдань у формі письмових тез;

Г) складання його плану.

19. Головне завдання доповідача у вступній частині виступу:

А) висловити радість;

Б) відрекомендуватися;

В) коротко викласти суть проблеми;

Г) привернути й утримати увагу аудиторії.

20. Частина промови, у якій оратор послідовно розвиває свою думку, застосовує різноманітні докази правильності положень, які він висуває, ілюструє їх прикладами, цифрами, наочністю – це:

А) експозиція;

Б) вступ;

В) основна частина;

Г) висновки.

21. Дискусія – це:

А) широке публічне обговорення якого-небудь суперечливого питання, висловлення різних думок щодо нього;

Б) емоційне ствердження чи заперечення якогось факту;

В) міркування, у якому доводиться як істинність, так і хибність певного судження;

Г) спеціально організоване спілкування з аудиторією, мета якого переконати або спонукати її до певних дій.

22. Учасник дискусії, який висунув і відстоює певну тезу, ідею або концепцію – це:

А) опонент;

Б) пропонент;

В) софіст;

Г) критик.

23. Доказ, у якому безпосередньо обґрунтовується істинність тези, називають:

А) вірогідний;

Б) невірогідний;

В) прямий;

Г) непрямий.

24. Структурний компонент презентації, покликаний встановити миттєвий контакт і створити з аудиторією атмосферу

доброзичливості, утримувати увагу та спонукати інтерес до теми – це:

- А) експозиція;
- Б) вступ;
- В) основна частина;
- Г) висновок.

25. Доповідь на науковій конференції належить до такого підстилю наукового стилю:

- А) власне науковий;
- Б) виробничо-технічний;
- В) науково-навчальний;
- Г) науково-популярний.

26. За формою представлення мовних засобів розглядають такі види наукової комунікації:

- А) вербальна, невербальна, комбінована;
- Б) усна, письмова, друкована;
- В) міжособистісна, групова, публічна;
- Г) особистісно зорієнтована, соціально зорієнтована.

27. За ступенем офіційності виокремлюють такі види наукової комунікації:

- А) ділова й розважальна;
- Б) короткотривала й довготривала;
- В) офіційна й неофіційна;
- Г) вербальна й невербальна.

28. Спілкуючись із колегами на конференціях доречно дотримуватись такої дистанції:

- А) громадської;
- Б) інтимної;
- В) особистої;
- Г) соціальної.

29. Мовленнєвий етикет – це:

- А) кодекс правил поведінки, що регламентують взаємини між людьми в різних ситуаціях;
- Б) реалізація мовного етикету в конкретних актах спілкування, вибір мовних засобів вираження;
- В) система словесних форм ввічливості, узвичаєних у певному суспільстві, певній спільноті (етнічній, територіальній, соціальній);
- Г) норми поведінки й спілкування різних соціальних груп.

30. Мовний етикет – це:

- А) кодекс правил поведінки, що регламентують взаємини між людьми у різних ситуаціях;
- Б) реалізація мовного етикету в конкретних актах спілкування, вибір мовних засобів вираження;
- В) система словесних форм ввічливості, узвичаєних у певному суспільстві, певній спільноті (етнічній, територіальній, соціальній)
- Г) норми поведінки і спілкування різних соціальних груп.

III. ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Назвіть форму комунікативної поведінки в поданому тексті. Який вид логічної аргументації (індукцію, дедукцію чи аналогію) застосовано? Чи скористався комунікант етикетними формулами? Якщо так, то якими (якою)? Складіть цитатний план до тексту.

Шановні діти!

Хочу розказати вам сьогодні одну історію зі свого життя. Колись давно, років 10 тому, була в мене подруга. Вона була хорошою людиною, але мала один недолік – дуже любила брехати. Бувало, розповідає усілякі неймовірні історії, які з нею траплялися, а наступного дня забуває, що казала, і давай придумувати вже щось зовсім інше.

Взаємини з батьками в неї були просто чудові, для всіх дівчина була такою собі «білою та пухнастою». І ось одного разу стався неприємний випадок. Отримали ми з нею на уроці математики по двійці. Дорогою моя подруга обережненько вирвала листочок із ненависною двійкою з щоденника і з гарним настроєм пішла додому...

Минув час. Ми вже й забули про той випадок, як раптово «розгорівся» скандал. Одного дня мама моєї подруги, прибираючи в квартирі, знайшла блокнотик, а в ньому... У ньому моя подруга записувала моменти свого життя – і приємні, і не дуже. Було там і про двійку, і ще багато про що. А

найгірше – було там і про мене написано, тож і моя мама дізналася багато чого нового.

Цей випадок не є особливим. Мабуть, у кожного в житті були схожі ситуації. Зробиш щось погане й думаєш: «Нічого, минеться, ніхто ніколи не дізнається». Проте, мабуть, за іронією долі стається так, що не має нічого таємного, що не виявиться.

Отже, я зрозуміла: «Усі таємниці рано чи пізно розкриваються».

Завдання 2. *Скажіть, чи коректні такі листи. виправіть їх у разі необхідності.*

Добрий вечір, Інно Петрівно!

Прошу вибачення, що так пізно. Річ у тому, що завтра в нашої групи всього дві пари, одну з яких відмінили 10 хвилин тому, і нам дуже незручно завтра їхати на 14:35 всього на одне заняття. Тому ми хотіли б попередити Вас, що ми завтра не прийдемо, тому що це дуже незручно. Ще раз вибачте, що так пізно, сподіваюся, Ви прочитаєте це повідомлення уранці.

З повагою ІІІ курс.

Вітаю!

Неправда, я переробила роботу. Спеціально учора витратила час! Ваша асистентка Ірина, мабуть, просто не подивилася ВИПРАВЛЕНУ роботу. Я ж не божевільна, щоб брехати викладачеві. Оцінка нуль – це взагалі нічого. А в нас була зроблена робота з Іваном. Чесно поділена навпіл. Я вважаю, що з боку Ірини це необ'єктивно й непедагогічно. Мої товариші, яким теж поставили нулі, мабуть, задоволені станом своєї успішності, раз не пишуть Вам і не намагаються якось це виправити. Я ж не можу так залишити це питання.

Здрастуйте!

З повагою, Ірина Груздьова
ДЗ1. doc

Завдання 3. *Прочитайте текст свого виступу з увімкненою функцією голосового набору Google. Від того, наскільки чітко ви вимовлятимете слова, залежить розпізнавання вашої мови. Запам'ятайте слова та імена, які залишилися незрозумілими. Приділіть особливу увагу їх вимові.*

Завдання 4. *Виступіть із коротким повідомленням про своє дослідження перед групою. Поясніть, у чому актуальність теми саме для вашої аудиторії та дайте відповіді на запитання.*

Якщо у вас ще немає теми, виберіть одну зі запропонованих нижче:

- ✓ Поєднання роботи й навчання: плюси та мінуси.
- ✓ Чи повинні батьки обирати освіту для своїх дітей?
- ✓ Чи повинні батьки допомагати молодій сім'ї?
- ✓ Житлова проблема та її розв'язання в сучасних містах України.

Завдання 5. *Виступіть опонентом одноклассника. Проаналізуйте його виступ за орієнтовними запитаннями для оцінювання виступу (с. 203 цього розділу).*

Завдання 6. *Розділіться на пари для дебатів за поданими темами. Оцініть майстерність і переконливість кожної пари. Доведіть свою точку зору. У разі різних думок, аргументуйте їх.*

Орієнтовні теми дебатів:

- ✓ Наукова література має бути (без) платною.
- ✓ Торрент-трекери треба заборонити (розвивати).
- ✓ Цензура потрібна (цензури не повинно бути).
- ✓ На експериментальні проекти в мистецтві не повинні витрачатися бюджетні гроші (грошей в бюджеті повинно бути закладено більше).
- ✓ Релігії (не) місце в шкільній освіті.
- ✓ (Не) кожен має право на свою інтерпретацію історії.
- ✓ (Не) треба скасовувати мораторій на страту.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ ДО РОЗДІЛУ

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Мовленнєва комунікація : підручник. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2013. 464 с.
2. Дегтярєва К. В. Основи теорії мовної комунікації: навчально-методичний посібник. Полтава : ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2012. 70 с.
3. Методологія дисертаційного дослідження. Мовні особливості наукового стилю: навчальний посібник / уклад. Чорний І.В., Перцева В.А., Голопич І.М. Харків, ХНУВС, 2019. 272 с.
4. Онуфрієнко Г. С. Науковий стиль української мови. 2-ге видання перероблене та доповнене. навчальний посібник з алгоритмічними приписами. Київ : «Центр учбової літератури», 2009. 392 с.

ДОДАТКИ

(із посиланнями на інформаційні джерела)

1. НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА

1. Закон України «Про авторське право і суміжні права». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.

10. Нормативна база ВАК України. URL: <http://vak.org.ua/vak/>.
11. Перелік наукових фахових видань України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/nauka/nauka/atestaciya-kadriv-vishoyi-kvalifikaciyi/naukovi-fahovi-vidannya>.
12. Постанова КМ України «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів ступеня доктора філософії та доктора наук у ЗВО (наукових установах)». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/261-2016-п/>.
13. Постанова КМ України «Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2019-п>

3. КОРИСНІ МАТЕРІАЛИ

1. Автоматичне оформлення літературних джерел. URL: <https://vak.in.ua/>.
2. Колекція цифрових інструментів для дослідників. URL: <http://connectedresearchers.com/online-tools-for-researchers/>.
3. Наукометричні бази даних:
 - 3.1. Scopus:
 - URL: <https://www.scopus.com/home.uri>;
 - URL: http://elsevierscience.ru/files/pdf/SC_FAQ-content-selection-process-22092014_RUS_online.pdf;
 - URL: <https://www.facebook.com/notes/elsevier-ukraine/навчальні-посібники-по-роботі-зі-scopus/1882401891847377/>;
 - URL: <https://www.elsevier.com/solutions/scopus/how-scopus-works/content/content-policy-and-selection>
 - URL: https://www.elsevier.com/_data/assets/pdf_file/0007/69451/0597-Scopus-Content-Coverage-Guide-US-LETTER-v4-HI-singles-no-ticks.pdf.
 - 3.2. Web of Science:
 - URL: <https://clarivate.com/products/web-of-science/>;
 - URL: <https://www.youtube.com/watch?v=pteOLDqqviE&feature=youtu.be&fbclid=IwAR03dpqYA2cF40FIx4FaRUxwwR4NIQkrbdreqA6iYORnwoK2Np38ITD6QM>;
 - 3.3. Академія Google:
 - URL: <http://library2.stu.cn.ua/Files/downloads/Академія%20Google%20coздание%20пр.pdf%20f.pdf>;
 - URL: <https://scholar.google.com.ua/>.
4. Он-лайн-інструменти для роботи з текстом:
 - Академічний тлумачний словник. URL: <http://sum.in.ua>.
 - Великий тлумачний словник української мови – <http://slovopedia.org.ua>

- Довідник «Неправильно–правильно» URL: <http://nepravylno-pravylny.wikidot.com>.
 - Нова редакція «Українського правопису» (2019). URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/ukrayinskij-pravopis-2019>
 - Офіційний сайт української мови. URL: <https://ukrainskamova.com>.
 - Перевірка тексту (Мова – ДНК нації). URL: <https://ukr-mova.in.ua/perevirka-tekstu>.
 - Словники України он-лайн. URL: <http://lcorp.ulif.org.ua/dictua/>.
 - Словник скорочень української мови. URL: <http://abbrs.info>.
 - Словник «Велика чи мала літера?». URL: <http://velyka-chy-mala-litera.wikidot.com>.
5. Перелік українських наукових журналів у базі DOAJ (Directory of Open Access Journals). URL: https://openscience.in.ua/doaj-ua-journals.html?fbclid=IwAR1ySj8et791N9wBODGiBbO229xaE1LD6DedgR91tnOJlxLN2rZXTcmD_w8#.XHvR4ttF6-w.facebook.
 6. Перелік українських наукових журналів у базі Scopus и Web of Science. URL: <https://openscience.in.ua/ua-journals>.
 7. Програми пошуку плагіату:
 - eTXT Антиплагиат. URL: <https://www.etxt.ru/antiplagiat/>;
 - Advego Plagiatus. URL: <https://advego.com/plagiatus/>;
 - Плагиата.НЕТ. URL: <https://mywebs.ru/plagiatanet.html>;
 - Viper. URL: <https://www.scanmyessay.com/> (для текстів англ. мовою).
 8. Транслітерація он-лайн. URL: <http://ukrlit.org/transliteratsiia>.

ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

Абстрагування – 10
Абзац – 100-102
Аналіз – 10
Анотація – 111, 112-113
Апробація – 197
Бібліографічна інформація – 63-64
Бібліографічний опис – 77
Вторинна інформація – 62
Гіпотеза – 17, 18, 44
Граматична трансформація – 172
Дедукція – 8, 9, 10

Дискусія – 197, 201–202
Дієслово – 130, 170–171
Документ – 59, 61
Документальний фонд – 66
Доповідь – 82, 87, 194–200
Електронне листування – 198-200
Елементи науки – 17емпірічні
Емпіричні методи дослідження – 9
Етапи наукового дослідження – 49, 51
Етос науки – 200
Жанри наукового стилю – 22, 36, 168, 235
Індукція – 10, 11
Інформаційне забезпечення – 60
Інформація – 63, 64, 82
Комунікативна компетентність – 200
Конспект – 112
Лекція – 201
Лексичні помилки – 137-139
Метод – 18, 66
Методологія – 6,18
Мовна компресія – 108
Мовні засоби – 28-30
Мовні кліше – 89-91, 114-115, 117-119, 175, 204-206
Морфологічні особливості – 131-133
Морфологічні помилки – 138-141
Наука – 6, 7, 18
Наукова література – 75-76
Наукова комунікація – 199
Наукова мета – 47
Наукова проблема – 47
Наукова стаття – 83, 84-86, 86-89
Наукове дослідження – 7, 8,
Науковий документ – 62
Науковий стиль – 22, 23-25, 131-133
Науковий текст – 25, 26, 27-28, 30
Офіційно-діловий текст – 28
Оформлення літератури – 68-69
Переклад – 172, 173, 174-175, 176, 177-186

Періодизація науки – 8, 9
План наукового тексту – 108
Плеоназм – 137
Поняття – 153, 156
Помилки в наукових текстах – 136-142
Пошукові системи наукової інформації – 58
Правові поняття – 155
Прийменник – 173
Реферат – 109, 109-112
Рецензія – 116, 117-119
Речення – 100-102, 134-137
Синтаксичні особливості – 133-136
Синтаксичні помилки – 140
Словник – 158, 169-170
Стилістичні помилки – 143
Стиль оформлення – 65–69
Тавтологія – 137
Тези – 116, 119
Теоретичні методи дослідження – 10
Термін – 153, 154, 157, 158, 166, 177-186
Цитування – 91-92, 99-100
Юридичний термін – 155, 156, 157

ЗМІСТ

Передмова	3
1. Поняття наукового дослідження та вимоги до нього	4
Додаток до теоретичного розділу.....	5
Практична компонента до розділу.....	12
Список рекомендованих джерел.....	19
2. Науковий стиль сучасної української літературної мови.	
Науковий текст як форма існування наукових знань	21
Додаток до теоретичного розділу	22
Практична компонента до розділу.....	31
Список рекомендованих джерел.....	43
3. Структура й логіка наукового дослідження	44
Додаток до теоретичного розділу	45
Практична компонента до розділу.....	49
Список рекомендованих джерел.....	57
4. Інформаційне забезпечення наукового дослідження	58

Додаток до теоретичного розділу	59
Практична компонента до розділу.....	70
Список рекомендованих джерел.....	81
5. Стаття як самостійний науковий твір.....	82
Додаток до теоретичного розділу	83
Практична компонента до розділу.....	93
Список рекомендованих джерел.....	105
6. Основи компресії наукового тексту.....	106
Додаток до теоретичного розділу	108
Практична компонента до розділу.....	119
Список рекомендованих джерел.....	129
7. Морфологічні та синтаксичні особливості наукового стилю.....	130
Додаток до теоретичного розділу	130
Практична компонента до розділу.....	140
Список рекомендованих джерел.....	149
8. Лексика наукового стилю. Юридичний термін як мовне явище...	150
Додаток до теоретичного розділу	151
Практична компонента до розділу.....	157
Список рекомендованих джерел.....	168
9. Особливості редагування та перекладу наукових текстів.....	169
Додаток до теоретичного розділу	170
Практична компонента до розділу.....	184
Список рекомендованих джерел.....	193
10. Основні аспекти наукової комунікації	194
Додаток до теоретичного розділу	195
Практична компонента до розділу.....	203
Список рекомендованих джерел.....	211
Додатки (із посиланнями на інформаційні джерела).....	212
Предметний покажчик.....	215
ЗМІСТ	217